

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HAFIZA MEKÂNLARININ VE YERE BAĞLANMANIN
İSTANBUL'DA MAHALLE ÖLÇEĞİNDE
ARAŞTIRILMASI

Yüksek Mimar Eda ERKAN

DOKTORA TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

Danışman

Prof. Dr. Aslı SUNGUR

Eş Danışman

Doç. Dr. Çiğdem Canbay TÜRKYILMAZ

Eylül, 2024

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HAFIZA MEKÂNLARININ VE YERE BAĞLANMANIN
İSTANBUL'DA MAHALLE ÖLÇEĞİNDE
ARAŞTIRILMASI

Eda ERKAN tarafından hazırlanan tez çalışması 13.09.2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Mimari Tasarım Programı **DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Aslı SUNGUR
Yıldız Teknik Üniversitesi
Danışman

Doç. Dr. Çiğdem CANBAY
TÜRKYILMAZ
Semerkand Devlet Mimarlık ve İnşaat
Üniversitesi
Eş-Danışman

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Aslı SUNGUR, Danışman
Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Ömür BARKUL, Üye
Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Ayfer AYTUĞ, Üye
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Hande DÜZGÜN BEKDAŞ, Üye
Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Nesip Ömer EREM, Üye
İstanbul Teknik Üniversitesi

Danışmanım Prof. Dr. Aslı SUNGUR sorumluluğunda tarafımda hazırlanan, Hafıza Mekânlarının ve Yere Bağlanmanın İstanbul'da Mahalle Ölçeğinde Araştırılması başlıklı çalışmada, veri toplama ve veri kullanımında gerekli yasal izinleri aldığımı, diğer kaynaklardan aldığım bilgileri ana metin ve referanslarda eksiksiz gösterdiğimi, araştırma verilerine ve sonuçlarına ilişkin çarpıtma ve/veya sahtecilik yapmadığımı, çalışmam süresince bilimsel araştırma ve etik ilkelerine uygun davrandığımı beyan ederim. Beyanımın aksinin ispatı halinde her türlü yasal sonucu kabul ederim.

Eda ERKAN

İmza

Aileme,

TEŞEKKÜR

Doktora sürecimde verdikleri destek ile tez çalışmama ışık tutan tez danışmanım Prof. Dr. Aslı SUNGUR' a ve eş danışmanım Doç. Dr. Çiğdem CANBAY TÜRKYILMAZ' a teşekkürlerimi sunarım.

Tez izleme jürilerimde değerli katkıları ile tezimin ilerlemesini sağlayan, tez izleme komitemde yer aldıkları için mutluluk duyduğum sayın hocalarım Prof. Dr. Ayfer AYTUĞ' a ve Prof. Dr. Ömür BARKUL' a teşekkür ederim.

Tez savunma sınavıma katılarak, tezimin son halinin oluşmasına sağladıkları katkı için Doç. Dr. Nesip Ömer EREM ve Dr. Öğr. Üyesi Hande DÜZGÜN BEKDAŞ' a teşekkür ederim.

Alan çalışmalarına katılan Küçükyalı Sementi, Kuzguncuk Mahallesi ve Postane Mahallesi sakinlerine, anket süreçlerinde bana destek olan Kadriye BAYRAKTAR' a, İslam BAYRAKTAR' a, Postane Mahallesi Muhtarı Mustafa KAÇAR' a ve eski Küçükyalılılar' dan olan geniş aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Her zaman yanımda olan annem Sevgi ERKAN' a, babam Hasan ERKAN' a, ağabeyim Erdal ERKAN' a ve doktora eğitimimin her aşamasında benimle olan oğlum Uygur' a bana göstermiş oldukları sabır ve vermiş oldukları koşulsuz destek için teşekkür ederim.

Eda ERKAN

İÇİNDEKİLER

SİMGE LİSTESİ	vii
KISALTMA LİSTESİ	viii
ŞEKİL LİSTESİ	ix
TABLO LİSTESİ	xi
HARİTA LİSTESİ	xiii
ÖZET	xiv
ABSTRACT	xvi
1 GİRİŞ	1
1.1 Literatür Özeti.....	1
1.2 Tezin Amacı.....	3
1.3 Hipotez.....	4
1.4 Tezin Kapsamı	5
1.5 Tezin Yöntemi	6
2 HAFIZA VE HAFIZA MEKÂNI	10
2.1 Hafıza.....	10
2.2 Hafıza Mekânı.....	13
2.3 Bölüm Sonucu.....	16
3 YERE BAĞLANMA	17
3.1 Yer Kimliği, Yer Duygusu ve Yere Bağlanma.....	17
3.2 Yere Bağlanmanın Etmenleri.....	20
3.3 Bölüm Sonucu.....	24
4 HAFIZA VE İSTANBUL	26
4.1 İstanbul’da Yaşanan Değişimler	26
4.2 İstanbul’un Hafıza Mekânları	28
4.2.1 Kız Kulesi	33
4.2.2 Boğaz Köprüleri.....	34
4.2.3 Galata Kulesi.....	35
4.2.4 Ayasofya	37
4.3 Bölüm Sonucu.....	38
5 ALAN ÇALIŞMALARI	39
5.1 Maltepe İlçesinde Küçükyalı Senti.....	40

5.1.1 Küçükyalı Senti Alan Çalışması Değerlendirmesi	42
5.1.2 Küçükyalı Sentinin Hafıza Mekânları	43
5.1.3 Küçükyalı Sentinin Yitirilen Hafıza Mekânları	51
5.1.4 Küçükyalı Sente Değişim	54
5.1.5 Küçükyalı Sente Yere Bağlanma.....	55
5.2 Üsküdar İlçesinde Kuzguncuk Mahallesi	57
5.2.1 Kuzguncuk Mahallesi Alan Çalışması Değerlendirmesi	58
5.2.2 Kuzguncuk Mahallesinin Hafıza Mekânları	60
5.2.3 Kuzguncuk Mahallesinde Yitirilen Hafıza Mekânları	67
5.2.4 Kuzguncuk Mahallesinde Değişim	69
5.2.5 Kuzguncuk Mahallesinde Yere Bağlanma.....	70
5.3 Tuzla İlçesinde Postane Mahallesi	72
5.3.1 Postane Mahallesi Alan Çalışması Değerlendirmesi	73
5.3.2 Postane Mahallesinin Hafıza Mekânları	75
5.3.3 Postane Mahallesinin Yitirilen Hafıza Mekânları	81
5.3.4 Postane Mahallesinde Değişim	84
5.3.5 Postane Mahallesinde Yere Bağlanma	85
5.4 Değerlendirmeler	87
6 SONUÇ	105
KAYNAKÇA	109
A KÜÇÜKYALI ANKET	117
B KUZGUNCUK ANKET	122
C POSTANE ANKET	127
D ETİK KURUL ONAYI	131
TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR	132

SİMGE LİSTESİ

P	Anlamlılık Düzeyi
N	Birey Sayısı
M	Ortalama

KISALTMA LİSTESİ

AVM	Alışveriş Merkezi
D100	Devlet Yolu 100
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1 Alan Çalışması Yöntem Şeması	9
Şekil 2.1 Henri Lefebvre'nin Mekanın Üretimi.....	15
Şekil 4.1 Kız Kulesi ve Üsküdar Sahili (2024).....	33
Şekil 4.2 Kız Kulesi ve Boğaz Köprüsü (15 Temmuz Köprüsü) (2024).....	35
Şekil 4.3 Galata Kulesi'nin Tarihi Süreci.....	36
Şekil 4.4 Galata Kulesi (2021).....	36
Şekil 4.5 Ayasofya İç Mekan (2012).....	37
Şekil 4.6 Ayasofya Planı.....	37
Şekil 5.1 Küçükyalı Sahil Yolu Değişimi	41
Şekil 5.2 Satyros Manastırı Kazı Alanı (2020).....	46
Şekil 5.3 Satyros Manastırı Kazı Alanı ve Çevresi (2020).....	46
Şekil 5.4 50.Yıl Korusu Parkı (2024)	47
Şekil 5.5 50. Yıl Parkı Korusu ve Çevresi. (2024)	48
Şekil 5.6 Küçükyalı Hilltown AVM (2024).	49
Şekil 5.7 Küçükyalı Çamlık Plajı	53
Şekil 5.8 Küçükyalı Sahil Dolgu Yolu Çamlık (2020).....	53
Şekil 5.9 Orhangazi Şehir Parkı(2014)	54
Şekil 5.10 Pervititch Haritası Kuzguncuk Hava Fotoğrafları	57
Şekil 5.11 Agios Panteleimonas Rum Ortodoks Kilisesi (2024).....	61
Şekil 5.12 Kuzguncuk Bostan (2022)	62
Şekil 5.13 Kuzguncuk İskele ve Vapur Kafe (2024)	63
Şekil 5.14 Çınaraltı Alanı, Çınaraltı Kafesi ve İsmet Baba Lokantası (2023).....	64
Şekil 5.15 Kuzguncuk'ta Kaldırımlara Koyulan Masa ve Sandalyeler	68
Şekil 5.16 Kuzguncuk'ta Kaldırımlara Koyulan Masa ve Sandalyeler	68

Şekil 5.17 Postane Mahallesi'nin Uydu Fotoğrafı	73
Şekil 5.18 Postane Mahallesi'nin Kıyı Bölümünün Uydu Fotoğrafları	73
Şekil 5.19 Mercan Sahili (2024)	77
Şekil 5.20 Kalekapı (2024)	79
Şekil 5.21 Tuzla Rumeli Kültür Derneği (2022).	82
Şekil 5.22 Postane Mahallesi'nin Hava Fotoğrafları	83
Şekil 5.23 Postane Sahiline Yeni İnşa Edilen Site.....	83
Şekil 5.24 Şehir ve Mübadele Müzesi İnşaatı (2022).....	84
Şekil 5.25 Tuzla Kent ve Mübadele Müzesi.....	84

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. 1 Lewicka' nın Kullandığı Yere Bağlanma Ölçeğinin Maddeleri	8
Tablo 2.1 Hafıza Türleri Özeti.....	13
Tablo 3.1 Yer Kimliği, Yer Duygusu Üzerine Yapılan Araştırmalar.....	18
Tablo 3.2 Ujang'ya Göre Yerin Nitelikleri ve Unsurları.....	19
Tablo 3.2 Ujang'ya Göre Yerin Nitelikleri ve Unsurları (devamı)	20
Tablo 3.3 Yere Aitlik Ölçeği	21
Tablo 3.4 Ujang'a Göre Duygusal ve Fiziksel Bağlanma Tablosu	24
Tablo 3.5 Hafıza Mekânları İçin Yerin Özellikleri.....	25
Tablo 4.1 İstanbul'un Hafıza Mekanları Küçükyalı Yanıtları.....	28
Tablo 4.1 İstanbul'un Hafıza Mekanları Küçükyalı Yanıtları(devamı)	29
Tablo 4.2 İstanbul'un Hafıza Mekânları Kuzguncuk Yanıtları	30
Tablo 4.3 İstanbul'un Hafıza Mekânları Postane Yanıtları	31
Tablo 4.4 İstanbul'un Hafıza Mekânları.....	32
Tablo 4.4 İstanbul'un Hafıza Mekânları (Devamı)	33
Tablo 5.1 Küçükyalı Alan Çalışması Anket Verileri.....	42
Tablo 5.1 Küçükyalı Alan Çalışması Anket Verileri (devamı)	43
Tablo 5.2 Küçükyalı Semtinin Hafıza Mekânları.....	44
Tablo 5.3 Küçükyalı Mahallesinin İlk Dört Hafıza Mekânları Bilgileri	49
Tablo 5.4 Hafıza Mekânlarını Kullanma Sıklıkları	51
Tablo 5.5 Küçükyalı'nın Yitirilmiş Hafıza Mekanları.	52
Tablo 5.6 Yere Bağlanma Ölçeği Maddeleri Yüzdeleri	55
Tablo 5.7 Küçükyalı Yere Bağlanma Korelasyon Analizleri	56
Tablo 5.8 Kuzguncuk Alan Çalışması Anketi Verileri.....	59
Tablo 5.9 Kuzguncuk'un Mevcut Hafıza Mekanları	60

Tablo 5.10 Kuzguncuk'ta Hafıza Mekânlarını Kullanılma Sıklıkları	66
Tablo 5.11 Kuzguncuk'ta İlk 5 Hafıza Mekânlarına Dair Bilgiler	66
Tablo 5.12 Kuzguncuk'un Yitirilmiş Hafıza Mekanları.....	67
Tablo 5.13 Kuzguncuk'a Bağlanma Değerleri	70
Tablo 5.14 Kuzguncuk'ta Yere Bağlanma Ölçeği Yüzdeleri	71
Tablo 5.15 Kuzguncuk İçin Yapılan Yere Bağlanma Korelasyon Analizleri	72
Tablo 5.16 Postane Anketi Verileri	74
Tablo 5.16 Postane Anketi Verileri (devamı).....	75
Tablo 5.17 Postane Mahallesi'nin Hafıza Mekanları.....	76
Tablo 5.18 Postane'nin İlk 4 Hafıza Mekânına Dair Bilgiler.....	79
Tablo 5.19 Hafıza Mekânlarını Kullanma Sıklıkları	80
Tablo 5.20 Postane Mahallesi'nin Yitirilmiş Hafıza Mekânları	81
Tablo 5.21 Postane' de Yere Bağlanma Değerleri	85
Tablo 5.22 Postane'de Yere Bağlanma Maddeleri Yüzdeleri	86
Tablo 5.23 Postane'de Yere Bağlanma Korelasyon Analizleri	87
Tablo 5.24 Üç Alanın Anket Verileri Özeti.....	89
Tablo 5.25 Üç Çalışma Alanındaki Hafıza Mekânları ve İşlevleri.....	90
Tablo 5.25 Üç Çalışma Alanındaki Hafıza Mekânları ve İşlevleri (devam)	91
Tablo 5.26 Mevcut Hafıza Mekânlarında Deneyimleme.....	91
Tablo 5.27 Hafıza Mekânları Anket Verileri ve Yere Dair Özellikler	105

HARİTA LİSTESİ

Harita 5.1 Maltepe, Üsküdar ve Tuzla İlçelerinin İstanbul Haritasındaki Yerleri.	39
Harita 5.2 Küçükyalı Hafıza Haritası.	50
Harita 5.3 Kuzguncuk Hafıza Haritası.....	65
Harita 5.4 Postane Mahallesinin Hafıza Haritası.....	80

HAFIZA MEKÂNLARININ VE YERE BAĞLANMANIN İSTANBUL'DA MAHALLE ÖLÇEĞİNDE ARAŞTIRILMASI

Y. Mimar Eda ERKAN

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

Doktora Tezi

Danışman: Prof. Dr. Aslı SUNGUR

Eş-Danışman: Doç. Dr. Çiğdem CANBAY TÜRKYILMAZ

Hafıza mekânları, kent belleğini canlı tutarlar. Hafıza mekânları, genellikle insanların kendi yaşam hikâyeleriyle bağlantı kurdukları yerlerdir. Farklı sebeplerle, kentte yaşanan dönüşümler sonucunda, bazı hafıza mekânları kaybolmakta ve belleğin sürekliliği kesintiye uğrayabilmektedir. “Kent içinde yapılan hızlı ve etki alanı geniş olan değişimler, kişilerin hafıza mekânlarını ve yere bağlanmasını etkiler mi?” sorusu ile başlayan çalışma kapsamında, İstanbul şehrindeki yaşanan değişim, mahalle ölçeğindeki var olan ve yitirilmiş hafıza mekânları üzerinden incelenmiştir. İstanbul'un Anadolu Yakası'nda bulunan, denizle ilişkili farklı fiziksel ve demografik yapıları olan Kuzguncuk Mahallesi, Küçükyalı Senti ve Postane Mahallesinde üç saha çalışması yapılmıştır. Her alandan ellişer kişi olmak üzere, toplam 150 kişi anket sorularına yanıt vermiştir. Anket katılımcılarından mahallelerindeki mevcut hafıza mekânları ile yitirilmiş hafıza mekânları ve İstanbul'daki hafıza mekânları öğrenilmiştir.

Zaman içerisinde İstanbul'un kıyı bölgelerinde yapılan dolgu alanlarının tetiklediği değişimlerin etkileri, yaşayanların hafıza mekânlarında da görülmüştür. En çok söylenen hafıza mekânları; sahil ve deniz ilişkili alanlar, park ve bahçeler, dini yapılar, alışveriş yapıları, eğitim yapıları, ulaşım yapıları, kafe ve restoranlar, kültür yapıları ve konaklama yapılarıdır. En çok söylenen hafıza mekânları, deneyimlenme oranları, fiziksel özellikler, etkinlikler, görsellik ve anlam açısından incelenmiştir. Kişilerin mahallelerinde söyledikleri hafıza mekânlarından fiziksel özellikleri ve etkinlikler açısından tercih edilen hafıza mekânlarının deneyimlenme oranları çok yüksek çıkmıştır. Deneyimlenme oranları düşük olan hafıza mekânları, sahip oldukları anlam ile hafızada yer etmiş olan tarihi ve dini yapılarıdır.

Alanlar için hafıza haritaları oluşturulmuştur

Her alanda farklı olmak üzere, yere bağlanma değerleri ile oturma süresi, eğitim durumu ve çalışma durumu arasında anlamlı ilişkiler ortaya çıkmıştır. Üç alanda da yere bağlanma değeri ile yaşa ya da cinsiyete bağlı olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Üç alan içinde değişimin en az yaşandığı, koruma bölgesi olan Kuzguncuk'ta yere bağlanma değeri en yüksek çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hafıza, hafıza mekânı, yere bağlanma

ABSTRACT

THE INVESTIGATION OF PLACES OF MEMORY AND PLACE ATTACHMENT AT NEIGHBORHOOD SCALE IN ISTANBUL

Eda ERKAN

Department of Architecture

Doctor of Philosophy Thesis

Supervisor: Prof. Dr. Aslı SUNGUR

Co-supervisor: Assoc. Prof. Dr. Çiğdem CANBAY TÜRKYILMAZ

Places of memory keep urban memory alive. Places of memory are often places where people connect with their own life stories. As a result of transformations in the city for different reasons, some places of memory may be lost and the continuity of memory may be interrupted. Within the scope of the study, which started with the question “Do rapid and wide-ranging changes in the city affect people's places of memory and their attachment to place?”, the change in the city of Istanbul was examined through the existing and lost places of memory at the neighborhood scale. Three field studies were conducted in Kuzguncuk Neighborhood, Küçükyalı District and Postane Neighborhood on the Anatolian Side of Istanbul, which have different physical and demographic structures related to the sea. A total of 150 people, fifty from each area, responded to the survey questions. The survey

participants were asked about the existing places of memory and lost places of memory in their neighborhoods, as well as the places of memory in Istanbul.

The effects of the changes triggered by the filling areas built in the coastal areas of Istanbul over time were also seen in the places of memory of the residents. The most frequently mentioned places of memory are coastal and sea-related areas, parks and gardens, religious buildings, shopping buildings, educational buildings, transportation buildings, cafes and restaurants, cultural buildings and accommodation buildings. The most frequently mentioned places of memory were analyzed in terms of experience rates, physical characteristics, activities, visibility and meaning. Among the places of memory mentioned by people in their neighborhoods, the experience rates of places of memory preferred for their physical characteristics and activities were found to be very high. The places of memory with low rates of experience are historical and religious buildings that have been imprinted in the memory with their meaning.

Memory maps were created for the sites.

Significant relationships were found between place attachment values and length of residence, education level and employment status, although different in each area. In all three areas, no significant relationship was found between attachment to place and age or gender. Among the three areas, the value of attachment to place was the highest in Kuzguncuk, which is a conservation area where change is experienced the least.

Keywords: Memory, places of memory, place attachment

“Anılar hareketsizdir; Mekânsallaştırıldıkları ölçüde sağlamlaşırlar.” [1]

Hafıza mekânları, belleğin korunduğu ve aktarıldığı mekânlardır. Kentte yer alan hafıza mekânları, insanlar açısından sahip oldukları anlam ve bağlılıklarla birlikte fiziksel ve sosyal anlamda sürekliliği sağlamaktır. Günümüz yaşantısındaki hızlı değişim kentlere de yansımaktadır. Şehirlerdeki yıkım ve yeniden yapım süreçleri kent belleğinin sürekliliği açısından olumsuz bir etkidir. Ortak kent belleği için önem taşıyan ve kent belleğindeki olaylarla doğrudan ya da dolaylı ilişkileri olan birçok mekân kentlerdeki değişim nedeniyle yıkılmakta, bu nedenle de kent belleğinin sürekliliği kesintiye uğramaktadır.

Mekân, hatıralarımızın korunması, ortak düşüncenin oluşması ve temsili için uygun koşulları sağlar. Toplumsal mekân ile topluluklar kendi kimliklerini oluşturabilir. Bir topluluk, toplumsal mekânın yokluğunda kimliğini oluşturacak temelden yoksun kalır. [2]

Yaşadıklarımızı hafızamıza kaydederken, başvuru noktalarımız toplumsal hayatın içindedir. Geçmiş şimdiki zamana göre yeniden kurgularız. Hafıza toplum içinde oluşur. Aile, dini gruplar ve toplumsal sınıflar gibi toplumsal çerçeveler, bireysel ve kolektif hafızayı oluşturan araçlardır. Toplumsal çerçeveler kişilerin hatırlamalarına yardımcı olurlar. [3]

1.1 Literatür Özeti

Hafıza konusunda farklı disiplinlerde çalışmalar yapılmıştır. Her disiplin kendi perspektifinden konuyu incelemiştir.

Kolektif hafıza kavramı Fransız filozof ve sosyolog Maurice Halbwachs tarafından geliştirilmiştir. “Hafızanın Toplumsal Çerçeveleri” ve “Kolektif Hafıza” kitabı alanın öncü çalışmalarıdır. [3]

“Hafıza Sanatı” kitabında İngiliz tarihçisi Frances Amelia Yates, Antik Yunan, Ortaçağ ve Rönesans boyunca hafıza sanatının geçirdiği dönüşümü incelemiştir. Çalışma estetik, psikoloji, tarih felsefesi ve edebiyat alanında katkı sağlamıştır. [4]

“Hafıza, Tarih, Unutuş” adlı çalışmasında, Fransız filozof, tarihçi Paul Ricoeur, hafıza, tarih ve unutuş konusunu üç farklı yöntemle ele almıştır. Hafıza konusunu temel felsefi metinlerden yola çıkarak incelemiş, tarih konusunu bilimsel bir bakış açısıyla, unutuş ve hatırlama konusunu da özellikle 20. yüzyılın yüz kızartıcı anlarının hatırlanması ve unutulması üzerinden açıklamıştır. [5]

Türkçe 'ye “Hafıza Mekânları” olarak çevrilen çalışmada, Fransız tarihçi Pierre Nora'nın hafıza konusunda yazdığı makaleler toplanmıştır. Nora'ya göre hafıza mekânları, tarih boyutu, etnografik boyut, psikolojik boyut, siyasi boyut, ebedi boyut gibi birçok boyuta sahip, önemli buluşma yerleridir. [6]

Sosyal psikoloji alanında çalışma yapan Nuri Bilgin'in 2013 tarihli “Tarih ve Kolektif Bellek” adlı kitabında kolektif bellek, zamansal ve mekânsal olarak incelenmiştir. Eşya, ev, kent, bellek ilişkileri üzerinde çalışılmıştır. İzmir kent belleği üzerinde araştırma yapılmıştır. [7]

Çevre psikolojisi, kültürlerarası psikoloji, politik psikoloji alanlarında çalışma yapan Melek Göregenli'nin “Çevre Psikolojisi, İnsan ve Mekân İlişkileri” kitabı, bazı makaleleri, konuşma kayıtları ve danışmanı olduğu tezler incelenmiştir. Söz konusu çalışmalarda kent belleğine ilişkin kavramlar; yere bağlılık, yerin anlamı, yer kimliği, kolektif bellek olarak sıralanmıştır. Bir yere bağlanmak, bir yere anlam atfetme, anlam ve bağlılıkla hem bireysel kimliğimizi inşa etme, hem de bu kimlik aracılığıyla kolektif bellek inşa edilmesi olarak açıklanmıştır. [8]

Polonyalı akademisyen Maria Lewicka'nın,

-“Place attachment: How far have we come in the last 40 years?”, “Place attachment, place identity, and place memory: Restoring the forgotten city past” [9]

-“Ways to make people active: The role of place attachment, cultural capital, and neighborhood ties”, [10]

-“Place attachment, place identity, and place memory: Restoring the forgotten city past.” [11]

-“What makes neighborhood different from home and city? Effects of place scale on place attachment” [12] başlıklı makaleleri ve diğer çalışmaları ile alana büyük katkıları görülmüştür.

1.2 Tezin Amacı

Breakwell anımsanan yerlerin geçmiş deneyimlere, o dönemde sahip olunan kimliğe referans olarak insanların yaşamlarındaki devamlılık hissine katkı sağladığını belirtmiştir. Yerler ya da yapılar, kişiye kendini farklı zamanlardaki halleriyle kıyaslayabilmesi için sağlam bir zemin sunmakta, kişinin kendini tanımlamasının tutarlı ve sürekli olmasını desteklemektedir. [13]

Modernite, post-modernite, küreselleşme ve “bilgi toplumu” hakkındaki tartışmalarda, Meyrowitz, Giddens ve Hay gibi bazı teorisyenler, özel olan yerlerin giderek önemsiz hale geldiğini [14], [15], [16], kişisel deneyimlerin ve sosyal ilişkilerin çok daha fazla bilgi teknolojileri yoluyla oluştuğunu ve yerel bağlamlarından koptuğunu öne sürmektedir. [8]

Castells, Hannerz, Albrow gibi bazı teorisyenlere göre de küreselleşme lokalizasyona sebep olmaktadır [17], [18], [19] ve insanların yerle ilişki kurma biçimleri sosyal tabaklaşmanın önemli bir ifadesi haline gelmiştir. [8] Hızlı bir değişimin yaşandığı günümüzde yer ile ilişki farklılaşmıştır.

Çevre psikolojisindeki araştırmalarda, insanın mekânla kurduğu ilişkinin anlaşılmasında “ yere bağlılık”, “ yer kimliği” kavramları yaygındır. Temel olarak benliğin ve topluluk kimliğinin gelişimine yer bağlılığı incelenmiştir. Bununla birlikte, çalışmada, yerin yer bağlılığına katkıda bulunan fiziksel niteliklerinin ve özelliklerinin belirlenmesine yeterince değinilmemiştir. [8]

Relph [20] yerin üç bileşenini; fiziksel ortam, aktiviteler ve anlamlar olarak tanımlamıştır. Yerin fiziksel ve işlevsel nitelikleri, etkinlikler ve sosyal etkileşim için bir platform oluşturması, kişinin yere olan bağlılığının derecesini etkiler. Kentte yer alan hafıza mekânları da insanlar açısından sahip oldukları anlam ve bağlılıklarla birlikte fiziksel, sosyal anlamda sürekliliği sağlamaktır.

Yere duygusal bağların geliştirilmesinde önkoşul, psikolojik dengenin ve alışmanın gelişimidir. Bu insanlara, değişen dünyada ihtiyaç duydukları istikrar duygusunu

verir. Yerel faaliyetlere katılım, yer ile duygusal bağların gelişimi için yararlıdır.

[11]

- Kent içinde yapılan hızlı ve etki alanı geniş olan değişimler kişilerin hafıza mekânlarını ve yere bağlanmasını etkiler mi?
- Hafıza mekânları çoğunlukla insanların deneyimledikleri, yaşadıkları mekânlar mıdır?
- Hafıza mekânlarının nitelikleri ve özellikleri nelerdir?
- Kişilerin yere bağlanmasını neler etkiler?

Soruları ile başlanan çalışmada kentte yaşanan değişimin; mahalle ölçeğindeki hafıza mekânlarına ve yaşayanların yere bağlanmalarına olan etkilerini ortaya koymak ve hafıza mekânlarını ve yere bağlanmayı etkileyen etmenleri incelemek amaçlanmıştır.

Tezin amacı, değişimin yaşandığı İstanbul kentinde, mahalle ölçeğinde, kentlilerin yere bağlanmasını ve hafıza mekânlarını araştırıp, hafıza mekânlarının niteliklerini ve özelliklerini tespit etmek ve kent belleğinin sürekliliği için hafıza mekânlarının korunmasını önemini ortaya koymaktır.

Hafıza ve yere bağlanma konularında yapılan birçok çalışmaya ek olarak bu çalışmada; hafıza mekânları üzerinden, mimarlık perspektifiyle konu ele alınmıştır. Araştırmadan elde edilmesi beklenen çıktılar ile sosyal, toplumsal, çevresel fayda hedeflenmektedir. Yere bağlanma, hafıza mekânları, kent belleğinin sürekliliği konularında sosyal bilinç oluşturulması amaçlanmaktadır. Sosyal bilinç oluşturulması ile hafıza mekânlarının korunması, kullanılması ile hafıza mekânlarının yitirilmesinin önlenmesi ile çevresel fayda sağlanması beklenmektedir.

1.3 Hipotez

Tez çalışması kapsamında ilk etapta literatür araştırmasının sonucunda;

Hipotez 1: “Kent içinde yapılan hızlı ve etki alanı geniş olan değişimler kişilerin hafıza mekânlarını ve yere bağlanmalarını etkiler.”

Hipotez 2: “Hafıza mekânları çoğunlukla insanların deneyimledikleri, yaşadıkları mekânlardır.”

Hipotezleri ortaya atılmış ve tez çalışması boyunca bu hipotezlerin bulunan bilgilerle ve alan çalışması veri analizleri ile kanıtlanabilmesi amaçlanmıştır.

Kentte yaşanan değişimlerle ilgili olarak, Rapoport (2004), halk tarafından istenmeyen, zorlamaya ile yapılan kapsamlı ve hızlı bir değişikliğin, sonucunun yıkıcı ve tahrip edici olabileceğini belirtmiştir. Yaratıcı uyumlanma denebilecek, daha yavaş değişimler daha iyi sonuç vermektedir. Bazı yenilikler reddedilirken, ötekiler uyumlanır ve kültürel sisteme katılır. [21]

Yöneticiler tarafından, üst kararlar doğrultusunda kente yapılan müdahalelerin, değişimden etkilenen halk üzerinde etkileri görülmektedir. İnsanların yaşadıkları yerdeki, belleklerinde yer alan mekânların yıkılması, değiştirilmesi, kişinin yer ile kurduğu bağı etkilemektedir. Bu durum kişilerde bellek yitimine sebep olup, yer ile bağlantısının zayıflaması sonucunu doğurmaktadır mıdır?

1.4 Tezin Kapsamı

Tez çalışmasına, hafıza, hafıza mekanı ile yer ve yere bağlanma konularında literatür araştırması ile birlikte kavramsal çerçeve oluşturularak başlanmıştır. İstanbul kentinin yaşadığı değişim araştırılmış, değişim alanlarında nitel analiz yöntemleriyle; değişimin işlevini, çeşidini saptamak amaçlı olarak gözlem yapılmıştır.

Araştırma kapsamında İstanbul Anadolu Yakası'nda üç farklı ilçenin, deniz ile ilişkili olan, farklı fiziksel ve demografik yapıya sahip üç semtinde çalışma yapılmıştır.

İlk olarak seçilen alan, Anadolu Yakası'nda yaşadığı değişimlerle sayfiye yeri kimliğinden uzaklaşan Maltepe ilçesindeki Küçükalyalı Semtidir.

İkinci olarak seçilen alan, Küçükalyalı'dan demografik ve sosyal yapısı farklı olan Üsküdar ilçesindeki Kuzguncuk Mahallesi'dir.

Üçüncü olarak seçilen alan ise, Küçükalyalı ve Kuzguncuk Mahallesi gibi kıyı şeridinde yer alan ancak diğer iki alandan farklı olarak, sahile yakın yeni bir site inşa edilmiş olan Tuzla ilçesindeki Postane Mahallesi'dir.

Üç alan çalışmasına katılanlardan İstanbul'un hafıza mekanlarına dair fikirleri alınmış, en çok söylenen hafıza mekanları ile ilgili literatür araştırması yapılmıştır. İstanbul'un hafıza mekânları bilgilerine dördüncü bölümde değinilmiştir.

Alan çalışmalarında; katılımcıların demografik bilgileri, İstanbul'da ve mahallelerinde oturma süreleri, İstanbul'daki ve mahallerindeki hafıza mekânları ve mahallelerdeki hafıza mekânlarını deneyimleme sıklıkları ile Maria Lewicka'nın yere bağlanma ölçeği kullanarak kişilerin mahallelerine bağlılıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Beşinci bölümde ise; üç bölgedeki anket çalışmasındaki yanıtlarına göre elde edilen alanlardaki hafıza mekânları; fiziksel özellikleri, görünümleri, işlevleri, mekânlarda yapılan etkinlikler, kullanıcılar açısından sahip oldukları anlam ve mahalledeki konumları açısından incelenmiş, mahallelerin hafıza haritaları oluşturulmuştur.

Beşinci bölümde yere bağlanma açısından; anket katılımcılarının yere bağlanma değerleri ile kişilerin yaşı, oturma süresi, eğitim durumu, cinsiyeti, çalışma durumu arasında anlamlı bir ilişki ya da anlamlı bir fark olup olmadığına bakılmıştır. Seçilen yere bağlanma maddeleri incelenmiştir. Ayrıca üç alanda en çok söylenen hafıza mekânlarını söyleyenlerin, mahalleye bağlılık değerleri ortalaması birbirleri ile kıyaslanmıştır.

1.5 Tezin Yöntemi

Yapılan literatür araştırmasında çevre psikolojisi, sosyoloji ve mimarlık alanındaki çalışmalar incelenmiştir. Alan çalışması için değişim yaşamış iki alan ve kontrol grubu olarak da az değişim gerçekleşmiş bir bölge olmak üzere üç alan ele alınmıştır. İstanbul Anadolu Yakası'nda en çok dolgu alan yapılan iki ilçe olan Maltepe ve Tuzla'dan, sahilde yer alan Küçükalyalı Senti ve Postane Mahallesi seçilmiştir. Üçüncü alan ise Üsküdar ilçesinde yer alan Kuzguncuk Mahallesi'dir. Kuzguncuk Mahallesinin seçilme nedeni Anadolu Yakasında sahilde bulunan, tarihi, korunmuş bir mahalle olmasıdır. Öncelikle söz konusu alanlarda gözlem çalışmaları yapılmıştır. Alanlara dair daha önce yapılmış çalışmalar bulunmuş, bölgelerin farklı tarihlerdeki uydu fotoğrafları incelenmiştir.

İlk alan çalışması 1992 yılından beri Maltepe ilçesine bağlı olan Küçükalyalı Senti'de yapılmıştır. Sahil yolunun Maltepe ilçesi sınırları içindeki kısmına 1980 ve 2013 yılında dolgular yapılmıştır. Küçükalyalı Senti, Marmara Denizi'ne yapılan dolgu alanlardan en çok etkilenen alanlardan biridir. Postane Mahallesi de Küçükalyalı Senti gibi dolgu alanlar nedeniyle değişimler yaşamış bir mahalledir. Kuzguncuk Mahallesi ise diğer iki alanın aksine Boğaziçi Öngörünüm Bölgesinde

yer alan, Tarihi ve Doğal Sit alanıdır. Alan alışması için değişim geçirmiş iki bölge ve koruma alanı olan bir kontrol bölgesi seçilmiştir.

Kurgulanan alan çalışmasında, katılımcıların demografik bilgileri, mahallelerdeki mevcut ve yitirilmiş hafıza mekânları, mahallelerine bağlılıkları araştırılmıştır.

Küçükyalı Sempti, Kuzguncuk Mahallesi ve Postane Mahallelerinde, her alandan 50'şer kişi olmak üzere toplam 150 kişi ile anket çalışması yapılmıştır. Anketler dijital ve basılı olarak oluşturulmuştur. Katılımcıların tercihine göre anketler iki Şekilde de katılımcılara ulaştırılmıştır. Mahalle muhtarlıklarına basılı anket bırakılması, sosyal medyada mahalle gruplarında anketin dijital olarak paylaşılması, alanlara gidip karşılaşılan kişilerle anket yapılması, mahallede uzun süredir yaşayanlara anket bırakılması, onların mahallede yaşayan kişilere iletmesi gibi farklı yöntemlerle, 18 yaşının üstünde olup, alanlarda ikamet eden kişilere ulaşılmıştır. Alanlarda ikamet etmeyen ve reşit olmayan bireyler örnekleme dahil edilmemiştir. 13 kişi ile de yaşadıkları alanlara dair yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

Anket katılımcılarına demografik sorular da dahil olmak üzere 14 soru sorulmuştur.

-Aitlik hisleri hakkında bilgi edinebilmek için; doğum yerleri, mahallelerinde ve İstanbul ilinde oturma süreleri ve kendilerini nereli hissettikleri,

-Mevcut hafıza mekânları için; “Mahallenizi düşündüğünüzde, şu anda mahallenizde olan hangi üç yapı ya da yer aklınıza geliyor?”,

-Deneyimlenme durumu tespiti için, “Hafıza mekânlarında bulunma ya da kullanma sıklığınızı işaretler misiniz?”,

-Yitirilmiş hafıza mekânları için; “Eskiden mahallenizde olan, şu anda mahallenizde mevcut olmayan yerler ya da yapılardan hatırlayabildiklerinizin adını yazar mısınız?”

-Yere bağlanma değeri tespiti için; “Mahallenizle ilgili hislerinizi işaretler misiniz?” Şeklinde sorular sorulmuştur.

Yere bağlanma leği olarak, Tablo 1.1'de yer alan Maria Lewicka' nın [12] çalışmalarında kullanıldığı yere bağlanma leği kullanılmıştır. Her olumlu yanıt için +1 puan, her olumsuz yanıt için -1 puan yazılmıştır. Katılımcılar, yere bağlanma ölçeğinde istedikleri kadar seçenek işaretlemede zgr bırakılmıştır.

Katılımcılar 12 olumlu, 12 olumsuz yanıt arasında istedikleri kadar seçim yapmıştır. Bu çerçevede, yere bağlanma ölçeğiyle elde edilen değerler -12 ile +12 arasındadır.

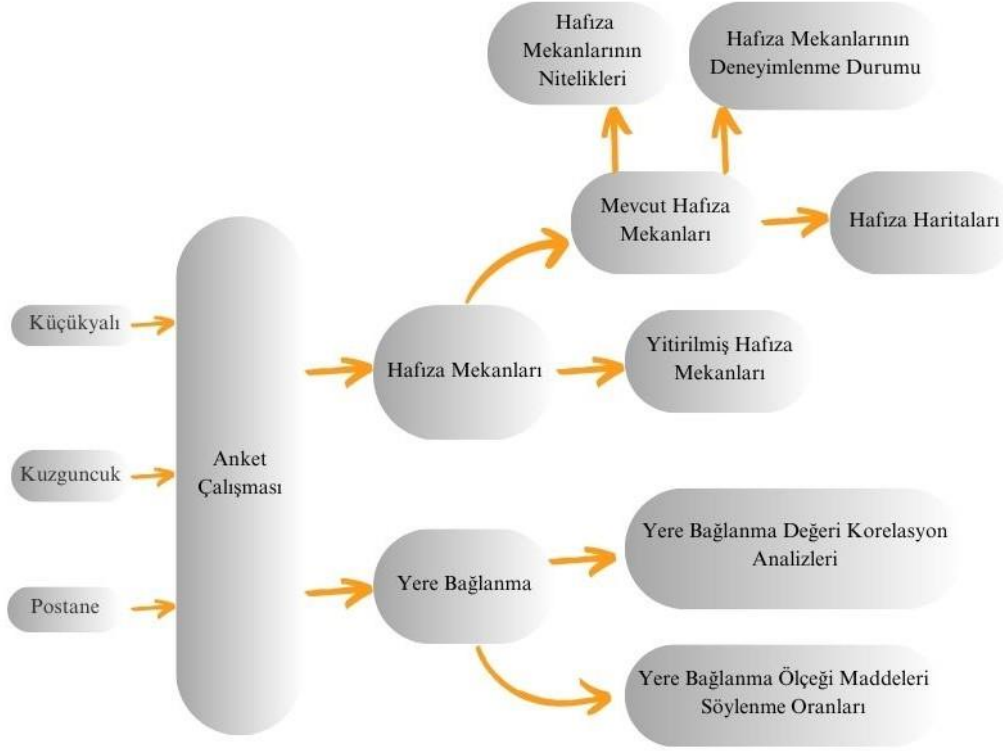
Tablo 1. 1 Lewicka' nın Kullandığı Yere Bağlanma Ölçeğinin Maddeleri [12]

Burayı beğeniyorum.	Burayı sevmedim.
Biri burayı eleştirdiğinde savunurum.	Burayla ilgili eleştirilere katılıyorum.
Burada olmadığım zaman özlüyorum.	Buradan memnuniyetle ayrılıyorum.
Burayla ilgili işler üzerinde etkim var.	Burayla ilgili işlere karışmak istemiyorum.
Ben buraya aitim.	Ben buraya ait değilim.
Burası benim bir parçam.	Burada kendimi kökünden koparılmış hissediyorum.
Burada olup bitenlere dahil olmak istiyorum.	Burayla ilgili işler üzerinde hiçbir etkim yok.
Buradan gurur duyuyorum.	Buradan utanıyorum.
Burada kendimi güvende hissediyorum.	Burada kendimi risk altında hissediyorum.
Ben burada kök saldım.	Burada kendimi yabancı hissediyorum.
Burayı çok iyi biliyorum.	Burası hakkında pek bir şey bilmiyorum.
Buradan taşınmak istemiyorum.	Buradan taşınmak istiyorum.

Üç mahallenin elde edilen yere bağlanma değerleri ortalaması birbirleri ve geçirdikleri değişimle kıyaslanmıştır. Katılımcıların kendilerini nereli hissettikleri ile yere bağlanma değerleri arasında bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır.

Literatürde yer alan araştırmalardaki gibi (Hidalgo ve Hernandez [22] ve Lewicka, [12]) yere bağlanma değerleri ile katılımcıların cinsiyeti, yaşı, oturma süresi, çalışma durumu ve eğitim durumları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Bu amaçla ankette elde edilen değerlerinin öncelikle normal dağılıp dağılmadığı SPSS programında incelenmiştir. Veriler normal dağılım göstermedikleri için SPSS programı ile Spearman Brown analizi yapılmıştır.

Beğenme, özleme, ailtlik hissi, tanıdıklık bildiklik hissi, kendileme, kök salma, güvenlik hissi açısından seçilen yere bağlanma maddelerinin oranları çıkartılmıştır. Bölgelerin yitirilmiş hafıza mekânları üzerinden geçirdikleri değişim analiz edilmiştir.

Şekil 1.1 Alan Çalışması Yöntem Şeması

Üç alandaki mevcut hafıza mekânları fonksiyonları açısından gruplanmıştır. Üç alanda da en çok söylenen 4 ya da 5 hafıza mekânını söyleyenlerin anket verileri, deneyimlenme oranları, hafıza mekânlarının nitelikleri detaylı olarak irdelenmiştir. Harita üzerinde, mevcut hafıza mekânlarının yerlerini belirterek, Hafıza Haritaları oluşturulmuştur.

Son olarak da, hafıza mekânlarını söyleyenlerin anket verileri, mekânları deneyimleme oranları, hafıza mekânlarının; işlevleri, fiziksel özellikleri, yapılan etkinlik durumu, görsellikleri ve sahip oldukları anlam açısından elde edilen bütün bilgiler, birbirleri ile kıyaslanmış, aralarındaki ilişkiler incelenmiştir. Şekil 1.1'deki alan çalışması yöntemi şeması ile alan çalışması yöntemi özetlenmiştir.

Psikoloji sözlüğünde hafıza; edinilen bilginin akılda tutulması ile ilgili çok aşamalı süreç, hatırlanan belirli bir bilgi ya da hatırlanan belirli bir geçmiş deneyim olarak açıklanmıştır. Hafızayı bir depoya benzetmek mümkündür; ancak psikologların hafıza ile ilgili keşifleri, depo benzetmesinin hafızayı anlamak için yeterli olmadığını göstermiştir. [23] İnsanların yakın zamanda gerçekleşen olayları daha iyi hatırlaması, yaşlılık dönemlerinde çocuklukta yaşadıkları anıları sık sık tekrarlamaları; bir deneyimi tekrarlamamanın hatırlamamızı güçlendirmesi gibi hafıza açısından önemli konular psikologlar tarafından araştırılmıştır.

2.1 Hafıza

Psikoloji alanındaki çalışmalar, duyuşal bellek, kısa süreli bellek ve uzun süreli bellek olarak, belleğin üç katmanlı yapısını vurgular. Duyuşal bellek; duyuşlardan algıladığımız uyarıcıların geldiği ilk bellektir. Duyuşlardan gelen uyarıcılar, biz neye dikkat edeceğimize karar verene kadar bir saniye kadar bellekte tutulur. Aldırmadığımız şeyler kolayca kaybedilir. Dikkat gerektiren uyarıcılar yaklaşık yedi birimlik kapasitesi olan kısa süreli belleğe aktarılır. Kısa süreli belleğin kapasitesi sınırlıdır. Eski bilginin yerini yenisi alır. Kısa süreli bellekteki bilgi tekrar edilirse, uzun süreli belleğe aktarılır. [23] Uzun süreli bellek; birbiriyle ilişki içerisinde ama bağımsız olan semantik (anlamsal) bellek ve episodik (öyküsel) bellek olarak ikiye ayrılır. Semantik bellek ve episodik bellek yapılarını hatırlamak ve bilmek sözcükleri ile ayrabiliriz. Semantik bellekten hatırlananlar daha çok bilmek ile ilişkilidir. Örneğin bir ülkenin başkentinin ismini hatırlamak, semantik bellekte yer alan bilinen bir başkent isminin hatırlanmasıdır. O başkente yapılan bir gezide yaşananların hatırlanması ise episodik bellek ile ilişkilidir. [24] Otobiyografik bellek ise kişinin kendi yaşamını oluşturan, kendi benliği ile bağlantılı olayları hatırlamasıdır. Otobiyografik bellek, episodik belleğin bir alt yapısıdır. Otobiyografik bellek, semantik bellekteki bilgi ile etkileşir, Semantik belleğe bilgi sağlar. Otobiyografik anıların hatırlanabilirliği, zaman ve mekânın koşullarıyla ne derece derin bir bağ kurduklarına bağlı olarak artar. [25]

Filozof Henri Bergson, [26] hafızayı bazı deneyimlerin bilincimizin bir parçası haline gelmesi olarak nitelemiştir; iki tür hafıza tanımlamıştır. Birincisi, bir öğrencinin yaptığı tekrarlar ile bir konuyu ezberleyerek öğrenme süreci ile örnekleyebileceğimiz, alışkanlıklarımızın sonucu oluşan hafızadır. Bu hafızaya devindirici mekanizmalar adı verilmiştir. İkincisi ise, geçmişte olan bir olayı hatırlamak olarak kısaca açıklanabilir. İkinci türe de kişisel imge anımsamalar denilebilir. Bergson, [26] geçmişin iki farklı biçimde depolanabileceğini söylemiştir. Bir yana geçmişini kullanan devindirici mekanizmaları, diğer yana da kişisel imge anımsamaları koymuştur. İkinci belleğin, ilk belleğe daha önce yaşanan benzer durumların imgelerini göstermekte olduğunu belirtilmiştir.

Sosyal antropolog Connerton, [27] bireysel bellek, bilişsel bellek ve alışkanlık belleği olarak üç bellek türünden bahsetmiştir. Bireysel bellek; kişinin andaki varlığının bilincinde olarak, geçmişte yaptıklarını hatırlaması şeklinde açıklanmıştır. Bireysel bellek, kişinin yaşadığı şehre geldiği zamanı hatırlaması olarak örneklenmiştir. Bilişsel bellekte hatırlanan bilgiler, geçmişte, kişi tarafından bilişsel ya da duyuşsal durum olarak yaşadığı bilinen bilgilerin ürünü olması gerekir. Hatırlanan bilginin, öğrenme bağlamı ya da öğrenme süreci önemli değildir. Anımsayan kişinin, deneyimi geçmişte yaşamış ya da onu geçmişte öğrenmiş olması gerekir. Bilişsel bellek, sözcüklerin anlamının, şiirlerin dizelerinin, bir kentin planının hatırlanması olarak örneklenir. Alışkanlık belleği, belli bir uygulamayı tekrar ortaya koymamız ile ilgilidir. Bilgiyi nasıl, nerede edindiğimizi anımsamayız; ancak anımsadığımız bilgiyle, söz konusu işi yapabiliriz. Okumak, yazmak ve bisiklete binmek, alışkanlık belleğine örnek olarak gösterilebilir. [27]

Hafızanın sadece bireye ait bir özellik olmadığı, kolektif olarak belirlendiği üzerine düşünceler kolektif hafıza kavramını ortaya koymuştur. Hafıza denilen bu yetenek insanın toplum içerisinde gelişimini ve etkinliğini sağlayan en önemli özelliklerinden biridir.

Filozof ve sosyolog Hallwachs, [3] bireysel hafızayı açıklarken, bireyin hafızasının hatırlamak için diğer bireylerin hafızasına ve toplum tarafından kabul görmüş referans noktalarına ihtiyaç duyduğunu, bireyin gördüğü, yaptığı, hissettiği, düşündüğü şeyleri hatırladığını, bireyin hafızasının diğer bireysel hafızalarla karışmadığını açıklamıştır. Yaşadıklarımızı hafızamıza kaydederken, başvuru noktalarımızın toplumsal hayatın içinde olduğu görüşünü ortaya koymuştur.

Geçmişî şimdiki zamana göre yeniden kurgularız. Hafıza toplum içinde oluşur. Aile, dini gruplar ve toplumsal sınıflar gibi toplumsal çerçeveler, bireysel ve kolektif hafızayı oluşturan araçlardır. Toplumsal çerçeveler kişilerin hatırlamalarına yardımcı olurlar. [3]

Connerton'un [27] bahsettiği toplumsal hafıza ise, tarihin yeniden kurulmasından farklıdır. Geçmişte gerçekleştirilen tüm insan etkinliklerinin bilgisi ancak; söz konusu etkinliklerin bıraktığı izlerden yola çıkılarak edinilebilir. Bireyin zaman bilinci, toplumun sürekliliğinin farkında olmasını gerektirir.

Mısır bilimci ve din bilimci Assmann' a göre [28] ise bireysel hafıza, bireyin toplumsal unsurlardan çıkardığı detaylarla oluşmaktadır.

Hallbwachs, [3] kolektif hafızanın, gücünü ve süresini bir grup insanı bir araya getirmekten aldığı düşünmekte ve hatırlayan bireylerden oluşan bu grup üyelerinin her birinin hatırladıklarının yoğunluklarının aynı olmadığını, her bireysel hafızanın kolektif hafıza üzerindeki görüş açısının farklılaştığını dile getirmektedir.

Kolektif hafıza, belirli bir toplum veya grup içinde paylaşılan ve ortak olan anıları, deneyimleri ve hikâyeleri ifade eder. Bu, genellikle bir toplumun tarihî, kültürel ve sosyal kimliğini şekillendiren ortak bir hafıza türüdür.

Rossi, [29] kentsel mekânın ve yapıların zamansal boyutlarını ele alarak, kentsel hafıza kavramını vurgular. Şehrin geçmişten gelen izleri ve bu izlerin mekânsal ifadesi üzerinde durmuş, kentsel belleğin, mimari tasarımın temel unsurlarından biri olduğunu belirtmiştir. [29]

Kentsel hafıza; bir şehrin veya kentin geçmişini, kültürel mirasını, mimarisini ve toplumsal dokusunu ifade eder. Fiziksel yapılar, sokaklar, meydanlar ve diğer mekânlar aracılığıyla varlığını sürdürür. Tarihi binalar, anıtlar, sokaklar ve diğer yapılar, bir şehrin geçmişini ve kimliğini yansıtır.

Kolektif hafıza ve kentsel hafıza arasında güçlü bir ilişki vardır. Bir şehrin kentsel hafızası, genellikle o şehirde yaşayan toplumun kolektif hafızasının bir parçasıdır. Dolayısıyla, bir şehrin kentsel hafızası, o şehirdeki toplumun tarihî, kültürel ve sosyal deneyimlerinin bir yansıması olarak görülebilir.

Tablo 2.1 Hafıza Türleri Özeti

Psikologların Bakış Açısı ile,		
Duyusal Hafıza	Kısa Süreli Hafıza	Uzun Süreli Hafıza
		Semantik Hafıza Episodik Hafıza Otobiyografik Hafıza
Henri Bergson,		
Devindirici Mekanizmalar	Kişisel İmge Anımsamalar	
Paul Connerton,		
Bireysel Hafıza	Bilişsel Hafıza	Alışkanlık Hafızası
Jan Assmann,		
Bireysel Hafıza	Toplumsal Hafıza	Kültürel Hafıza
Maurice Halbwachs,		
Bireysel Hafıza	Kolektif Hafıza	Tarihsel Hafıza
Aldo Rossi,		
Kentsel Hafıza		

Tablo 2.1’de bu bölümde bahsedilen hafıza türleri özetlenmiştir.

2.2 Hafıza Mekânı

Hafıza Mekânı kavramı; Fransız tarihçi Pierre Nora tarafından ortaya atılmıştır. Nora hafıza mekânını; insanların iradesiyle ya da zamanın işleyişiyle herhangi bir topluluğun ortak hafızasına ait simgesel öge haline getirdiği maddi ya da fikri düzendeki her anlamlı birim olarak açıklamıştır. [6]

Nora, [6] sürekli olarak hafızadan söz etmemizin nedenini artık hafızanın olmamasına bağlamıştır ve süreklilik duygusunun kökünün mekân olduğunu vurgulamış; artık hafıza ortamları olmadığı için hafıza mekânları olduğu görüşünü ortaya koymuştur.

Bilgin, [7] bir yerin hafıza mekânı olabilmesinin, tarihçenin katkıları ile gerçekleştiğini söylemiştir. Alan çalışması olarak İzmir'i seçtiği araştırmasında, Saat Kulesi'nin yapımı, Kemeraltı' nın oluşumu, Tarihi Asansörün yapımı hakkında insanların bilgi sahibi olduğunu; ama bu yerlerin hafıza mekânları olabilmeleri için herkese ait olmaları, kolektif kimlikte yer almaları gerektiğini belirtmiştir.

Hafıza mekânının esas varlık sebebi, zamanı durdurmak, unutmaya işini engellemek, nesnelerin durumunu tespit etmek, ölümü ölümsüzleştirmek, somut olmayı somutlaştırmak ise hafıza mekânları, sürekli dönüşüme açık olarak yaşarlar. [6]

Bir kenti özelleştirmek, onu kendimiz kılmak demektir. Başkalarının yerinden ayırt etmek 'kendi yeri' ne, 'yuva' ya dönüştürmektedir. Bu dönüşüm, kentin yeniden inşası yani kentin sembolik olarak işaretlenmesi, damgalanması, renklendirilmesi, bazı yerlerinin belirli bir yaşantı ve olaylarla çerçevelenerek, özelleştirilmesi ile sağlanır. [7]

Göregenli [30] İzmir halkı ile yaptıkları görüşmelerde, hafıza mekânları olarak, eski sinemalardan bahsettiklerini, kentte yer alan eski sinemalarla bir bağ kurduklarını, ama günümüzde AVM'lerde yer alan sinemaların ayırt edici özellikleri bulunmadığı için insanların bu sinemalara bağlanmadıklarını belirtmiştir. Ayrıca kişilerin etnik köken, yaşadıkları bölge, ekonomik düzeyleri gibi sebeplerle farklı yerleri hatırladıklarına dikkat çekmiştir.

Bilgin, [7] mekânla kurulan ilişkiyi mekânı kendileme süreci olarak nitelmiş, mekânı kendilemenin; mekânı sınırlandırma, yeniden yapılandırma, işaretler semboller, etkinlikler, insanlar veya olaylarla nitelendirme veya ayırt etme, karşılaştırma şeklinde kendini gösterdiğini belirtmiştir.

Kentin işaretlenmesi çoğu kez hafıza üzerinden, belli yerleri, olayları, kişi veya durumlarla işaretlemekle yapılır. Bir yer veya kentin sembolik olarak işaretlenmesi, kolektif hafızaya kaydolan öykülerle de yapılabilir.

İçinde yaşadığımız kentler hakkındaki düşünceler, kentlerin sakinleri, sosyal düşüncenin önemli konularından biridir. Metropol kenti; eğer kent ile bağ kurulamazsa; yalnızlığın, günlük koşturmacanın, yüzeysel insan ilişkilerinin alanı, mekânda köksüzlüğün, gelip geçiciliğin, eğretiliğin yeri, her an geriye dönmenin veya uzaklaşmanın hayal edildiği bir sürgün yeri, mola vaktinde durup

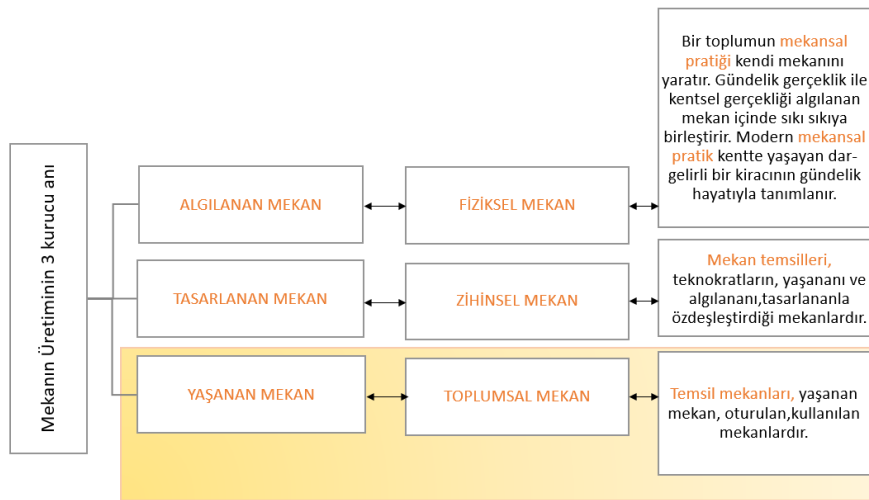
beklediğimiz ve hazırlıkları tamamladığımızda hemen yola çıkacağımız bir konaklama yeri olarak görülebilmektedir. [7]

Tarihsel tanıklıkları olan kamusal alanlar, aktarımlarının gücüne ve akışkanlığına bağlı olarak, kolektif kentsel hafızanın daha yoğunlaştığı yerlerdir. Sosyal bağlar kurulabilen mekânlar kentsel dönüşümlerin önünde direnç noktaları oluşturabilirler. [31]

Lefebvre [32], mekânı sosyal bir üretim aracı olarak algılamamızı sağlayan “Mekânın Üretimi” adlı çalışmasında; mekânı, mekânsal pratik, mekânın temsilleri, temsil mekânları olarak birbiri ile bağlı ve etkileşimli üçlü kavram ile açıklar. Bu kavramlar Şekil 2.1’de özetlenmiştir.

Mekânsal pratik, zaman kullanımı şeklinde açıklayabileceğimiz gündelik gerçeklik ile çalışma yerleri ve özel yaşam ve boş vakit yerlerini birbirine bağlayan güzergâh ve hatlardan oluşan kentsel gerçekliğin algılanan mekân içinde birleşmesidir. Bir toplumun mekânsal pratiğini, mekânı deşifre ederek keşfedebiliriz. Modern mekânsal pratik, banliyödeki bir toplu konutta oturan birinin gündelik hayatıyla tanımlanabilir. [32]

Mekân temsilleri yani tasarlanmış mekân, yaşananı ve algılananı tasarlananla özdeşleştiren bilimselliğe yakın sanatçıların mekânıdır. Mekân kavrayışları çekincelerle birlikte sözel olarak oluşturulmuş bir göstergeler sistemine yönelme eğilimi gösterir. [32]

Şekil 2.1 Henri Lefebvre'nin Mekânın Üretimi

Lefebvre' nin mekânı sosyal bir üretim olarak algılamamızı sağlayan; algılanan, tasarlanan, yaşanan şekillindeki üç momentli sürecinden yola çıkılarak, insanların yaşadıkları, öykülerini bildikleri, kendi yaşam öyküleri ile bir ara kesit yakalayabildikleri mekânların kolektif hafızada yer aldığını kabul edilip, kolektif bellekte yer alan hafıza mekânları kişilerin deneyimledikleri mekânlar mıdır, sorusuna yanıt aranmıştır. Kolektif bellekte yer alan hafıza mekânı ve kişinin mahallesinde yer alan hafıza mekânı açısından, mekânı deneyimleme durumu araştırılmıştır. Farklı ölçekteki hafıza mekânları ile kişinin mekânı deneyimleme, durumu analiz edilmiştir.

2.3 Bölüm Sonucu

Bu bölümde farklı alanlarda hafıza üzerine yapılan çalışmalar özetlenmiş, hafıza mekânı kavramından bahsedilmiştir. Lefebvre' nin mekânı sosyal bir üretim aracı olarak algılamamızı sağlayan algılanan, tasarlanan, yaşanan mekân kavramları incelenmiş; bu noktadan bakılarak, beşinci bölümde alan çalışmasında araştırılmak üzere, hafıza mekânları kişilerin deneyimlenemedikleri mekânlar mıdır sorusu yöneltilmiştir.

Yere bağlanma kavramında; "bağlanma" kelimesi duyguya vurgu yaparken, "yer" kelimesi insanların duygusal ve kültürel olarak bağlandığı çevresel ortamlara odaklanır. "yer" kişisel, grup veya kültürel süreçler aracılığıyla anlam kazanmış bir alanı ifade eder. “yerler” ölçek, boyut, kapsam bakımından ya da somut-soyut, bilinen-bilinmeyen, deneyimlenen–deneyimlenmeyen olmak gibi farklılıklar gösterebilir. [33]

Yere bağlanma, Tuan [34] tarafından tanımlanan topofili, Proshansky, Fabian ve Kaminoff [35] tarafından tanımlanan yer kimliği, Rowles [36] tarafından tanımlanan içeride olma, Hufford [37] tarafından tanımlanan yer türleri, Chawla [38] tarafından tanımlanan yer hissi veya köklülük, Hummon [39] tarafından tanımlanan çevresel gömülme, topluluk duygusu ve kimliği gibi birçok benzer fikri içerir veya onun altında yer alır. [40]

Yere bağlanma [40] bağlılıkları (duygu, kavrama ve uygulama), ölçeği, özgünlüğü ve somutluk açısından değişen yerleri, farklı aktörleri (bireyler, gruplar ve kültürler), farklı sosyal ilişkileri (bireyler, gruplar ve kültürler), zamanla ilgili yönleri (lineer, döngüsel) içeren bütünleştirici bir kavramdır.

3.1 Yer Kimliği, Yer Duygusu ve Yere Bağlanma

Relph, [20] yerin üç bileşenini; fiziksel ortam, aktiviteler ve anlamlar olarak tanımlamıştır. Yerin fiziksel ve işlevsel nitelikleri, etkinlikler ve sosyal etkileşim için bir platform oluşturması, kişinin yere olan bağlılığının derecesini etkiler.

Göregenli'ye göre, [8] insanların mekânla ilişkilerini veya mekâna bağlılıklarını ifade eden, anlamsal olarak farklılıkları olan, “Yere bağlılık” (*place attachment*) [41], “Yer Kimliği” (*place identity*) [35] “Yer bağımlılığı” (*place dependence*) [42], “Yer duygusu” (*sense of place*) [39] gibi birçok kavram vardır. Bu kavramların birbirleri olan ilişkileri konusunda araştırmacılar arasında bir görüş birliği yoktur.

Canter [43], yerin doğasının üç bileşenini; aktiviteler, fiziksel ortam ve kavramsal anlamlar olarak açıklamıştır.

Tablo 3.1 Yer Kimliği, Yer Duygusu Üzerine Yapılan Araştırmalar

Relph (1976) Yerin Kimliği [20]		
Aktiviteler	Fiziksel Ortam	Anlamlar
Canter (1977) Yerin Doğası [43]		
Aktiviteler	Fiziksel Ortam	Kavramsal Anlam
Punter(1991) Yer Duygusu [44]		
Aktiviteler	Fiziksel Ortam	Anlam
Arazi kullanımları	Kentsel Manzara	Okunabilirlik
Yaya akışı	Yapılı Çevre	Kültürel bağlantılar
Davranış kalıpları	Geçirgenlik	Algılanan işlevler, cazibe merkezleri
Gürültü ve koku	Peyzaj	Niteliksel değerlendirmeler
Araç akışı	Mobilya	
Montgomery (1998) Kentte yer duygusu [45]		
Aktiviteler	Form	İmaj
Çeşitlilik	Ölçek	Sembolizm ve hafıza
Canlılık	Yoğunluk	Görselleştirilebilirlik ve okunabilirlik
Sokak hayatı	Geçirgenlik	Duyusal deneyim ve çağrışımlar
İnsanları izlemek	Simgesel yapılar	Bilgililik
Kafe kültürü	Alan/Bina oranları	Alıcılık
Etkinlikler	Stok (Uyarlanabilirlik ve çeşitlilik)	Psikolojik erişim
Yerel gelenekler / eğlenceler	Dikey doku	Kozmopolitlik / sofistike olma
Açılış saatleri	Kamusal alan (mekân sistemleri)	Korku
Akış		
Çekim merkezleri		
İşlem tabanı		
Ekonomi		

Punter [44] ise yer duygusunu aktiviteler, fiziksel ortam ve anlam olarak açıklamış ve bu başlıkları detaylandırmıştır. Aktiviteler başlığının altında; arazi kullanımları,

yaya akışı, davranış kalıpları, gürültü ve koku, araç akışı, fiziksel ortam başlığının altında; kentsel manzara, yapılı çevre, geçirgenlik, peyzaj ve mobilya, anlam başlığı altında ise; okunabilirlik, kültürel bağlantılar, algılanan işlevler, cazibe merkezleri ve niteliksel değerlendirmeleri ele almıştır.

Montgomery [45] ise, kentte yer duygusu üzerinde yaptığı çalışmada; aktiviteler, form ve imajdan bahsetmiştir. Aktiviteleri; çeşitlilik, canlılık, sokak hayatı, insanları izlemek, kafe kültürü, yerel gelenekler, eğlenceler, çekim merkezi gibi başlıklarla detaylandırmıştır. Formu ise; ölçek, yoğunluk, geçirgenlik, simgesel yapılar, alan/bina oranları, dikey doku, kamusal alan açısından incelemiştir. İmaj konusunda ise sembolizm ve hafıza, görselleştirilebilirlik, okunabilirlik, duysal deneyim ve çağrışımlar, bilgililik, alıcılık, psikolojik erişim, kozmopolitlik / sofistike olma, korku açısından ele almıştır.

Ujang [46] yer bağlılığı ve yer kimliği üzerine yaptığı çalışmada, mekânın fiziksel niteliklerini, etkinliklerini ve görselliği Tablo 3.2'deki gibi detaylandırmıştır.

Tablo 3.2 Ujang'ya Göre Yerın Nitelikleri ve Unsurları

Bileşen	Öznitelikler	Element
Fiziksel Elemanlar	Erişilebilirlik Okunabilirlik	Konum Erişim Yerleşim İşaret Yeşil alan Manzara Peyzaj özellikleri Yapı ve Cephe Sembol ve düğüm noktaları Alışveriş Merkezleri
Etkinlik	Canlılık Çeşitlilik/ Seçenek Faaliyet	Canlılık Sokak hareketliliği İnsanların İzlemesi Eğlence Ürünler/ Hizmetler Yemek ve yeme noktaları Gündüz ve gece aktiviteleri Farklı insan grupları Fiyat

Tablo 3.2 Ujang'ya Göre Yerin Nitelikleri ve Unsurları (devamı)

Bileşen	Öznitelikler	Element
		Bankacılık ve iletişim merkezleri Sokak satıcıları
Görsellik	Okunurluk Ayırt edici özellik Konfor Güvenlik	Görsellik Popülerlik Halk için açık alanlar Ayrım Benzersizlik Geleneksel Dinlenme Alanı Kolaylık Tesisler Çevre kalitesi Bakım, onarım Gözetim Yaya akışı

3.2 Yere Bağlanmanın Etmenleri

Araştırma kapsamında yere bağlılık; insanların yaşadıkları, fiziksel ilişki kurdukları, bildikleri yerlere alışmaları, bağlanmaları olarak ele alınmıştır.

Yere bağlanma, bireylerin bir yerle duygusal bir ilişki kurması ve o yere karşı bir bağ hissetmesi olarak açıklanabilir.

Yere bağlanma alanında yapılan çalışmalarda, kişilerin oturdukları yerler üzerine [33], [47], [48] ya da rekreasyonel amacıyla ziyaret ettikleri yerler: peyzajlar ormanlar [49], göller [50], vahşi doğa [51] veya yazlıklar [52] ile bağ kurdukları çalışmalar görülmektedir. [12]

Sosyal bilimlerde yapılan çalışmalarda mekânın değişen boyutları ile yere bağlılık arasındaki ilişkileri yansıtan farklı bulgular elde edilmiştir. Yapılan araştırmalar yere bağlılık kavramının sadece mekânlarla kurulan duygusal ilişkiyi anlatmadığını, yere bağlılık kavramının değişen mekân ölçeklerine göre nasıl farklılaştığının dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. [8] Örneğin; mekânın değişen boyutlarına göre yere bağlanmanın da incelendiği Hidalgo ve Hernandez'in [22] çalışmasında; katılımcıların eve, mahalleye ve şehre bağlılık düzeylerini tespit etmek amacıyla Santa Cruz de Tenerife (İspanya) çevresinden farklı bölgelerden kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Çalışmada mahalleye bağlılık en zayıf olarak tespit edilmiştir. Çalışmanın yere bağlanmaya dair diğer sonuçları ise; yere bağlanmada

sosyal bağılılığın, fiziksel bağılıktan daha yüksek olduğu ve yere bağılılık derecesinin yaş ve cinsiyete göre değiştiğidir.

Lewicka, [11] Lviv ve Wrocław şehirlerinde toplam olarak 501 katılımcı ile ikamet yeri, yer kimliği ve yere bağlanmayı araştırmıştır. Söz konusu çalışmada kolektif belleğin her iki şehirde de eşit derecede güçlü olduğu belirtilmiş ve anket katılımcılarında güçlü bir etnik önyargı tespit edilmiştir. Çalışmada, önyargı ile ulusal kimlik, anket katılımcılarının yaşı ve yer kimliğinin eksikliği arasındaki ilişki vurgulanmıştır. Yere bağlanmanın ise; ulusal ya da yerel kimlik ve etnik önyargı ile ilişkili olduğu söylenmiştir. Yere bağlanma ölçeği; apartman, ev, mahalle, ilçe, şehir için olmak üzere 5 ayrı yer için kullanılmıştır. Ayrıca katılımcılara ilk kim oldukları sorulmuş ve kendilerini en çok ait hissettiklerine 1 verecek şekilde, 1'den 3'e sıralamaları istendiği Tablo 3.2'deki yere aitlik ölçeği de uygulanmıştır. [11]

Tablo 3.3 Yere Aitlik Ölçeği [11]

Lviv için	Wrocław için
☐ Bölge Sakini	☐ Bölge Sakini
☐ Lvivli	☐ Wrocławlı
☐ Galiçyalı	☐ Aşağı Slesianlı
☐ Ukranyalı	☐ Polonyalı
☐ Avrupalı	☐ Avrupalı
☐ Dünya Vatandaşı	☐ Dünya Vatandaşı
☐ Sadece insan	☐ Sadece insan
☐ Başka biri	☐ Başka biri

Göregenli'ye göre, [8] sosyal bilimler alanında yapılan Hidalgo ve Hernandez'in [22] ev, mahalle ve kente bağılılık düzeylerini karşılaştırdıkları çalışması, Shamai ve İlatov (2005) tarafından İsrail'de yaşayan göçmen gruplar ve İsrail'in yerlileriyle gerçekleştirilen bir çalışması, Lewicka'nın [12] ev, apartman, mahalle, kent bölgesi ve kente bağılılık düzeylerini karşılaştırdığı çalışmasında mekânın değişen boyutları ile yere bağılılık arasındaki ilişkileri yansıtan farklı bulgular elde edilmiştir. Bu araştırmalar yere bağılılık kavramının sadece mekânlarla kurulan duygusal ilişkiyi anlatmadığını, yere bağılılık kavramının değişen mekân ölçeklerine göre nasıl farklılaştığının dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

Göregenli, [53] [54] yere bağılılık ve yer kimliğinin öğelerinin saptanması amacıyla Korpela'nın [55] geliştirdiği bir yöntemi kullanarak, gençleri açık uçlu sorularla yönlendirip, "en sevdikleri yer" ile ilgili bir kompozisyon yazmalarını istemiştir.

Elde edilen metinleri içerik analizi ile çözümlyerek, gençlerin mekâna bağlanmalarını belirleyen 20 faktör belirlenmiştir. Bu faktörler; yerin özellikleri, aktiviteler, birliktelik, fikirleri açıklama, rahatlama, zevk-haz hoşnutluk, mekâna yönelik diyalektik atıflar, kişiselleştirme, geçmişin hatırlanması, kendine yönelik atıflar, gizlilik, mahremiyet, sosyal baskılardan kaçma, aidiyet, kontrol, kendileme, ifade etme özgürlüğü, anonimlik, güvenlik, köklülük-süreklilik, alışkanlık-aşinalık-bilme, entelektüel ihtiyaçlar, kabul görme-saygınlık kazanma şeklinde sıralanmıştır. [54]

Lewicka' nın [12] Varşova, Wrocław, Lodz ve Lviv'de toplam 993 katılımcı ile yaptığı bir diğer çalışmada; dört şehirdeki katılımcıların yere bağlanmalarının; fiziksel, demografik ve sosyal yordayıcıları olarak görülen; yaş, cinsiyet, oturma süresi, hane büyüklüğü, eğitim durumu, oturdukları yerin mülkiyet durumu, konut türü, bina büyüklüğü, mahalleye bağlanmaları, güvenlik hissileri araştırılmıştır.

Çalışma sonucunda Lewicka 'ya göre, [12] Hidalgo ve Hernandez [22] tarafından bildirilen, yer ölçeği ve yer bağlanmasının yoğunluğu arasındaki eğrisel, U-biçimli ilişki dört konumdan üçünde beş yer (apartman, bina, mahalle, şehir bölgesi ve şehir) için de doğrulanmıştır. İnsanların yerle olan bağları, yer ölçeği değiştikçe U-biçimli bir desen izlemiş ve bu desenin, dört konumdan üçünde ve beş farklı yer türü için de geçerli olmuştur. Araştıma sonucunda yer ölçeği arttıkça yer bağlanması yoğunluğu önce azalır, sonra tekrar artmıştır. U-biçimli ilişki iki çekici şehirde (Wrocław ve Lviv) daha az çekici olanlara (Varşova ve Lodz') göre daha güçlü çıkmıştır. Bu da şehir çekiciliğinin ölçek-bağlanma ilişkisinin bir aracı olabileceğini düşündürmüştür. Yere bağlanma ölçeğinin maddelerine bakıldığında; doğrudan şehirle duygusal bağlara işaret eden, şehirle gurur duymak, şehrin kendisinin bir parçası olduğunu hissetmek maddeleri açık bir eğrisel etki göstermiştir. Aşinalık, güvenlik hissi mekânlara yönelik olumlu duygusal tepkilere katkıda bulunmuştur. Ancak yer ölçeği arttıkça, mekânlar kişiler için daha az tanıdık olmuştur. Şehir ya da ülkeye bağlanma da, şehir ya da ülke iyi tanınmasa da orada nispeten güvensiz hissedilse de ve şehir politikası üzerinde hiçbir etkisi olmasa bile ortaya çıkabilmiştir. Çalışmada, cinsiyetin yere bağlanmayı etkilemediği tespit edilmiştir. Oturma süresinin yere bağlanma üzerindeki doğrudan etkileri daha büyük yer ölçeklerinde (şehir ve şehir bölgesi) daha güçlü görülmüştür. [12]

2014 yılında İzmit'in Ali Kahya Mahallesi'nde yapılan bir çalışmada, tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen 161 kişiye uygulanan mahalleye bağlılık ölçeğinde yer alan maddelerin incelenmesi sonucunda katılımcıların yaşadıkları mahalleye ilişkin geliştirdikleri bağlılık düzeyi bileşenleri; duygusal bağlılık, ilgi ve sosyal bağlılık olarak açıklanmıştır. Mahalleye bağlılık düzeyine katkısı olan değişkenler sırasıyla; mahallede yaşamaktan memnuniyet, mahallede yaşama süresi, mahalle sakinleriyle ilişkilerden memnuniyet, sokaktaki yaşamdan memnuniyet, cinsiyet ve İzmit kent kimliği olduğu görülmüştür [56].

Malezya, Kuala Lumpur şehir merkezindeki üç ana alışveriş caddesinin, yer bağlılığını ve yer kimliğini şekillendirmedeki önemini incelendiği Ujang'ın [46] çalışmasında, kullanıcıların kentsel mekânlara bağlılıkları; mekânın fiziksel nitelikleri ve yapılan faaliyetler açısından incelenmiştir. Söz konusu çalışmada, çevre psikolojisindeki araştırmaların, yerin yer bağlılığına katkıda bulunan fiziksel niteliklerinin ve özelliklerinin belirlenmesine yeterince değinilmediğini belirtilmiştir. Makalenin sonuçları saha araştırmalarına ve görüşmelere dayanmaktadır. Anket, olasılıklı örnekleme stratejisi kullanılarak 330 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Kullanıcıların sosyal ve kültürel özelliklerinde çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Bununla birlikte, işlevsel rollerine bağlı olarak, katılımcılar, iki ayrı gruba ayrılabilirler. Birinci grup; gelir/meslek/eğitim/konut bağımlılığı nedeniyle mekânla sürekli (günlük) etkileşimde bulunanlar (dükkân sahipleri, esnaf, satıcılar, büro çalışanları, sakinler, öğrenciler); İkinci grup ise; gelir/meslek/eğitim/ikamet yerine bağlı olmayan ve hareketli varlık olarak bölgelerde bulunanlardır. (alışveriş yapanlar, turistler ve ziyaretçiler) Hareketli katılımcılar, anket sırasında sokakta bulunan, katılmaya istekli ve mekânı bilen kişilerden rastgele seçilmiştir. [46] Çalışmanın sonucunda; fiziksel, psikolojik ve çevresel konforun, kullanıcıların memnuniyet ve rahatlığının yerinde olmasına katkıda bulunduğu, bir yerle ilişkinin uzunluğu ve aşinalığın, o yere bağlılık geliştirmenin merkezinde yer alan rahatlık derecesini etkileyebileceği belirtilmiştir. Oturma ve dinlenme alanları, yeşil alanlar yetersiz olmasına rağmen kullanıcılar sokaklara ve yakın çevreye aşinalıklarından dolayı psikolojik olarak kendilerini rahat hissetmişleridir. Mekâna aşına olmanın rahatlık (psikolojik rahatlık) duygusuna katkı sağladığı ve kullanıcıların mekânlar hakkında kurdukları olumlu imaj, güvenlik ve diğer sokak kullanıcıları ile olan olumlu bağlarından da

etkilenebileceği sonucuna varılabilmektedir. Uzun süreli bina sakinleri tarafından, fiziksel değişikliklere ve uygun olmayan müdahalelere karşı tepki güçlü bir şekilde hissedilmiştir.

Tablo 3.4 Ujang'a Göre Duygusal ve Fiziksel Bağlanma Tablosu [46]

DUYGUSAL BAĞLILIK
Bu yere çok bağlıyım. (BAĞLANMA)
Bu yer benim için anlamlı. (ANLAM)
Bu yer hakkında olumlu bir izlenimim var. (OLUMLU)
Buraya gelmek en tatmin edici şeylerden biri. (TATMİN EDİCİ)
Burada olmaktan başka herhangi bir yerde olmaktan daha çok hoşlanıyorum. (KARŞILAŞTIRMA)
Bu yerde kendimi güvende hissediyorum. (GÜVEN)
Burada kalmak sorunlarımı unutmama yardımcı oluyor. (SORUN UNUTMA)
Burada daha fazla zaman geçirmeyi tercih ederdim. (ZAMAN GEÇİRMEK)
İŞLEVSEL BAĞLILIK
Bu alan yaptığım şey için en iyi yer. (EN İYİ)
Bu yerde kendimi rahat hissediyorum. (RAHATLIK)
Hiçbir yer burasıyla kıyaslanamaz. (KARŞILAŞTIRMA)
Bu yere yapılan iyileştirmelerden memnunum. (İYİLEŞTİRME)
Bu yer benim için çok önemli. (ÖNEMLİ)

Ujang'ın çalışması, [46] yer kimliğinin şekillenmesinde işlevsel ve duygusal bağlanmanın önemine işaret etmektedir. Kişileri ve yerleri ortak faaliyetler de birbirine bağlar.(Tablo 3.4)

Heidari ve diğerlerine göre [57], yere bağlanmayı etkileyen faktörler; duygusal faktörler, fiziksel faktörler, sosyal faktörler, kültürel faktörler, kişisel faktörler, hafıza ve deneyim, yer memnuniyeti, etkileşim ve aktivite özellikleri ile zaman faktörüdür.

3.3 Bölüm Sonucu

Tablo 3.1'deki yer kimliği ve yer duygusu üzerine yapılan araştırmalar, Tablo 3.2'deki yerin nitelikleri ve unsurları, Tablo 3.4'deki fiziksel ve duygusal bağlılık maddeleri göz önünde bulundurularak, hafıza mekânları için yerin özellikleri,

Fiziksel özellikler; erişilebilirlik, peyzaj/ yeşil alan.

Etkinlik; canlılık, çeşitlilik, faaliyet.

Görsellik; ayırt edicilik, simgesellik.

Anlam; tarihi bağlar, kültürel bağlar, hafıza, güven olarak özetlenmiştir.

Tablo 3.5'te yerin özellikleri tablosu hafıza Mekânları için kullanılacaktır.

Tablo 3.5 Hafıza Mekânları İçin Yerin Özellikleri

Fiziksel Özellik	Etkinlik	Görsellik	Anlam
Konum Erişilebilirlik Okunabilirlik Peyzaj / Yeşil Alan Manzara	Canlılık Çeşitlilik Faaliyet	Ayırt edicilik Simgesellik	Tarihi Bağlar Kültürel Bağlar Hafıza Güven

Lynch [58] kent büyük bir hızla değişirken, teknik ve işlevlerin de değiştiğini ve bu değişimlerin kentliyi duygusal açıdan yordüğünü ve kentlinin algısal imgesinin zarar görmesine neden olabileceğini belirtmiştir. Kentte büyük değişimler meydana gelirken görsel yapıyı ve süreklilik hissini korumanın önemine değinmiştir. [58]

Kentsel müdahaleler fiziksel çevreyi değiştirir. Fiziksel çevredeki değişikliklerin ardından kullanıcıların algısında da değişim yaşanır.

Uygun olmayan müdahaleler, insanların bağlılığına gömülü olan yerleri ve bağlanma duygusunu zayıflatacaktır. Yer tanımlanabilir nitelikleri ve özellikleri, yalnızca fiziksel unsurların kalitesinden ve faaliyetlerin yoğunluğundan değil, aynı zamanda kullanıcıların mekân deneyimiyle ilişkili bağlılıktan da etkilenir. [46]

Kentlerin değişimlerinin arkasında yatan önemli etkenlerden birincisi, kentin işlevlerinde ve denetim biçimlerindeki değişimlerdir. Bu değişimlere bağlı olarak da toplumsal tabakalaşma değişir. [59]

Erol [60], kent hafızasının değişkenlerini düşünsel değişkenler ve fiziksel değişkenler olarak iki grupta toplamıştır. Düşünsel değişkenleri; değişen politik görüşler, basın yayının etkisi, toplumsal beklentiler ve beğeniler, fiziksel değişkenleri de değişen kentsel kararlar, yapım ve yıkımlar, dönüştürmeler, yer değiştirmeler, yerin ve zamanın ruhuna aykırı, yapay edinimler/kazanımlar, doğal ve yapay felaketlerle açıklamıştır.

4.1 İstanbul'da Yaşanan Değişimler

Tekeli [61], Türkiye'de kentlerde yaşanan dönüşümün dünyadaki diğer kentlerle benzer ve farklı yönleri olduğunu belirtmiştir. Farklılıkların yaşanan dönüşümün gerçekleşme biçiminden kaynaklandığını söylemiştir. Farklılıkları; azman sanayi kentinden kentsel bölgeye geçmeye çalışmak, depreme karşı dayanıksız binaların dönüşümü, gecekonduların dönüşümü, dönüşümlerin güçlü aktörler tarafından gerçekleştiriliyor olması, Türkiye'de siyasal kültürün büyük ölçüde

otoriter/totaliter bir bakışla özdeşleştirmekte olması ve dönüşüme karşı doğabilecek dirençlerin ortaya çıkamaması olarak belirtmiştir.

İstanbul kentindeki fiziksel değişimlerin birçok sebebi vardır. Bu sebepler; nüfus artışı, inşaat faaliyetleri, altyapı projeleri, doğal afetler ve iklim değişikliği, ekonomik ve ticari gelişmeler olarak sayılabilir.

Tekeli, İstanbul kentinin planlama tarihinden bahsederken, imar devreleri ve imar operasyonlarından bahseder. İmar operasyonları; hızlıca çözüme ulaşmak için, olağanüstü kaynak ve çaba gerektirirler. İmar operasyonları sonrasında yeni planlamalar ve yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. İmar operasyonları uzun süreli olamamışlardır. [62] Tekeli, İstanbul planlamasındaki gelişmeleri beş dönemde açıklamaktadır. Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e, II. Meşrutiyet'ten 1930'lara, 1930'lardan 1950'lere, 1950'lerden 1965 yılına ve son olarak da 1965-1984 yılları arasını ayrı ayrı ele almıştır. [61] [63]

İstanbul'daki değişime genel olarak bakıldığında; 1950'li yıllarda, sanayileşmenin artması, nüfusun aşırı artması, kentin belediye sınırlarının dışına taşarak büyümesi ve kentsel ulaşım araçlarının sayı ve çeşitlerinin artması sebebiyle yaşanan değişimler görülmektedir.

1956 yılında dönemin başbakanı Adnan Menderes, İstanbul'un trafiğini rahatlatmak, kenti güzelleştirmek, camilerin ve dini binaların restorasyonunu gerçekleştirmek amacıyla olduğu söylenen, büyük bir imar operasyonu başlatmıştır. Yaklaşık olarak 3.5 yıl süren imar operasyonunda, kentin topografyası ve tarihi eserleri gözetilmeden çok geniş yollar açılmış, 7289 bina istimlak edilmiş, çok sayıda tarihi eser yıkılmıştır. Menderes dönemi imar operasyonlarından sonra 1970-1973 yılları arasında gerçekleşen, Boğaz Köprüsü ve çevre yollarının yapımı da imar hukukuna aykırı olarak, nazım planı parçası olarak değil, sadece yolları gösteren mevzi planı ile yapılmış bir imar operasyonudur. [61]

1980 sonrasında ise ekonomide uygulanan politikalar nedeniyle bir serbestleşme dönemi ve söz konusu dönemin etkileri yaşanmıştır. [59]

1984 sonrasında Bedrettin Dalan'ın belediye başkanlığı döneminde Tarlabası yolu açılarak, tarihi dokuya büyük zarar verilmiştir. 1985 yılında 2. Boğaz Köprüsü'nün yapımına başlandı. 1988 yılında köprü açıldı. Ayrıca Dalan döneminde, Haliç projesi, kanalizasyon ve ilk kazıklı sahil yolu uygulaması yapıldı. [61]

İstanbul'daki hızlı kentleşmede yaşanan sorunların sebepleri; şehre göçün tahminlerin ötesinde bir hızla gerçekleşmesi, yapılan imar afları ile kaçak yapılaşmanın meşrulaşması, yöneticilerin planlamayı yeterince ciddiye almaması, değişen yönetim kadrolarının daha önceki bilgi ve deneyimlerinden yararlanmak yerine yeni fikirlere yönelmeleri gibi nedenlerle kentleşme ve planlamada sürekliliğin sağlanamaması ve bilinç oluşturulamamasıdır. [62]

4.2 İstanbul'un Hafıza Mekânları

İstanbul kentinde yaşanan değişimlere rağmen varlığını sürdürmeye devam eden çok sayıda hafıza mekânı vardır. Bu araştırma kapsamında, üç alanda yapılan anket çalışmalarına katılanlara, “İstanbul’u düşündüğünüzde aklınıza gelen ilk üç yeri ya da yapıyı yazar mısınız?” şeklinde bir soru yöneltmiştir.

Küçükalyalı’da “İstanbul’u düşündüğünüzde aklınıza gelen ilk üç yeri ya da yapıyı yazar mısınız?” şeklindeki soruya alınan yanıtlar Tablo 4.1’de sıralanmıştır.

Yanıtlar incelendiğinde Kız Kulesi, Galata Kulesi, Boğaz Köprüsü, Dolmabahçe Sarayı ve Kadıköy yanıtlarının en yüksek oranda söylendiği görülmüştür. Ayrıca oranları düşük olsa da İdealtepe, Küçükalyalı, Maltepe, Süreyya Plajı gibi yaşadıkları alanlara yakın yerleri de söylemişlerdir.

Tablo 4.1 İstanbul'un Hafıza Mekanları Küçükalyalı Yanıtları

İstanbul Hafıza Mekânları için Küçükalyalı'dan Alınan Yanıtlar	Yanıt Sayısı	Yüzde %
Adalar	2	1.9%
AKM	1	1.0%
Ayasofya	4	3.8%
Bağdat Caddesi	2	1.9%
Bebek	2	1.9%
Beşiktaş	2	1.9%
Beykoz	1	1.0%
Boğaz	4	3.8%
Boğaz Köprüsü	6	5.8%
Boğaziçi	3	2.9%
Caddebostan	2	1.9%
Cafer ağa	1	1.0%
Çamlıca Tepesi	1	1.0%
Cemberlitas	1	1.0%
Dolmabahçe	1	1.0%
Dolmabahçe Sarayı	6	5.8%

Tablo 4.1 İstanbul'un Hafıza Mekanları Küçükyaılı Yanıtları(devamı)

Eminönü	1	1.0%
Etiler	1	1.0%
Eyüp Sultan	1	1.0%
Galata	3	2.9%
Galata Kulesi	10	9.6%
İdealtepe	1	1.0%
Kadıköy	6	5.8%
Kadıköy Boğa Heykeli	1	1.0%
Kapalı Çarşı	3	2.9%
Kız Kulesi	12	11.5%
Küçükyaılı	1	1.0%
Maltepe	1	1.0%
Moda	1	1.0%
Sisli	1	1.0%
Süleymaniye Cami	1	1.0%
Sultanahmet	2	1.9%
Sultanahmet Cami	2	1.9%
Sultanahmet Meydani	1	1.0%
Süreyya Plajı	1	1.0%
Taksim	4	3.8%
Taksim Cumhuriyet Anıtı	1	1.0%
Taksim Meydani	1	1.0%
Topkapı	1	1.0%
Topkapı Sarayı	4	3.8%
Üsküdar	2	1.9%
Yerebatan Sarnıcı	1	1.0%

Kuzguncuk'ta "İstanbul'u düşündüğünüzde aklınıza gelen ilk üç yeri ya da yapıyı yazar mısınız?" şeklindeki soruya alınan yanıtlar Tablo 4.2'de yer almaktadır. Kız Kulesi Küçükyaılı'da olduğu gibi Kuzguncuk'ta da en çok söylenen mekân olmuştur. Kuzguncuklular, daha sonra yaşadıkları Üsküdar ilçesini ve yaşadıkları Kuzguncuk Mahallesi'ni söylemişleridir. Daha sonra Boğaz, Boğaz Köprüsü, Galata Kulesi, Kadıköy yanıtlarının söylenme oranları yüksek olmuştur.

Tablo 4.2 İstanbul'un Hafıza Mekânları Kuzguncuk Yanıtları

İstanbul'un Hafıza Mekânları için Kuzguncuk'tan Alınan Yanıtlar	Yanıt Sayısı	Yüzde %
Aksaray	1	1.1%
Anadolu Hisarı	1	1.1%
Ayasofya	3	3.3%
Beşiktaş	3	3.3%
Beşiktaş Çarısı	1	1.1%
Beylerbeyi	2	2.2%
Beylerbeyi Sarayı	1	1.1%
Beyoğlu	2	2.2%
Boğaz	6	6.7%
Boğaz Köprüsü	3	3.3%
Dolmabahçe Sarayı	1	1.1%
Eminönü	1	1.1%
Galata	2	2.2%
Galata Kulesi	4	4.4%
Göktürk	1	1.1%
Harem	1	1.1%
Haydarpaşa Garı	1	1.1%
Kadıköy	4	4.4%
Karakoy	1	1.1%
Kariye	1	1.1%
Kız Kulesi	11	12.2%
Kuleli	1	1.1%
Kuzguncuk	10	11.1%
Martılar	1	1.1%
Moda	1	1.1%
Nakkaştepe	1	1.1%
Poyrazköy	1	1.1%
Saraylar	1	1.1%
Sarıyer	1	1.1%
Sile	1	1.1%
Sirkeci Garı	1	1.1%
Süleymaniye	1	1.1%
Taksim	3	3.3%
Topkapı Sarayı	2	2.2%
Üsküdar	11	12.2%
Vapurlar	1	1.1%
Yeniköy	1	1.1%
Yerebatan Sarnıcı	1	1.1%

Postane'de "İstanbul'u düşündüğünüzde aklınıza gelen ilk üç yeri ya da yapıyı yazar mısınız?" şeklindeki soruya alınan yanıtlar Tablo 4.3'te sıralanmıştır.

Postane Mahallesinden ankete katılanların en çok verdikleri yanıtlar; Boğaz Köprüsü ve Boğaz; Ayasofya; Galata Kulesi ve Galata; Kadıköy; Kapalı Çarşı; Tuzla ve Tuzla Sahil'dir.

Tablo 4.3 İstanbul'un Hafıza Mekânları Postane Yanıtları

İstanbul'un Hafıza Mekânları için Postane'den Alınan Yanıtlar	Yanıt Sayısı	Yüzde %
Anadolu Hisarı	1	1.9%
Ayasofya	4	7.4%
Bağdat Caddesi	1	1.9%
Beşiktaş	1	1.9%
Beyoğlu	2	3.7%
Boğaz	3	5.6%
Boğaz Köprüsü	5	9.3%
Çamlıca Tepesi	1	1.9%
Eminönü	3	5.6%
Eyüp Sultan	1	1.9%
Galata	2	3.7%
Galata Kulesi	3	5.6%
Haydarpaşa Garı	2	3.7%
Kadıköy	4	7.4%
Kapalı Çarşı	3	5.6%
Karakoy	2	3.7%
Kartal	1	1.9%
Kız Kulesi	1	1.9%
Mısır Çarsısı	1	1.9%
Moda	1	1.9%
Rumeli Hisarı	1	1.9%
Sultanahmet	2	3.7%
Sultanahmet Cami	2	3.7%
Topkapı Sarayı	1	1.9%
Tuzla	3	5.6%
Tuzla Sahil	1	1.9%
Üsküdar	2	3.7%

Küçükalyalı, Kuzguncuk ve Postane alanlarında İstanbul'un Hafıza Mekânları için söylenen yanıtlar birleştirildiğinde Tablo 4.4 elde edilmiştir. Alınan 248 yanıt incelendiğinde; Kız Kulesi, Galata Kulesi, Boğaz Köprüsü ve Boğaz, Ayasofya yanıtları en çok söylenen yanıtlar olmuştur. Kadıköy, Üsküdar, Kuzguncuk yanıtları da anket katılımcıları tarafından yüksek oranda söylenen ilçe ve mahalle isimleridir.

Tablo 4.4 İstanbul'un Hafıza Mekânları

İstanbul Hafıza Üç Alan Toplam Yanıtları	Yanıt Sayısı	Yüzde %
	1	.4%
Adalar	2	.8%
AKM	1	.4%
Aksaray	1	.4%
Anadolu Hisarı	2	.8%
Ayasofya	11	4.4%
Bağdat Caddesi	3	1.2%
Bebek	2	.8%
Beşiktaş	6	2.4%
Beşiktaş Çarısı	1	.4%
Beykoz	1	.4%
Beylerbeyi	2	.8%
Beylerbeyi Sarayı	1	.4%
Beyoğlu	4	1.6%
Boğaz	13	5.2%
Boğaz Köprüsü	14	5.6%
Boğaziçi	3	1.2%
Caddebostan	2	.8%
Caferağa	1	.4%
Çamlıca Tepesi	2	.8%
Çemberlitas	1	.4%
Dolmabahçe	1	.4%
Dolmabahçe Sarayı	7	2.8%
Eminönü	5	2.0%
Etiler	1	.4%
Eyüp Sultan	2	.8%
Galata	7	2.8%
Galata Kulesi	17	6.9%
Göktürk	1	.4%
Harem	1	.4%
Haydarpaşa Garı	3	1.2%
İdealtepe	1	.4%
Kadıköy	14	5.6%
Kadıköy Boğa Heykeli	1	.4%
Kapalı Çarısı	6	2.4%
Karakoy	3	1.2%
Kariye	1	.4%
Kartal	1	.4%
Kız Kulesi	24	9.7%
Küçükyalı	1	.4%
Kuleli	1	.4%
Kuzguncuk	10	4.0%
Maltepe	1	.4%
Martılar	1	.4%
Mısır Çarşısı	1	.4%
Moda	3	1.2%
Nakkaştepe	1	.4%
Poyrazköy	1	.4%
Rumeli Hisarı	1	.4%
Saraylar	1	.4%
Sarıyer	1	.4%
Sile	1	.4%
Sirkeci Garı	1	.4%
Sisli	1	.4%

Tablo 4.4 İstanbul'un Hafıza Mekânları (Devamı)

Süleymaniye	1	.4%
Süleymaniye Cami	1	.4%
Sultanahmet	4	1.6%
Sultanahmet Cami	4	1.6%
Sultanahmet Meydanı	1	.4%
Süreyya Plajı	1	.4%
Taksim	7	2.8%
Taksim Cumhuriyet Anıtı	1	.4%
Taksim Meydanı	1	.4%
Topkapı	1	.4%
Topkapı Sarayı	7	2.8%
Tuzla	3	1.2%
Tuzla Sahil	1	.4%
Üsküdar	15	6.0%
Vapurlar	1	.4%
Yeniköy	1	.4%
Yerebatan Sarnıcı	2	.8%

4.2.1 Kız Kulesi

Alan çalışmasında alınan 248 yanıt içinde %9.7 oranıyla en çok söylenen yanıt Kız Kulesi olmuştur. Kız Kulesi'nin geçmişi M.Ö. 410 yıllarına kadar uzanmaktadır. Kız kulesi Üsküdar Salacak sahili yakınlarında, karadan yaklaşık 180 metre uzaklıktadır. Denizin içindeki bir kaya üzerindedir. Üzerinde bulunduğu ada yaklaşık 1300 m²'dir. Kız Kulesi de yaklaşık 400 m²'dir. Kız Kulesi'nin yapılış amacı, Boğaz'dan geçen gemileri kontrol etmektir. [64]

Şekil 4.1 Kız Kulesi ve Üsküdar Sahili (2024).

Kız Kulesinin tarihine bakıldığında, farklı dönemlerde, farklı işlevler üstlendiği görülmektedir. 1995'e kadar gelinen süreçte; gümrük noktası oluşturma, gemileri denetlemek, gemilerden vergi almak, savunma kulesi olarak savunma işlevi,

bayramlarda ve padişahın tahta çıktığı zamanlarda top atışı yapılması, deniz feneri işlevi, kolera hastanesi, karantina hastanesi, gaz deposu, gözetleme ve radar istasyonu, siyanür deposu gibi işlevleri olmuştur. 1995'den sonraki dönemde kapsamlı restorasyonlar yapılarak, turistik işlev ile kullanılmaya başlamıştır. Kız Kulesi'nin sıralanan tarih boyunca değişen işlevleri dışında, farklı tarihlerle ilişkilendirilmiş, halk tarafından bilinen ve söylenegelen efsaneleri de vardır.

Kent hafızası için simgesel bir yeri olan Kız Kulesi, çoğu İstanbullu tarafından içine girmediği ancak sahilden gördüğü ya da Şekil 4.1'deki gibi deniz ulaşımı ile yanından geçerken gördüğü, 1945 yılında Refik Halit Karay'ın Kız Kulesi'ni anlatırken dediği gibi *“Solmak bilmez bir nilüfer, İstanbul'un markası ve İstanbul'un armasının zarif bir motifi”* dir. [64]

4.2.2 Boğaz Köprüleri

Ankette % 5.6 oranında Boğaz Köprüsü, %5.2 oranında Boğaz ve %1.2 oranında Boğaziçi yanıtı alınmıştır. İstanbul Boğazı üzerinde bulunan üç asma köprüden ilki 30 Ekim 1973 tarihinde açılan Boğaziçi Köprüsü'dür. Boğaziçi Köprüsü'nün ayakları Ortaköy ve Beylerbeyi semtlerindedir. Boğaziçi Köprüsü adının yanı sıra ilk yapılan köprü olduğu için Birinci Köprü adıyla anılmaktaydı.

İstanbul'da yaşayan, İstanbul'a gelen insanlar açısından sahip olduğu manzara ve iki kıtayı birbirine bağlaması sebebiyle de önemli bir yeri vardır. 15 Temmuz 2016 yılında ülkemizde meydana gelen darbe girişiminde, yaşanan olaylarda hayatını kaybedenlerin ve darbe girişiminin unutulmamasını sağlamak için Boğaziçi Köprüsü adı 15 Temmuz Şehitler Köprüsü olarak değiştirilmiştir. Şekil 4.2'de boğaz, Kız Kulesi ve 15 Temmuz Şehitler Köprüsü görülmektedir.

İstanbul Boğazı'nda yapılan ikinci köprü, 1988 yılında, Fatih Sultan Mehmet Köprüsü adıyla açılmıştır. Kavacık ile Hisarüstü arasından, Asya ve Avrupa yakasını bağlamaktadır.

Şekil 4.2 Kız Kulesi ve Boğaz Köprüsü (15 Temmuz Köprüsü) (2024).

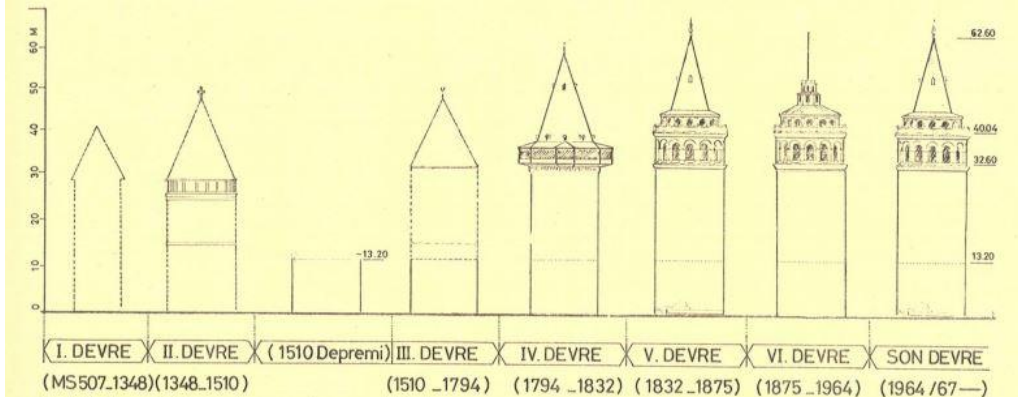
Üçüncü Boğaz Köprüsü, Yavuz Sultan Selim Köprüsü adıyla 2016 yılında açılmıştır. Yavuz Sultan Selim Köprüsü, İstanbul Boğazı'nın kuzey tarafında inşa edilmiştir. İstanbul Boğazı'nda yer alan üç boğaz köprüsünden, 1. Boğaz Köprüsü 51 yıllık geçmişi ve yoğun kullanım durumu ile kent hafızasında yer almaktadır. Boğaz köprülerinin İstanbul ile özdeşleşmiş simgesel bir anlamı bulunmaktadır

4.2.3 Galata Kulesi

Ankette %6.9 oranında Galata Kulesi, %2.8 oranında Galata yanıtı alınmıştır. Galata Kulesi, Haliç'in kuzey yakasında Galata'nın yüksek bir yerinde, Haliç girişine, Boğaz'a ve Marmara'ya hâkim bir yerde; Cenevizliler' in 1349'da bu bölgeye sahip olmaları ile inşa edilmiştir. Bizans kaynaklarında Büyük Burç, Ceneviz kaynaklarında ise İsa Kulesi olarak adlandırılmıştır. 1445 ve 1446 yılında kule yükseltmek istenmiştir. [65]

İstanbul'un fethinden sonra ve 1509'daki depremden sonra Galata Kulesi'nde oluşan hasar, Mimar Murad bin Hayreddin idaresinde onarılmıştır. Zeminden 13,20 m.(2 kat) ve 17,17m (3.kat) yüksekte gövdeyi kuşatan tuğladan yapılmış zengerek motifli iki kuşağın bu onarımın işareti olduğu, bu kuşaktan yukarısının Türk yapısı olduğu düşünülmektedir. [65]

1874 yılından itibaren Galata Kulesi, yangın gözetleme ve haber verme santrali olarak kullanılmıştır. Haliç, Galata, Tophane ve Beyoğlu'na hakim manzarası ile Galata Kulesi, turistik bir merkez olmuştur. 1964-1967 arasında süren onarım çalışması sonucunda külah daha kısa olarak betondan yapılmıştır. Asansör koyulmuş; üst kat lokanta ve lokal olarak kiraya verilmiştir. [65] Galata Kulesi'nin tarihi süreci Şekil 4.3'te gösterilmiştir.

Şekil 4.3 Galata Kulesi'nin Tarihi Süreci [66]

Galata Kulesi'nin zaman içinde aldığı hasarlar onarılmış; işlev değişiklikleri yaşamıştır. Galata Kulesi, edebiyat ve sanat eserlerine konu olmuş, sinema ve televizyon dünyası tarafından Galata Kulesi imajı sıklıkla kullanılmıştır. Konumu, görünürlüğü sayesinde turistik bir odak noktasıdır.

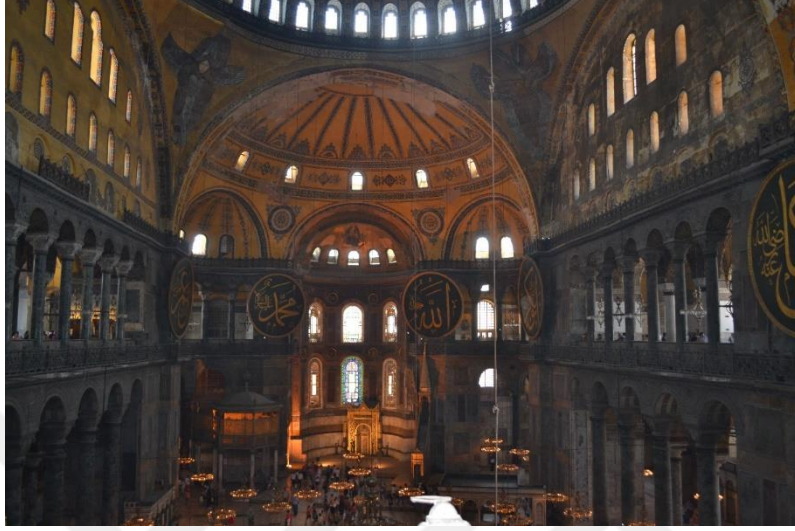

Şekil 4.4 Galata Kulesi (2021).

Şekil 4.4'de de görüleceği gibi Galata Kulesi çevresi ile birlikte günün her saati yoğundur. İstanbul'un simgesi haline gelmiş, tarihi ve kültürel bağları güçlüdür. Merkezi bir konumdadır. Şehrin birçok noktasından görülebilmektedir.

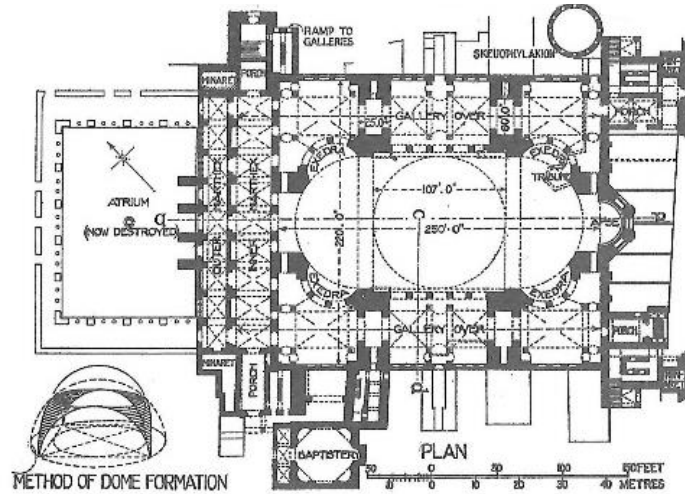
4.2.4 Ayasofya

Ankette %4.4 oranında Ayasofya yanıtı alınmıştır. Ayasofya, 531-537 yılları arasında İmparator Jüstinyen tarafından Mimar Trallesli Antemyos ile Miletoslu İzidoros'a yaptırıldı. [67]

Şekil 4.5 Ayasofya İç Mekan (2012).

Mutlu [67], Ayasofya'nın yapımında mimarların amacını, işlevsel ve hareketli bir iç hacim yaratmak olarak yorumlamış ve Şekil 4.5'de de görüleceği üzere mimarların bu amaçlarını da binanın içinde birbirine giren kemer ve kubbeyle gerçekleştirdiklerini belirtmiştir.

Şekil 4.6 Ayasofya Planı [67]

Ayasofya, Bizans, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin izlerini taşıyan bir hafıza mekânıdır. Zaman içinde kilise, cami, müze şeklinde işlev değişikliği yaşamış olsa

da kent belleği açısından çok önemli bir yere sahiptir. Gerekleſen iſlev deđiſiklikleri sebebiyle kullanım durumu ve kullanıcı tipi deđiſmiſ; ama her dönem toplumun farklı kesimleri tarafından sahiplenilmiſtir.

Ayasofya merkezi konumdadır. Form ve ölçek olarak dikkat çekicidir. Her dönem ilgi çekici olmuſtur. Tarihi ve kültürel bağları güçlü bir hafıza meknidir.

4.3 Bölüm Sonucu

Kkyalı Semtinden ankete katılanlar; en yüksek söylenme oranına sahip yanıtlar olarak sırasıyla; Kız Kulesi, Galata Kulesi, Boğaz Köprüsü, Dolmabahçe Sarayı ve Kadıköyü İstanbul’un hafıza mekânları olarak sylemiſlerdir. Ayrıca dſk oranlarda da olsa İdealtepe, Kkyalı, Maltepe, Süreyya Plajı gibi yaſadıkları alanlara yakın yerleri de sylemiſlerdir.

Kuzguncuk Mahallesinde ankete katılanların; Kız Kulesi, Üsküdar, Kuzguncuk, Boğaz, Boğaz Galata Kulesi, Kadıköy yanıtlarının söylenme oranları yüksek olmuſtur.

Postane Mahallesinden ankete katılanların en çok verdikleri yanıtlar; Boğaz Köprüsü ve Boğaz, Ayasofya, Galata Kulesi ve Galata, Kadıköy, Kapalı arſı, Tuzla ve Tuzla Sahil’dir.

Üç alanda da söylenen İstanbul’un hafız mekânlarında benzerlikler ortaya ıkmıſtır. Alınan toplam 248 yanıt birleſtirildiđinde; Kız Kulesi, Galata Kulesi, Boğaz Köprüsü ve Boğaz, Ayasofya yanıtları en çok söylenen yanıtlar olmuſtur. Bu hafıza mekânları; tarihleri, iſlevleri, fiziksel özellikleri, etkinlikleri, görsellikleri ve sahip oldukları anlam açısından incelenmiſtir.

Ayrıca bazı anket katılımcılarının kendi yaſadıkları bölgelerin isimlerini de “İstanbul’u dſndğnzde aklınıza gelen ilk üç yeri ya da yapıyı yazar mısınız?” sorusuna yanıt olarak yazdıkları grlmſtr.

İstanbul'un Avrupa Yakası'nda yirmi beş ilçe, Asya Yakası'nda on dört ilçe olmak üzere otuz dokuz ilçesi bulunmaktadır. Alan çalışması İstanbul'un Anadolu Yakası'nda yer alan, Maltepe, Üsküdar ve Tuzla ilçelerinde yapılmıştır. Harita 5.1'de Üsküdar, Maltepe ve Tuzla ilçelerinin İstanbul haritasındaki yerleri görülmektedir. Bu ilçelerde seçilen alanlar kıyı ile ilişkili mahallelerdir.

Harita 5.1 Maltepe, Üsküdar ve Tuzla İlçelerinin İstanbul Haritasındaki Yerleri

Tuzla ve Maltepe ilçelerinin alan çalışması için seçilmesinin nedeni; İstanbul'un Anadolu Yakası'nda en fazla kıyı dolgu alanına sahip iki ilçenin Tuzla ve Maltepe olmasıdır. Bu iki ilçenin toplam kıyı dolgu alanları İstanbul Anadolu Yakasındaki kıyı dolgu alanlarının %50'sini oluşturmaktadır. 600m'lik kıyı şeridindeki dolgu alan genişliği ile Anadolu Yakası'ndaki en geniş kıyı çizgisi değişimi Maltepe'de gerçekleşmiştir. [68]

Alan çalışması yapılan Küçükalyalı Senti Maltepe ilçesine, Kuzguncuk Mahallesi Üsküdar ilçesine, Postane Mahallesi de Tuzla ilçesine bağlıdır.

Alan çalışmasında, ilçelerin ve mahallelerin tarihi hakkında kaynak araştırması yapılmıştır. Anket çalışmasına başlamadan önce mahalleler gözlemlenmiş, uydu fotoğrafları ile geçmişten günümüze geçirdikleri değişime dair ön bir değerlendirme yapılmıştır.

Ankette; demografik sorular da dahil olmak üzere katılımcılara ondört soru sorulmuştur. Sorularla;

- İstanbul'da ve mahallelerinde oturma süreleri,
- İstanbul ve mahallelerindeki hafıza mekânları,
- Mahallelerindeki hafıza mekânlarını deneyimleme durumları,
- Mahallerindeki yitirilen hafıza mekânları,
- Kendilerini nereli hissettikleri,
- Yere bağlanma değerleri öğrenilmiştir.

Her alan çalışmasındaki en çok söylenen 4 ya da 5 hafıza mekânını söyleyenlerin yaş ortalaması, oturma süresi ve mahallelerine bağlanma değerleri ile birlikte, hafıza mekânlarının işlevleri, fiziksel özellikleri, görsellikleri ve sahip oldukları anlam irdelenmiştir.

Mahalledeki yitirilmiş hafıza mekânları üzerinden mahallenin geçirdiği değişimlerin izleri takip edilmiştir.

Yere bağlanma ölçeğinde söylenen maddelerin yüzdeler oranları tespit edilmiş, kendileme, güvenlik hissi, aitlik hissi, tanıdık bildiklik hissi, kök salma açısından yanıtlar değerlendirilmiştir.

Yere bağlanma ile oturma süresi, yaş, eğitim durumu, cinsiyet ve çalışma durumu arasından anlamlı bir ilişki ya da bir fark olup olmadığına bakılmıştır.

5.1 Maltepe İlçesinde Küçükyalı Senti

Maltepe; İstanbul ilinin Marmara Denizi kıyısında yer alır. Kadıköy, Kartal, Ataşehir, Sancaktepe ve Adalar Belediyesi ile komşudur.

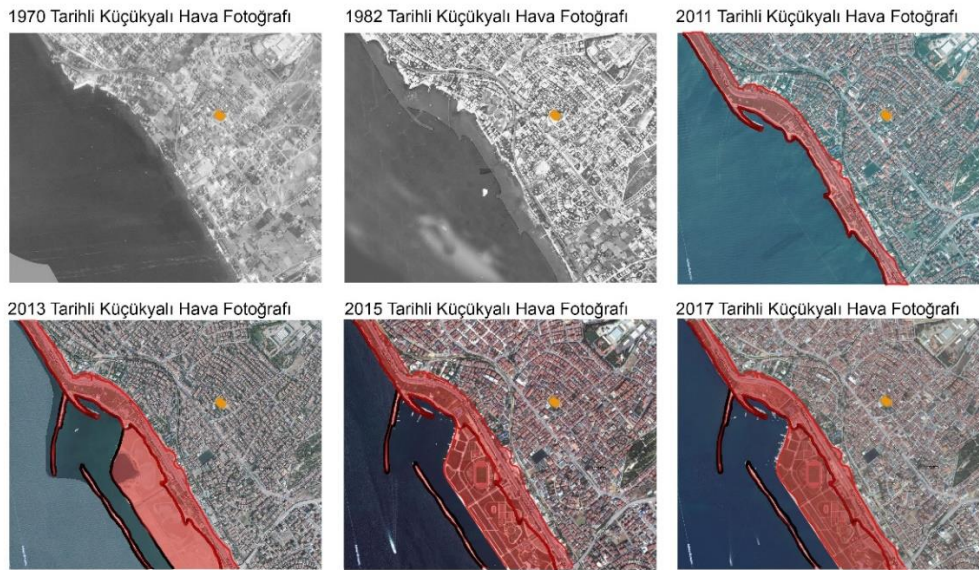
Maltepe ilçesinde dört anayol vardır. Bu yollar E-5(D100) , Eski Bağdat Caddesi, Maltepe-Başbüyük-Büyükbakalköy yolu ve sahil yoludur. Kenti ikiye bölen E-5 karayolunun etkisi ile Maltepe E-5 altı ve E-5 üstü şeklinde ikiye ayrılabilir. Sahil yolunun Maltepe ilçesi sınırları içindeki kısmına 1980 ve 2013 yılında dolgular yapılmıştır.

2016-2017 yılları arasında, şehir planlama, sosyoloji, siyaset bilimi alanında uzmanlıkları bulunan, 10 kişilik bir araştırma ekibi ve Maltepe Belediyesi'nin

desteği ile Maltepe Toplumsal Tarihi araştırma projesi gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, Maltepe'nin kolektif hafızasında yer alan konular; deniz ve sahil, Cevizli Tekel Fabrikası, Maltepe Spor Kulübü şeklinde üç ana başlık altına toplanmıştır. Maltepe Toplumsal Tarihi araştırma projesinde yapılan görüşmelerde Maltepeli, Küçükyalılı ayırımına rastlandığı belirtilmiştir. Küçükyalılı'nın geçmişinde plajları, çay bahçeleri, evleri, tren yolunun önemi gibi özellikleri ile Maltepe'ye benzediği; ama görüşmeciler için farklı anlamlar taşıdıkları anlaşılmıştır. Küçükyalılıların, Maltepe'yi yoğun ve kalabalık bulduğu; kendilerini Maltepeli değil, Küçükyalılı olarak gördükleri belirtilmiştir. [69]

Küçükyalılı, 12 Eylül 1980 darbesi öncesi belediyesi olan bir semtti. Darbe sonrası Küçükyalılı, Kartal ilçesine, 1992 yılında da Maltepe'nin ilçe olması ile Maltepe'ye bağlanmıştır. Küçükyalılı Semtinin Marmara Denizi'ne kıyısı olduğu için, yapılan dolgu alanlardan en çok etkilenen semtlerden biridir.

Alan çalışmalarına ilk olarak Küçükyalılı Semtinden başlanmıştır.

Şekil 5.1 Küçükyalılı Sahil Yolu Değişimi [70]

Şekil 5.1' deki haritalarda kırk yedi yıllık süreç içerisindeki sahilin değişimi görülmektedir. Sahil dolgu alanları kırmızı ile renklendirilmiştir. Küçükyalılı'da Bizans döneminden beri varlığını sürdürmekte olan Satyros Manastırı da sarı ile işaretlenmiştir. Satyros Manastırı'nın bulunduğu yer, farklı yıllardaki hava fotoğraflarında bir referans noktası olarak alınırsa, sahil dolgu alanları nedeniyle Satyros Manastırı ile deniz arasındaki mesafenin artışı görülebilir.

5.1.1 Küçükyalı Semt Alan Çalışması Değerlendirmesi

Küçükyalı Semt alan çalışmasında, Küçükyalı’da ikamet eden 18 yaş üstü 50 kişi ile anket çalışması yapılmıştır.5 kişi ile de yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Tablo 5.1’de görüleceği üzere anket çalışmasının %60’ı dijital olarak, %40’ı çıktı üzerinden doldurulmuştur. Anketi yanıtlayanların %62’si kadın, %38’i erkektir. Küçükyalı Semtinde anketi yanıtlayanların yaş ortalaması 49’dur. Anketi yanıtlayanların yaşları 19 ile 73 yaş arasında değişmektedir. Anketi yanıtlayanların %60’ı İstanbul doğumludur. %8’i yurtdışı doğumludur. %32’lik kısım ise Türkiye’nin farklı illerinde doğmuştur.

Soruları yanıtlayanların eğitim durumlarına bakıldığında ise çoğunluğu; %52 oranıyla ön lisans ve lisans mezunlarının oluşturduğu görülmektedir. İkinci sırayı ise %32 ile lise mezunları almaktadır. Alan çalışmasına katılanların %46’sı çalışmaya devam ettiği , %54’nün ise emekli olduğu ya da çalışmadığı görülmüştür.Katılımcıların İstanbul’da oturma sürelerine bakıldığında ise 10 yıl ile 71 yıl arasında değişen süreler ile karşılaşmıştır. Ortalama değer 42.8 yıldır. %60’ı İstanbul doğumlu olan katılımcıların %52’si İstanbullu olduklarını belirtmiştir. Sadece %4’ü Küçükyalılı olduklarını söylemişlerdir.Küçükyalı’da oturma süreleri 4 yıl ile 58 yıl arasında değişmektedir. Ortalama değer 28.64 yıldır.

Tablo 5.1 Küçükyalı Alan Çalışması Anket Verileri

Anket Türleri			Anketi Yanıtlayanların Çalışma Durumu		
	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
Çıktı	20	40	Çalışıyorum	23	46
Dijital	30	60	Çalışmıyorum	13	26
Toplam	50	100	Emekliyim	14	28
Anket Yanıtlayanların Cinsiyeti			Anketi Yanıtlayanların Eğitim Durumları		
	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
Kadın	31	62	İlkokul	3	6
Erkek	19	38	Ortaokul	1	2
Toplam	50	100	Lise	16	32
Anket Yanıtlayanların Doğum Tarihleri			Ö.Lisans/Lis.	26	52
Ortalama (M)		1973.66	Lisansüstü	4	8
Medyan		1973	Anketi Yanıtlayanların Küçükyalı’da Oturma Süreleri		
Aralık		54	Ortalama(M)		28.64

Tablo 5.1 Küçükyalı Alan Çalışması Anket Verileri (devamı)

Minimum	1949	Medyan	28		
Maksimum	2003	Aralık	54		
Anketi Yanıtlayanların İstanbul'da Oturma Süreleri		Minimum	4		
Ortalama(M)	42.8	Maksimum	58		
Medyan	45	Anketi yanıtlayanların kendilerini nereli hissettikleri			
Aralık	61		Frekans	Yüzde	
Minimum	10	Adanalı	3	6	
Maksimum	71	Artvinli	1	2	
		Çanakkaleli	2	4	
Anketi Yanıtlayanların Doğum Yerleri		İstanbulu	26	52	
	Frekans	Yüzde	Karadenizli	1	2
Almanya	2	4	Küçükyalılı	2	4
Ankara	1	2	Ordu	1	2
Çanakkale	2	4	Rizeli	3	6
Erzincan	2	4	Selanik Göç.	1	2
İstanbul	30	60	Sivaslı	3	6
İzmir	2	4	Tokatlı	1	2
Karabük	1	2	Trabzonlu	1	2
Rize	2	4	Türkiyeli	2	4
Sidney	2	4	Yeniköylü	1	2
Sivas	4	8	Yanıt yok	2	4

5.1.2 Küçükyalı Semtinin Hafıza Mekânları

Anket katılımcıların söyledikleri üçer yanıtın veri olarak işlenmesi ile, elde edilen Küçükyalı Semtinin hafıza mekânları söylenme oranları Tablo 5.2'de görülebilir.

Küçükyalı'da en çok söylenen Hafıza Mekânları, sahil ve deniz ilişkili yerler, anket katılımcıları tarafından Arkeopark, Mağara ya da Satyros Manastırı olarak farklı şekilde dile getirilen mahalle içindeki manastır kalıntısı, 50. Yıl Korusu Parkı ve Hilltown AVM'dir.

Tablo 5.2 Küçükyalı Semtinin Hafıza Mekânları

Küçükyalı'yı düşündüğünüzde, su anda Küçükyalı'da olan hangi 3 yapı ya da yer aklınıza geliyor?	Yüzde %	Küçükyalı'yı düşündüğünüzde, su anda Küçükyalı'da olan hangi 3 yapı ya da yer aklınıza geliyor?	Yüzde %
50. Yıl Parkı	5.6%	İdealtepe	1.4%
63 Durağı	0.7%	Kılavuz Çayırı Caddesi	1.4%
Adnan Kahveci Parkı	4.2%	Küçükyalı Merkezi	2.8%
Altintepe	0.7%	Mahalle	0.7%
Arkeopark	16.0%	Marmaray	0.7%
Atatürk Parkı	1.4%	Metro	0.7%
Bağdat Caddesi	0.7%	Migros	0.7%
Bakireler Tapınağı	0.7%	Mopaş Market	0.7%
Balıkçılar Çarşısı	1.4%	Nida park	1.4%
Beyaz Ev	0.7%	Okulum	4.9%
Cami	2.8%	Park	1.4%
Çamlık	2.1%	Pasajlar	0.7%
Çarşı	3.5%	Pastane / Fırın	2.8%
Çınar Mahallesi	0.7%	Perşembe Pazarı	0.7%
Deniz manzarası	0.7%	Sahil	17.4%
Ermeni Kilisesi	0.7%	Sani Malaz Parkı	0.7%
Eski Karakol Yeri	0.7%	Starbucks	0.7%
Eski Plajlar	0.7%	Tek katli müstakil bahçeli evler	0.7%
Eski Tren geçidi	0.7%	Tıp Merkezi	1.4%
Futbol Sahası	0.7%	Tren İstasyonu	4.2%
Hamam	0.7%	Tünel	2.8%
Hilltown AVM	4.9%	Türk Telekom	0.7%

5.1.2.1 Sahil ve deniz

Yanıtların %17.42'ü sahilidir. 1980'li yıllarda sahilde yapılan dolgu alanlarından sonra yitirilen Çamlık Plajı'nın yerinde Covid Pandemisi dönemindeki kapanmaya kadar mevcudiyetini devam ettiren Çamlık Çay Bahçesi, deniz manzarası, eski plajlar şeklindeki yanıtlar da eklenip, toplam yanıtların %20.8'i deniz ile ilişkili

yanıtlar olarak gruplanmıştır. Söylenen yerlerin, peyzaj ve yeşil alan açısından bakımlı, manzaralı, canlı alanlar oldukları semt hafızası için önemli oldukları belirtilebilir.

Sahil, deniz ilişkili yanıtlar verenlerin yaş ortalaması: 47.69, yaş aralığı 19-72, Küçükalyalı'da oturma süreleri ortalaması 25.23, oturma süreleri aralığı 10-52 yıldır. Semte bağlılıkları ise; 4.28'dir.

Küçükalyalı sahilin deneyimlenme oranları; Çok sık: %46.2, sık: %26.9, seyrek:%15.4, çok seyrek:%3.8 şeklindedir.

5.1.2.2 Küçükalyalı Arkeopark

%16 oranında Arkeopark ya da Mağara şeklinde yanıtlar alınmıştır. Bu yanıtları verenlerin yaş ortalaması: 47.32, yaş aralığı: 19-73, Küçükalyalı'da oturma süresi ortalaması: 32.6 yıl, oturma süresi aralığı: 11-58 yıl, Küçükalyalı'ya bağlanma değeri ortalaması: 4.1'dir.

Küçükalyalı Arkeopark, İstanbul, Küçükalyalı'da Çınar Mahallesi'nde yoğun bina dokusu arasında kalmış bir alanda yer almaktadır. MS 866 – 877 yılları arasında, Bizans döneminde inşa edilmiş, Satyros Manastırı'nı içeren arkeolojik alan, kendi doğal ortamı içinde sergilenmektedir. 2000'li yıllara gelene kadar, alanda detaylı bir çalışma yapılmamıştır. Bölge halkı kültür mirası hakkında bilgilendirilmemiştir. Alan atıl durumda kalmıştır. Mahallede yaşayanlar tarafından "Mağara" adı verilmiş, çocukların oyun oynadığı bir alan olarak varlığını sürdürmüştür. 2000'lerin başında detaylı arkeolojik kazılar, araştırmalar yapılmıştır. Küçükalyalı Arkeopark, semtte yaşayan yaklaşık 40 yaş üstü bireyler tarafından, çocukluklarında oyun oynadıkları bir yer olarak belirtilmiştir. Alanda yapılan kazılar için kurulmuş olan kazı evi, ziyaretçi evi ile bölge halkının bilgilendirilmesi, sürece katılması amaçlanmıştır. Şekil 5.2' de kazı alanının günümüzdeki durumu görülmektedir.

Şekil 5.2 Satyros Manastırı Kazı Alanı (2020)

Yıllardır Küçükyalı'da yaşayan, alanı deneyimlemiş bölge halkı, çocukluklarından itibaren mağara olarak adlandırdıkları alanın sürecini takip etmeye çalışmaktadır. Görüşülen Küçükyalı sakinlerinden bazıları, İstanbul'da yaşanan deprem nedeniyle Marmara Denizi'nde sular altında kaldığı söylenen batık ada Vordonisi Adası'na, Satyros Manastırı'nda olduğu iddia edilen tüneller ile ulaşılabildiği ya da Vordonisi Adası'nda Satyros Manastırı'nın bir benzerinin olduğu iddialarını anlatmıştır.

Şekil 5.3 Satyros Manastırı Kazı Alanı ve Çevresi (2020).

Şekil 5.3'te kazı alanın mahalle içindeki durumu görülmektedir. Satyros Manastırı'nı mahalle dokusu içine sıkışmıştır. Kazı alanına erişmek, içine girmek mümkün değildir. Tarihi ve kültürel bağlar ve hafıza açısından önemlidir.

Arkeopark'ın deneyimlenme oranları; Çok sık: %9.1, sık: %9.1, seyrek:%18.2, çok seyrek:%27.3, hiç:%27.3 şeklindedir.

5.1.2.3 50. Yıl Korusu Parkı

“Küçükyalı'yı düşündüğünüzde, şu anda Küçükyalı'da olan hangi 3 yapı ya da yer aklınıza geliyor?” sorusuna %5.6 oranında 50. Yıl parkı söylenmiştir.

Yanıtları verenlerin yaş ortalaması: 46.25, yaş aralığı: 18-72, Küçükyalı'da oturma süresi ortalaması: 28.38 yıl, Küçükyalı'da oturma süresi aralığı: 10-53 yıl, Küçükyalı'ya bağlanma değeri ortalaması: 4'dür.

Küçükyalı Semtinin, İdealtepe Mahallesi'nde yer alan 50. Yıl korusu parkı; spor alanları, çocuk oyun alanları, basketbol sahası, yürüyüş yolları, oturma alanları içeren bakımlı ağaçları ve çiçekleri ile semt halkı tarafından, görsel ve fonksiyonel açıdan tercih edilen eski bir park alanıdır. Çevrede yaşayanlar, spor yapmak ve açık havada vakit geçirmek için parka gelmektedir. (Şekil 5.4)

Şekil 5.4 50.Yıl Korusu Parkı (2024)

50. Yıl korusu parkı konum olarak ele alındığında, semt merkezinden uzaktır. Sahil aksı ile E-5 (D100) aksı arasında, E-5 (D100) aksına daha yakın konumdadır.

Dışarıdan parka ulaşım zor olmasına rağmen, parkın içi eğimli topoğrafyaya karşın iyi düzenlenmiştir. Yeşil alan düzenlemeleri, korunun tarihi ağaçları, spor alanları ile aktif kullanımın gerçekleştiği, güvenli, bakımlı bir parktır. Şekil 5.5'te görüldüğü gibi 50. Yıl Parkı korusu, semtteki farklı dönemleri yapılaşmaları da gösteren bir kent manzarası vardır.

Şekil 5.5 50. Yıl Parkı Korusu ve Çevresi. (2024)

Sözlü görüşme yapılan, 25 yıldan uzun süredir Küçükalyalı'da yaşayan katılımcılardan bazıları 1999 depreminde komşuları ile birlikte, o zaman bakımsız bir halde olduğunu belirttikleri parkta sabahladıklarını da anlatmışlardı. 50. Yıl Parkı korusu, semtte yaşayanların hafızasında yer etmiş, güvenli, etkin bir peyzaj düzenlemesi yapılmış, aktif olarak kullanılan bir alandır.

50. Yıl Korusu Parkının deneyimlenme oranları; Çok sık: %25, sık: %25, seyrek:%37.5, çok seyrek:%12.5 şeklindedir.

5.1.2.4 Hilltown AVM

Hilltown AVM, Küçükalyalı'da E-5 (D-100) aksının üstünde yer alan bölgede yaşayanların, alışveriş ihtiyaçlarını karşıladıkları, kafe ve restoranlarda vakit geçirebildikleri, tiyatro, sinema, çocuk eğlence merkezi gibi kapalı alanları ile açık oyun alanları ve oturma alanları olan, yazın az sayıda dahi olsa açık hava sinema etkinliklerinin yapıldığı bir alışveriş merkezidir. (Şekil5.6)

Harita 5.2’den de görülebileceği gibi Hilltown Avm E-5 (D100) aksının üstünde, semt merkezine, sahile uzak bir konumdadır.

Şekil 5.6 Küçükyalı Hilltown AVM (2024).

%4.9 oranında anket katılımcıları, “Küçükyalı’yı düşündüğünüzde, şu anda Küçükyalı’da olan hangi 3 yapı ya da yer aklınıza geliyor?” sorusuna Küçükyalı Hilltown Alışveriş merkezi yanıtını vermişlerdir. Bu yanıtı veren katılımcıların yaşlarının 39 ila 58 yaş arasında değişmekte olduğu, yaş ortalamasının 48.57 olduğu görülmüştür. Küçükyalı’da oturma süreleri 10-30 yıl arasında, oturma süreleri ortalaması da 18.14 yıldır. Bu kişilerin Küçükyalı Semtine bağlanma değerleri ise 2.43’tür.

Hiltown AVM’nin deneyimlenme oranları; çok sık: %28.6, sık: %57.1, seyrek:%14.3 şeklindedir.

Tablo 5.3 Küçükyalı Mahallesinin İlk Dört Hafıza Mekânları Bilgileri

	Sahil	Arkeopark	50.yıl korusu	Hilltown AVM
Söylenme oranı	20.80%	16%	5.60%	4.90%
Söyleyenlerin yaş ortalaması	47.69	47.32	46,25	48.57
Söyleyenlerin yaş aralığı	19-72	19-73	18-72	39-58
Söyleyenlerin semtte oturma süresi ortalaması	32.6	32.6	28.38	18.14
Söyleyenlerin semtte oturma süresi aralığı	10-52	11-58	10-53	10-30
Söyleyenlerin semte bağlanma ort.	4.28	4.1	4	2.43

Küçükalyalı Sektinde anket çalışması sonucunda ortaya çıkan dört hafıza mekânını söyleyenlerin yaş ortalaması, sektde oturma süresi ve sektde bağılılıkları karşılaştırıldığında; Sahil, Arkeopark ve 50. Yıl korusu parkını söyleyenlerin oturma süreleri ortalamaları, sektde bağılılık değerleri ortalaması birbirlerine yakındır. Ancak sektde yer alan alışveriş merkezini söyleyenlerin oturma süresi ortalaması ve sektde bağılılık değerlerinin diğer katılımcılara göre çok düşük olduğu görülmüştür.

1 Sahil	5 Okul	9 Cami
2 Arkeopark	6 Adnan Kahveci Parkı	10 Küçükalyalı Merkezi
3 50. Yıl Korusu Parkı	7 Tren İstasyonu	11 Pastane/ Fırın
4 Hiltown AVM	8 Çarşı	12 Tünel

Harita 5.2 Küçükalyalı Hafıza Haritası.

Tablo 5.4'teki Küçükalyalı Sektinde mevcut olan hafıza mekânlarını deneyimleme durumlarını anlamak için sorulan kullanma sıklığı sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde; %31.9 oranında söz konusu mekânları çok sık, %25.2 oranında ise sık olarak, kullandıklarını belirtmişlerdir. Sadece %8.1 oranında mekânları

kullanmadıklarını belirtmişlerdir. “Hiç” yanıtı seçilen mekânların tarihi yapılar ya da dini yapılar olduğu görülmüştür.

Tablo 5.4 Hafıza Mekânlarını Kullanma Sıklıkları

		Frekans	Yüzde
Geçerli	Çok Sık	43	31.9
	Sık	34	25.2
	Seyrek	32	23.7
	Çok Seyrek	13	9.6
	Hiç	11	8.1
	Toplam	133	98.5
Eksik	Sistem	2	1.5
Toplam		135	100

5.1.3 Küçükalyal Semtinin Yitirilen Hafıza Mekânları

Tablo 5.5’te “Eskiden Küçükalyal’da olan, şu anda semtinizde mevcut olmayan yerler ya da yapılardan hatırlayabildiklerinizin adını yazar mısınız?” sorusuna verilen yanıtların yüzdelik oranları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde 30 farklı yanıt verildiği görülmektedir. Sahile yapılan dolgular ve dolgu alana yapılan sahil yolu nedeniyle yitirilen mekânlardan; Çamlık Plajı, Lido Plajı, Yalı Park gibi mekânların yanıtlar için söylenme oranı %23.8’dür.

Eskiden deniz kenarında olan Çamlık Plajı’nın olduğu yer, artık sahire yapan dolgu yolun arkasında kalmıştır.(Şekil 5.7). Covid Pandemisi dönemindeki kapanmaya kadar eski Çamlık Plajı’nın yeri Çamlık Kafe olarak kullanılmaktaydı.(Şekil 5.8). Küçükalyal halkı, Çamlık Plajı’nın devamı gibi gördükleri Çamlık Kafe’nin tekrar açılması isteklerini anket görüşmeleri sırasında belirtmişleridir.

Göregenli’nin İzmir’de yapmış olduğu çalışmadaki gibi [25] eski sinemalar hafıza mekânı olarak söylenmiştir. Yanıtlar içinde toplam olarak %17 oranında Küçükalyal’da eskiden mevcut olan 63 Sineması, İhya Sineması, İpek Sineması ve yazlık sinemalar vardır.

Katılımcılar tarafından semtteki yapılaşma değişimi vurgulayan yanıtlar da verilmiştir. %8.5 oranında katılımcı semtte eskiden bulunan tek katlı bahçeleri evlerden bahsetmiştir. Bu bahçeli evler, yaşanan değişimle birlikte 3-4 katlı apartmanlara dönüşmüştür. Ayrıca yine %8.5 oranında katılımcı eski Karayolları

Lojmanları, Karayolları Müdürlüğü yanıtını vermiştir. Eski Karayolları Lojmanlarının yerinde çok katlı çarşı-büro-konut kompleksi yapılmaktadır.

Tablo 5.5 Küçükyalı'nın Yitirilmiş Hafıza Mekânları.

Eskiden Küçükyalı'da olan, su anda semtinizde mevcut olmayan yerler ya da yapılardan hatırlayabildiklerinizin adını yazar mısınız?	Yüzde %	Eskiden Küçükyalı'da olan, su anda semtinizde mevcut olmayan yerler ya da yapılardan hatırlayabildiklerinizin adını yazar mısınız?	Yüzde %
63 Sineması	6.8%	Köşk Apartmanı	1.7%
Ağaçlar	1.7%	Küçükyalı Çarşı	1.7%
Ağıtbey Kafe	1.7%	Küçükyalı Merkez İlkokulu	1.7%
Akalın sokakta top oynanan arsa	1.7%	Lido Plajı	8.5%
Çamlık Plajı / Kafesi	10.2%	Sahil	1.7%
Efes Pilsen'in deposu	1.7%	Sahil tarafındaki eski mescit	1.7%
Eski İğdaş	1.7%	Sahildeki çocuk parkı	1.7%
Eski Kızılay	1.7%	Semt Bakkalı	1.7%
Eski plajlar	6.8%	Tek katli bahçeli evler	8.5%
Eski Tren geçidi	1.7%	Tıp merkezinin yanındaki kapalı çarşı	1.7%
Hamam	3.4%	Top Sahası	1.7%
İhya Sineması	1.7%	Ulusoy Tesisleri	3.4%
İpek Sineması	5.1%	Yalı Park	3.4%
İs Bankası Blokları	1.7%	Yazlık sinemalar	3.4%
Karayolları Lojmanları / Müdürlüğü	8.5%	Yeşilçam Kafe	1.7%

Şekil 5.7 Küçükalyalı Çamlık Plajı [71]

Şekil 5.8 Küçükalyalı Sahil Dolgu Yolu Çamlık (2020)

Mahallenin yıkılan eski hamamı da yitirilmiş bir hafıza mekânı olarak dile getirilmiştir. Ayrıca yanıtlar arasında görülen Küçükalyalı Merkez İlkokulu yanıtında da dikkat çekici bir nokta bulunmaktadır. Küçükalyalı Merkez İlkokulu semtin eski okullarından biridir. Okulun eskimesi sebebiyle, okul yıkılarak, Elginkan Vakfı

tarafından okul olarak yeniden inşa edilmiştir. Okulun fiziksel değişiminin yanı sıra ismi de Küçükyalı E.C.A Elginkan İlkokulu olarak değiştirilmiştir. Az sayıda katılımcı tarafından yeni okul, eski okulun devamı olarak görülmemiş, Küçükyalı Merkez ilkokulu yitirilmiş bir mekân olarak belirtilmiştir.

5.1.4 Küçükyalı Semtinde Değişim

Anket çalışmasına katılanlar; Küçükyalı'nın 1980'li yıllarda başlayan sahil dolgusu yapımı süreci ile plajlarını kaybetmesi ile sayfiye yeri kimliğini yitirmesinden, evlerin bahçeli evlerden, 5 katlı apartmanlara dönüşümünden bahsetmiştir. Ayrıca son dönemde E-5 (D-100) yol aksına yakın bir bölgede yer alan Karayolları Lojmanları yıkılıp, yerine, 14 konut bloğu 4 ofis kulesi olan karma işlevli bir proje yapılmıştır. E-5 yol aksının kuzeyine de 2017 yılında Hilltown Alışveriş Merkezi açılmıştır.

Sahilde, 1 milyon 200 bin m²'lik dolgu alana yapılan ve 2014 yılından beri açık olan Orhangazi Şehir Parkı mahalle halkı tarafından anket çalışmasında dile getirilmemiştir. Şekil 5.9'da görüldüğü gibi dolgu alana yapılmış olan şehir parkı ile konut yerleşimlerinin bulunduğu bölge arasındaki 30m. genişliğindeki Turgut Özal Bulvarı bulunmaktadır. Dolgu alanda yapılmış olan sahil yolu, mahalle dokusu ile şehir parkı arasında bir sınır oluşturmuştur.

Şekil 5.9 Orhangazi Şehir Parkı(2014) [72]

Sahildeki Turgut Özal Bulvarı'ndan ulaşılabilen Orhangazi Şehir Parkı'nın mahalleli tarafından söylenmemiş olmasına rağmen, E-5'in (D-100) kuzeyinde yer alan ve sahildeki dolgu alanda yapılan rekreasyon alanlarına kıyasla daha yeni tarihli olan Hiltown Avm'ini söylenmiş olması, mahalle halkının sahill ile bağının kopmuş olduğunu düşündürmektedir.

5.1.5 Küçükyalı Semtinde Yere Bağlanma

Mahalle halkındaki güvenlik hissi, çevrelerindeki değişime karşı farkındalıkları ve kendilerini Küçükyalılı olarak tanımlamaları da yapılan literatür araştırmaları ışığında yere bağlanma açısından olumlu bulunmuştur.

Tablo 5.6 Yere Bağlanma Ölçeği Maddeleri Yüzdeleri

Yere Bağlanma Ölçeği Maddeleri	Yanıtlar	Yüzde %
Burayı beğeniyorum	35	77.80%
Biri burayı eleştirdiğinde savunurum.	13	28.90%
Burada olmadığım zaman özlüyorum.	16	35.60%
Burayla ilgili isler üzerinde etkim var.	4	8.90%
Ben buraya aitim.	15	33.30%
Burası benim bir parçam.	14	31.10%
Burada olup bitenlere dahil olmak istiyorum.	8	17.80%
Buradan gurur duyuyorum.	12	26.70%
Burada kendimi güvende hissediyorum.	26	57.80%
Ben burada kök saldım.	15	33.30%
Burayı çok iyi biliyorum.	20	44.40%
Buradan taşınmak istemiyorum.	17	37.80%
Burayı sevmiyorum.	2	4.40%
Burayla ilgili eleştirilere katılıyorum.	1	2.20%
Buradan memnuniyetle ayrılıyorum.	1	2.20%
Burayla ilgili işlere karışmak istemiyorum	1	2.20%
Ben buraya ait değilim.	0	0.00%
Burada kendimi kökünden koparılmış hissediyorum.	1	2.20%
Burayla ilgili işler üzerinde hiçbir etkim yok.	2	4.40%
Buradan utanıyorum.	0	0.00%
Buradan taşınmak istiyorum.	1	2.20%
Burada kendimi risk altında hissediyorum.	0	0.00%
Burada kendimi yabancı hissediyorum.	1	2.20%
Burası hakkında pek bir şey bilmiyorum.	0	0.00%

Tablo 5.6’da yer alan Küçükyaalı Semtinde anket katılımcılarının yere bağlanma ölçeğinde işaretlediği maddeler incelendiğinde;

%77.8’i “Burayı beğeniyorum.”

%57.8’i “Burada kendimi güvende hissediyorum.”

%44.4’ü “Burayı çok iyi biliyorum.”

%37.8’i “Buradan taşınmak istemiyorum.”

%35.6’ısı “Burada olmadığım zaman özlüyorum.”

%33.3’ü “Ben buraya aitim.”

Maddelerinin en yüksek seçilme oranına sahip olduğu görülebilir. Seçilen bu maddeler kendileme, güvenlik hissi, aitlik hissi, tanıdık bildiklik hissi açısından literatürde yer alan araştırmalar ile benzerlik göstermektedir. [7] [12] [54]

Kendilerini Küçükyaalı olarak görmeleri, güvende hissettikleri şekilde soruları yanıtlamaları, yere bağlanma konusunda yapılmış öncül çalışmalar ışığında, yere bağlanmalarının yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Anket katılımcılarının, cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, oturma süreleri, çalışma durumu ve yere bağlanma değerlerinin öncelikle normal dağılıp dağılmadığı incelenmiştir. Veriler normal dağılım göstermedikleri için Spearman- Brown analizi yapılmıştır.

Küçükyaalı için yapılan korelasyon analizleri Tablo 5.7 ’de gösterilmektedir. Küçükyaalı’da yere bağlanma değerleri ile oturma süresi ve eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Tablo 5.7 Küçükyaalı Yere Bağlanma Korelasyon Analizleri

		Cinsiyet	Doğum yılı	Eğitim durumu	Küçükyaalı'da yere bağlanma	Küçükyaalı'da oturma süresi	Çalışma durumu
Küçükyaalı Yere bağlanma	Korelasyon Katsayısı	-0.112	-0.159	-.416**	1	.346*	0.253
	Anl. (çift yönlü) P	0.462	0.297	0.005	.	0.02	0.093
	N	45	45	45	45	45	45

** . Korelasyon, 0.01 seviyesinde (çift yönlü) anlamlıdır.

* . Korelasyon, 0.01 seviyesinde (çift yönlü) anlamlıdır.

5.2 Üsküdar İlçesinde Kuzguncuk Mahallesi

Üsküdar, boğazın doğu kıyısındaki en önemli ve en eski yerleşmelerin başında gelir. Tarih boyunca ulaşım, konaklama, askeri üs ve ticaret merkezi olarak dikkat çekmiştir. Üsküdar da tüm kentte olduğu gibi 1950 sonrasında hızlı bir mekânsal değişime sahne olmuştur. 1950 öncesi birbirinden ayrı halde olan Boğaziçi kıyılarındaki semtler birleşmeye başlamış ve Boğaziçi kıyılarından içerilere doğru sokulmuştur. [73]

Şekil 5.10 Pervititch Haritası Kuzguncuk Hava Fotoğrafları [74]

Şekil 5.10’da Pervititch haritası ile 1970 ve 2020 yılları arasında hava fotoğraflarına bakıldığında okunabilecek büyük bir değişim görülmemektedir. Kuzguncuk Mahallesi koruma bölgesi olduğu için yapılardaki fiziksel değişimler Koruma Kurulu’nun ve Boğaziçi İmar Müdürlüğü’nün denetimi altında gerçekleşmektedir. Kuzguncuk halkının şikâyetçi olduğu en büyük değişim konusu, mahalle dokusunun kaybedilmesi konusundadır. Bu nedenle Kuzguncuklular, Kuzguncuk’un mahalle dokusunu kaybetmesinin önlenmesi adına 2020 yılında internet üzerinde bir imza kampanyası başlatmışlardır. Kampanyayı 2685 kişi imzalamıştır.

İmza kampanyasında son yıllarda Kuzguncuk’ta yapıların büyük ölçüde kafe ve restorana dönüşümü nedeniyle, mahalle halkının yaşadığı sorunlara değinilmiştir.

- Mahallede kafe ruhsatlarının verilmesinin devam ettirilmemesi,
- Kafelerin geç saatlere kadar açık olmaması,
- Kafelerin kaldırım işgallerinin kontrol edilmesi şeklindeki taleplerin Üsküdar Kaymakamlığı tarafından dikkate alınması amaçlanmıştır.

5.2.1 Kuzguncuk Mahallesi Alan Çalışması Değerlendirmesi

Kuzguncuk'ta ikinci alan çalışmasına başlanmıştır. Kuzguncuk Mahallesi de Küçükalyalı Mahallesi gibi deniz ile ilişkili bir mahalledir. Ancak Küçükalyalı'daki gibi hızlı ve köklü bir değişiklik yapılarak, deniz ile ilişkisi değiştirilmemiştir. Ekonomik ve demografik yapısı Küçükalyalı'dan farklıdır.

Kuzguncuk Mahallesi alan çalışmasında, mahallede ikamet eden 18 yaş üstü 50 kişi ile anket çalışması yapılmış, 5 kişi ile de Kuzguncuk'un yaşadığı değişim hakkında yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

Tablo 5.8'de görülebileceği üzere anket soruları %46 oranında dijital olarak, % 54 oranında çıktı üzerinden yanıtlanmıştır. Anketi yanıtlayanların %62'si erkek, %38'i kadındır.

Kuzguncuk Mahallesinde anketi yanıtlayanların yaş ortalaması 59'dur. Anketi yanıtlayanların yaşları 27 ile 76 yaş arasında değişmektedir.

Anketi yanıtlayanların %46'sı İstanbul doğumludur. %4'ü yurtdışı doğumludur.

%50'lik kısım ise Türkiye'nin farklı illerinde doğmuştur.

Soruları yanıtlayanların eğitim durumlarına bakıldığında %36'sının lise mezunu olduğu, %32'sinin ön lisans ve lisans mezunu olduğu, %10'nun lisansüstü eğitimini tamamladığı görülmektedir.

Alan çalışmasına katılanların %46'sı çalışmaya devam ettiği , %54'nün ise emekli olduğu ya da çalışmadığı görülmüştür.

Katılımcıların İstanbul'da oturma sürelerine bakıldığında ise 11 yıl ile 70 yıl arasında değişen süreler ile karşılaşmıştır. Ortalama değer 50.08 yıldır.

%46'sı İstanbul doğumlu olan, Katılımcıların %22'si İstanbullu olduklarını belirtmiştir. %54'ü ise Kuzguncuklu olduklarını söylemişlerdir.

Kendilerini %54 oranında Kuzguncuklu olarak belirten katılımcıların, Kuzguncuk'ta oturma süreleri 3 yıl ile 68 yıl arasında değişmektedir. Ortalama değer 43.02 yıldır.

Tablo 5.8 Kuzguncuk Alan Çalışması Anketi Verileri

Anket Türleri			Anketi Yanıtlayanların Çalışma Durumu		
	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
Çıktı	27	54	Çalışıyorum	23	46
Dijital	23	46	Çalışmıyorum	3	6
Toplam	50	100	Emekliyim	24	48
Anketi Yanıtlayanların Eğitim Durumu			Anketi Yanıtlayanların Cinsiyeti		
	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
İlkokul	5	10	Kadın	19	38
Ortaokul	6	12	Erkek	31	62
Lise	18	36	Toplam	50	100
Ö			Anketi yanıtlayanların Kuzguncuk'ta oturma süreleri		
Lisans/Lisans	16	32	Ortalama (M)		43.02
Lisansüstü	5	10	Medyan		50
Anketi Yanıtlayanların Doğum Tarihleri			Aralık		65
Ortalama (M)		1963.26	Minimum		3
Medyan		1960.5	Maksimum		68
Aralık		49	Anketi yanıtlayanların İstanbul'da oturma süreleri		
Minimum		1946	Ortalama (M)		50.08
Maksimum		1995	Medyan		55.5
Anketi yanıtlayanların doğum yerleri			Aralık		59
	Frekans	Yüzde	Minimum		11
Ankara	5	10	Maksimum		70
Bursa	2	4	Anketi yanıtlayanların kendilerini nereli hissettikleri		
Çanakkale	1	2		Frekans	Yüzde
Çorum	1	2	Ankaralı	1	2
Diyarbakır	1	2	Diyarbakırlı	1	2
Erzincan	2	4	Egeli	1	2
Erzurum	1	2	Erzincanlı	2	4
Giresun	2	4	Erzurumlu	1	2
İstanbul	23	46	İnegöllü	1	2
İsviçre	1	2	İstanbulu	11	22
İzmit	1	2	İzmirli	1	2
Kastamonu	3	6	İzmitli	1	2
Kayseri	1	2	Karşlı	1	2
Manisa	1	2	Kuzguncuklu	27	54
Rize	1	2	Trabzonlu	1	2
Sakarya	2	4	Üsküplü	1	2
Trabzon	1	2	Toplam	50	100
Üsküp	1	2			
Toplam	50	100			

5.2.2 Kuzguncuk Mahallesi'nin Hafıza Mekânları

Tablo 5.9'daki "Kuzguncuk'u düşündüğünüzde, şu anda Kuzguncuk'ta olan hangi 3 yapı ya da yer aklınıza geliyor?" sorusuna verdikleri yanıtlara bakıldığında, elli kişiden alınan 148 yanıtta, 38 farklı mekân ya da yer adı verilmiştir. Yanıtların %23.7'si deniz ile ilişkili yanıtlar olarak gruplanmıştır.

Yanıtların %14.2'si Kilise, %13.5'i Bostan, %6.8 'sı İskele, %6.1'i İsmet Baba Restoran'ı, %5.4'ü ise Çınaraltı ve yine %5.4'ü Cami'dir.

Tablo 5.9 Kuzguncuk'un Mevcut Hafıza Mekanları

Kuzguncuk'u düşündüğünüzde, su anda Kuzguncuk'ta olan hangi 3 yapı ya da yer aklınıza geliyor?	Yüzde %	Kuzguncuk'u düşündüğünüzde, su anda Kuzguncuk'ta olan hangi 3 yapı ya da yer aklınıza geliyor?	Yüzde%
Ahşap eski evler	1.4	Kafeler	2.00%
Beşevler	0.70%	Kasap	0.70%
Boğaz	0.70%	Kilise	14.20%
Bostan	13.50%	Kum Deposu	0.70%
Cami	5.40%	Kuzguncuk İlkokulu	3.40%
Cami ile Kilisenin yan yana oluşu	1.40%	Marko Pasa Köşkü	0.70%
Çarşı Caddesi	0.70%	Nail Kitabevi	2.00%
Çınaraltı	5.40%	Nakkaş tepe	2.00%
Dere boyu	0.70%	Oyuncakçı	0.70%
Dilim Pastanesi	2.70%	Refika'nın dükkânının karşısındaki ev	0.70%
Eski PTT	0.70%	Rum Kilisesi Can Kulesi	0.70%
Evim	0.70%	Sahil	2.00%
Fethi Pasa Korusu	2.70%	Simitçi Tahir Sokak	0.70%
Fırın	4.70%	Simotas Apartmanı	0.70%
İbadethaneler	0.70%	Sinagog	4.70%
İcadiye Caddesi	4.10%	Top Sahası	0.70%
İnebolu Pazarı	0.70%	Üryanizade Sokağı	0.70%
İskele	6.80%	Yahılar	2.70%
İsmet Baba	6.10%	Yazlık Sinema	0.70%

5.2.2.1 Kilise

Kuzguncuk'ta Agios Panteleimonas Rum Ortodoks Kilisesi, Ayios Yeorgios Rum Ortodoks Kilisesi ve Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi olmak üzere üç adet kilise bulunmaktadır. Yanıtlarda kilise isimleri belirtilmemiştir. Kiliselerin üçü de merkezi konumdadır. Kuzguncuk'taki Kiliseler ayırt edici ve simgesel yapılardır.

Şekil 5.11 Agios Panteleimonas Rum Ortodoks Kilisesi (2024)

Kilise yanıtı veren katılımcıların yaşlarının 27 ile 78 yaş arasında değişmekte olduğu, ortalamasının 56.35 olduğu görülmüştür. Kuzguncuk'ta oturma süreleri 3-67 yıl arasında, oturma süreleri ortalaması ise 39.15 yıldır. Bu kişilerin Kuzguncuk Mahallesi'ne bağlanma değerleri ise 5.45'tir.

Kilise yanıtını verenlerin deneyimlenme oranları; sık: %4.8, seyrek:%23.8, çok seyrek:%23.8, hiç:47.6 şeklindedir.

5.2.2.2 Kuzguncuk Bostan

Bilinen eski adı İlya'nın bostanı olan Şekil 5.12'deki Kuzguncuk bostan, Kuzguncuk halkının kendilerine ayrılmış yerlerde ekim yapabildikleri, açık havada oturup, sosyalleşebildikleri bir alandır. Kuzguncuk bostanda yılın belli zamanlarında herkese açık etkinlikler de yapılmaktadır. Kolaylıkla erişilebilir bir konumdadır. 1990 yılından beri Kuzguncuk halkı bostanın yapılaşma tehdidi ile karşılaştığı dönemlerde bostana sahip çıkmışlar, bostanın yapılaşmasına engel olunması için çaba harcamışlardır. [75]

Bostan yanıtını veren katılımcıların yaşlarının 27 ile 76 yaş arasında değişmekte olduğu, ortalamasının 52.74 olduğu görülmüştür. Kuzguncuk'ta oturma süreleri 3-

60 yıl arasında, oturma süreleri ortalaması ise 30.58 yıldır. Bu kişilerin Kuzguncuk Mahallesi'ne bağlanma değerleri ise 6.79'dur.

Kuzguncuk bostanının deneyimlenme oranları; çok sık: %36.8, sık: %42.1, seyrek:%21.1 şeklindedir.

Şekil 5.12 Kuzguncuk Bostan (2022)

5.2.2.3 Kuzguncuk İskelesi

1913'te Birinci Ulusal Mimarlık Akımı temsilcilerinden Ali Talat Bey tarafından yeniden inşa edilmiş olan Kuzguncuk İskelesi'ne 2024 yılına gelene kadar birçok kez restorasyon çalışması yapılmıştır. İskelede motor seferlerinin hiç yapılmadığı dönemlerde yaşanmış olmasına rağmen, son yıllarda sabah ve akşam saatlerinde seyrek de olsa (genellikle sabah 2, akşam 2 sefer olarak) Boğaz hattındaki vapurlar Kuzguncuk İskelesi'nde yanaşmaktadır. 2023 yılının başında açılan Vapur Kafe ile de Kuzguncuk'taki diğer kafelere kıyasla daha uygun fiyatlarla iskele kafede vakit geçirmek mümkün olmaktadır. İskelenin üst katında bir kitaplık bulunmaktadır. Ayrıca iskele bazı kültürel aktivitelere de ev sahipliği yapmaktadır. Bu özellikleri ile ele alındığında iskeleyi ulaşım yapısı, kafe ve sosyal kültürel bir alan olarak ele almak mümkündür.(Şekil 5.13)

Kuzguncuk İskelesi'nin yere dair özellikleri ile birlikte düşünüldüğünde, merkezi bir konumda, erişilebilir, manzaralı, canlı, çeşitli etkinlikleri bir arada bünyesinde

barındıran, simgesel, tarihi ve kültürel bağlara sahip bir hafıza mekanı olduğu söylenebilir.

Şekil 5.13 Kuzguncuk İskele ve Vapur Kafe (2024) [76]

İskele yanıtını veren katılımcıların yaşlarının 52 ile 76 yaş arasında değişmekte olduğu, ortalamasının 66.2 olduğu görülmüştür. Kuzguncuk'ta oturma süreleri 7-68 yıl arasında, oturma süreleri ortalaması ise 48.6 yıldır. Bu kişilerin Kuzguncuk Mahallesi'ne bağlanma değerleri ise 6.8'dir.

Kuzguncuk İskelenin deneyimlenme oranları; sık: %40 seyrek:%50, çok seyrek:%10 şeklindedir.

5.2.2.4 İsmet Baba Restoran, Çınaraltı Alanı ve Çınaraltı Kafe

İsmet Baba Restoran, girişi Çınaraltı alanından olan, deniz kenarında yer alan, 1951 yılında kurulmuş bir balık lokantasıdır.

Şekil 5.14'te yer alan Çınaraltı, boğaz havasının alınabildiği ve boğaz manzarasının izlenebildiği bir tarafında çeşme, diğer tarafında Çınaraltı Kafe ve İsmet Baba Restoranın yer aldığı Kuzguncuk halkı için önemli bir alandır.

İsmet Baba Restoran yanıtını veren katılımcıların yaşlarının 56 ile 69 yaş arasında değişmekte olduğu, ortalamasının 62.33 olduğu görülmüştür. Kuzguncuk'ta oturma süreleri 35-65 yıl arasında, oturma süreleri ortalaması ise 53.89 yıldır. Bu kişilerin Kuzguncuk Mahallesi'ne bağlanma değerleri ise 6.44'dür.

Şekil 5.14 Çınaraltı Alanı, Çınaraltı Kafesi ve İsmet Baba Lokantası (2023).

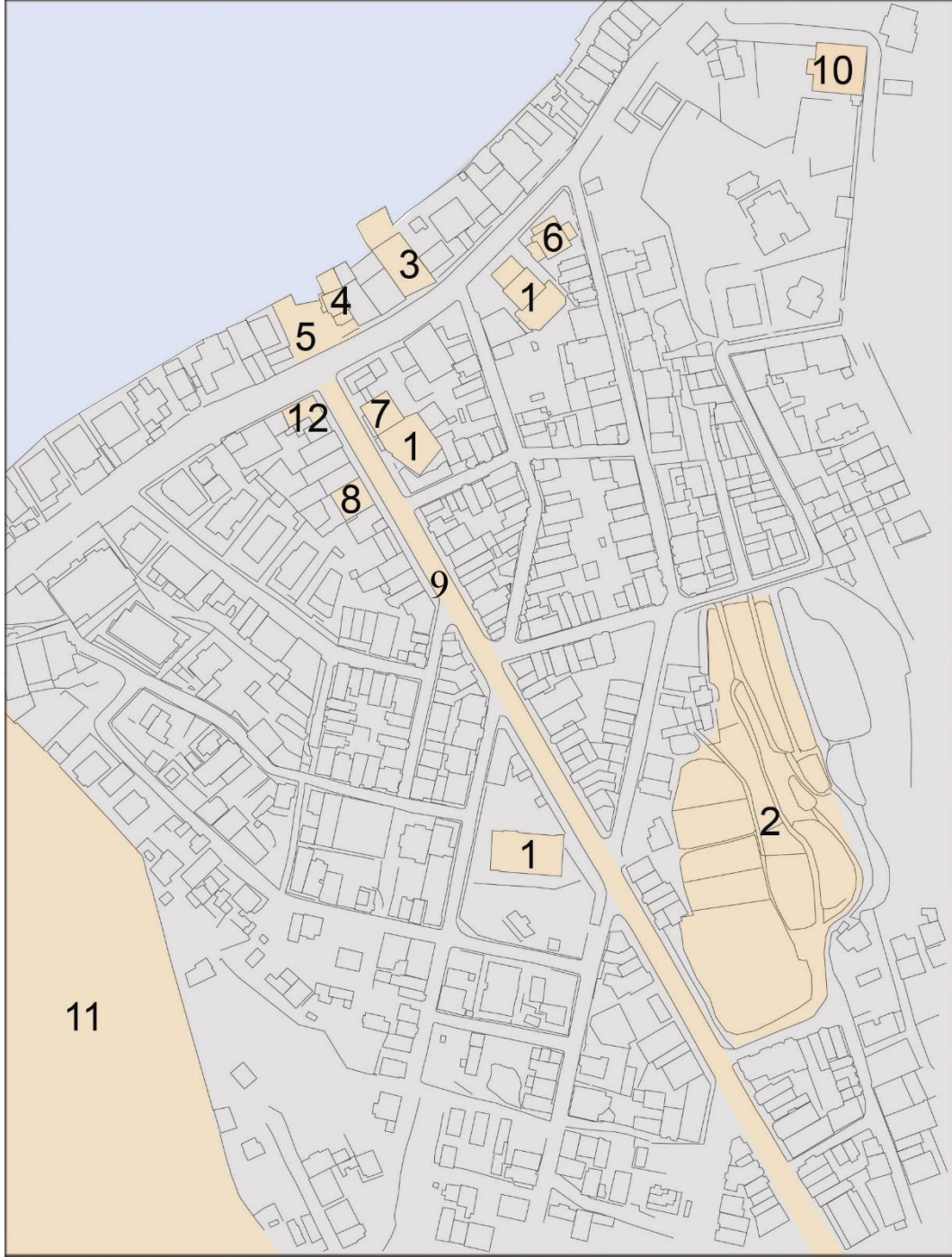
İsmet Baba Restoranın deneyimlenme oranları; Çok sık: %11.1, sık: 33.3%, seyrek:%11.1, çok seyrek:%33.3, hiç:11.1 şeklindedir.

Çınaraltı yanıtını veren katılımcıların yaşlarının 34 ile 74 yaş arasında değişmekte olduğu, ortalamasının 57.25 olduğu görülmüştür. Kuzguncuk'ta oturma süreleri 5-64 yıl arasında, oturma süreleri ortalaması ise 34.63 yıldır. Bu kişilerin Kuzguncuk Mahallesine bağlanma değerleri ise 6.88'dür.

Çınaraltı meydan, Çınaraltı kafe ve İsmet Baba Restoran'ın bulunduğu alan sahilde, merkezi bir konumdadır. Açık alanda tarihi çeşmenin yanında, çınarın altında oturulabilen, kafeye ya da restorana girilebilen gündüz ve gece saatlerinde canlı, aktif, mahalle hafızasında yer etmiş bir alandır.

Çınaraltı yanıtını verenlerin deneyimlenme oranları; Çok sık: %75, seyrek:%25 şeklindedir.

Kuzguncuk'ta en çok söylenen hafıza mekânlarının harita üzerinde işaretlenmesi ile Kuzguncuk Hafıza haritası oluşturulmuş. (Harita 5.3)

1 Kilise	5 Çınaraltı Kafe/Meydan	9 İcadiye Caddesi
2 Bostan	6 Cami	10 Kuzguncuk İlkokulu
3 İskele	7 Sinagog	11 Fethi Paşa Korusu
4 İsmet Baba Lokantası	8 Fırın	12 Dilim Pastanesi

Harita 5.3 Kuzguncuk Hafıza Haritası.

Kuzguncukluların hafıza mekânlarını kullanma sıklıkları Tablo 5.10'da yer almaktadır.

Tablo 5.10 Kuzguncuk'ta Hafıza Mekânlarını Kullanılma Sıklıkları

		Frekans	Yüzde
Geçerli	Çok Sık	38	25.3
	Sık	42	28
	Seyrek	33	22
	Çok Seyrek	14	9.3
	Hiç	21	14
	Toplam	148	98.7
Eksik	Sistem	2	1.3
Toplam		150	100

“Hiç” yanıtı verilen mekânların, mahallede yer alan Cami, Sinagog ve Kilise olduğu görülmüştür.

Tablo 5.11 Kuzguncuk'ta İlk 5 Hafıza Mekânlarına Dair Bilgiler

	Kilise	Bostan	İskele	İsmet Baba	Çınaraltı
Söylenme oranı	14.20%	13.50%	6.80%	6.10%	5.40%
Söyleyenlerin yaş ortalaması	56.35	52.74	66.2	62.33	57.25
Söyleyenlerin yaş aralığı	27-74	27-76	52-76	56-69	34-74
Söyleyenlerin mahallede oturma süresi ortalaması	39.15	30.58	48.6	53.89	34.63
Söyleyenlerin mahallede oturma süresi aralığı	3-67	3-60	7-68	35-65	5-64
Söyleyenlerin mahalleye bağlanma ortalaması	5.45	6.79	6.8	6.44	6.88

Tablo 5.11’de görülebileceği gibi Kuzguncuk Mahallesi’nde anket çalışması sonucunda ortaya çıkan beş hafıza mekânını söyleyenlerin yaş ortalaması, semtte oturma süresi ve mahalleye bağlılıkları karşılaştırıldığında; oturma süreleri ortalamaları, mahalle bağlılık değerleri ortalaması birbirlerine yakındır. Hafıza mekânlarının yerleri haritada incelendiğinde İskele, İsmet Baba ve Çınaraltı’nın sahille ilişkili yapılar olduğu, mahallede bulunan kiliselerin ve bostanın da mahalle merkezine ve ana yol akslarına yakın olduğu görülmüştür.

5.2.3 Kuzguncuk Mahallesinde Yitirilen Hafıza Mekânları

Tablo 5.12’de yer alan “Eskiden Kuzguncuk’ta olan, şu anda mahallenizde mevcut olmayan yerler ya da yapılardan hatırlayabildiklerinizin adını yazar mısınız?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde 22 farklı yanıt görülmektedir. Toplam olarak %25 oranında mahallede yitirilen küçük esnafların isimleri söylenmiştir. Bu yanıtlar incelendiğinde; ayakkabı tamircisi, terzi, tuhafîye, fırın, bakkal gibi yanıtlar ile karşılaşılmıştır. Kapanan küçük esnafların dükkânları büyük oranda kafelere dönüştürülmüştür. Şekil 5.15 ve Şekil 5.16’da kafelerin kaldırımlara masa, sandalye koymaları nedeniyle Kuzguncuk kaldırımlarında yürümenin zorlaştığı gösterilmektedir.

Tablo 5.12 Kuzguncuk’un Yitirilmiş Hafıza Mekanları

Eskiden Kuzguncuk'ta olan, su anda mahallenizde mevcut olmayan yerler ya da yapılardan hatırlayabildiklerinizin adını yazar mısınız?	Yüzde %	Eskiden Kuzguncuk'ta olan, su anda mahallenizde mevcut olmayan yerler ya da yapılardan hatırlayabildiklerinizin adını yazar mısınız?	Yüzde %
Askerlik Şubesi Binası	3.40%	Kahvehaneler	2%
Bankalar	0.70%	Karakol	2%
Bim Market	0.70%	Küçük Esnaflar	25%
Bostan	2.70%	Kum Deposu	2%
Çeşme	1.40%	Nersesyen Yermonyan Okulu	0.70%
Çinili Köşk	1.40%	Odun Deposu	0.70%
Eski Evler	2.70%	Pazar	0.70%
Futbol Sahası	0.70%	Postane	4%
Gazhane	0.70%	Sahil Yolundaki Pasaj	0.70%
Hamam	7.40%	Yazlık Sinemalar	9.50%
İskele	0.70%	Yıkık Yalı	1.40%

Şekil 5.15 Kuzguncuk'ta Kaldırımlara Koyulan Masa ve Sandalyeler

Şekil 5.16 Kuzguncuk'ta Kaldırımlara Koyulan Masa ve Sandalyeler

Yitirilen hafıza mekânı olarak yazlık sinemalar da söylenmiştir. Yazlık sinemalar; günümüzde otellerin, kültür komplekslerinin, yaz festivallerinin etkinlikleri şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Az sayıda belediye tarafından düzenlenen ücretsiz açık hava sinema gösterimleri dışında, anket katılımcılarının bahsettiği şekliyle, herkesin rahatlıkla gidip, yaz akşamları film izleyebildiği, sosyalleşebildiği bir ortam olarak, yazlık sinema gösterimleri ne yazık ki İstanbul'da devam etmemektedir.

Kuzguncuk anketleri yapılırken, mahallede atıl durumda olan hamam yitirilmiş hafıza mekânı olarak söylenmiştir. İcadiye Dağ Hamam'ı ya da Küçük Hamam adıyla bilenen söz konusu hamam, 2023 yılında, Üsküdar Belediyesi tarafından, kütüphane, kafe ve hamamın sergilendiği bir alandan oluşacak şekilde onarılmıştır.

Yitirilen hafıza mekânı olarak söylenen bir diğer mekân da kahvehanelerdir. Kahvehaneler mahalle halkının uygun fiyatla çay kahve içip, uzun süre oturduğu yerler iken, Kuzguncuk'ta yaşanan değişimin etkisiyle eski kahvehaneler de, çayın

kahvenin daha pahalı olduğu, daha kısa süreli oturulan, daha çok mahalle dışından gelenlerin kullandığı kafelere dönüşmüştür.

Mevcut hafıza mekânı yanıtı olarak karşımıza çıkan bostan yanıtı, yitirilmiş hafıza mekânı olarak da söylenmiştir. Bazı mekânlar geçirdikleri değişimler nedeniyle, yaşayanlar tarafından yitirilmiş olarak algılanabiliyor. Kuzguncuk bostan da zaman içinde kullanım değişiklikleri yaşamıştır. Şu an bir kısmı halkın ekim yapabildiği bir alan iken, bir kısmı da oturma alanı, çocuk oyun alanı olarak kullanılmaktadır.

Semtte koruma alanı olması sebebiyle binaların fiziksel değişimleri kontrol altında ilerlemektedir. Son yıllarda yaşanan değişimler bina ölçeğinde yenilemeler ve fonksiyon değişimleri şeklindedir.

5.2.4 Kuzguncuk Mahallesinde Değişim

Kuzguncuk Mahallesinde, anket katılımcıları tarafından söylenen yitirilen hafıza mekânlarına bakıldığında, tuhafiyeye, berber, kasap, manav, terzi, banka, PTT gibi yanıtlar alınmıştır. Söz konusu esnafların kullandığı dükkânlar zaman içinde kapanmış ve Kuzguncuk'un yaşadığı değişimin etkisi ile dükkânlar çoğunlukla kafe ya da restorana dönüşmüştür. Kuzguncuk'ta küçük esnaflara ait dükkânların el değiştirdiği, dükkânların yerlerine kafelerin açıldığı bir değişim süreci yaşanmıştır. Değişim kimi zaman dükkân sahibi olan esnafın, dükkânını bir kafeye kiraya vermesi, kimi zamanda mahallede yıllarca esnafılık yapan bir kişinin çocuğunun dükkânı küçük bir kafeye çevirmesi ile yavaşça yaşanmıştır.

Kuzguncuk koruma bölgesi olduğu için yapılarıdaki biçimsel değişiklikler Koruma Kurulu ve Boğaziçi İmar'dan alınacak izinler çerçevesinde kontrollü bir şekilde gerçekleşmiştir.

Yaşanan değişim binalarda fonksiyon değişikliği, kullanıcı profili değişikliği şeklindedir. Mahallede yaşanan yoğunluk, hafta içi mahalledeki iş yerlerinde çalışanlar ve özellikle de hafta sonu İstanbul'un çeşitli yerlerinden ya da İstanbul dışından gelenlerin turistik ziyaretleri nedeniyle fazladır. Anket katılımcılarından, mahallede yaşanan yoğunluk sebebiyle hafta sonu evlerinden dışarı çıkmak istemediklerini belirtenler olmuştur.

5.2.5 Kuzguncuk Mahallesinde Yere Bağlanma

Kuzguncuk'ta anket katılımcıları yere bağlanma ölçeğinde seçimler yaptıklarında ortalama yere bağlanma değerleri 6.24 çıkmıştır. Tablo 5.15'de anket katılımcılarının yere bağlanma değerleri ortalamaları görülebilir.

Tablo 5.13 Kuzguncuk'a Bağlanma Değerleri

Ortalama (M)	6.24
Medyan	6
Standart Sapma	3.088
Aralık	15
Minimum	-3
Maksimum	12

Kuzguncuk Mahallesinde anket katılımcılarının yere bağlanma ölçeğinde işaretlediği maddeler Tablo 5.14'de incelendiğinde;

- %80'i "Burayı beğeniyorum."
- %68'i "Burada kendimi güvende hissediyorum."
- %66'sı "Burada olmadığım zaman özlerim.",
- %66'sı "Buraya aitim."
- %60'ı "Buradan gurur duyuyorum."
- %58'isi "Burası benim bir parçam."
- %54'ü "Buradan taşınmak istemiyorum."
- %52'si "Burayı çok iyi biliyorum."
- %50'si "Biri burayı eleştirdiğinde savunurum."

Maddelerinin seçilme oranlarının yüksek olduğu görülmüştür. Seçilen bu maddeler kendileme,

güvenlik hissi,

aitlik hissi,

tanıdık bildiklik hissi açısından literatürde yer alan araştırmalar ile

benzerlik göstermektedir. [7] [54] [12]

Tablo 5.14 Kuzguncuk'ta Yere Bağlanma Ölçeği Yüzdeleri

Yere Bağlanma Ölçeği Maddeleri	Yanıtlar	Yüzde %
Burayı beğeniyorum	40	80.00%
Biri burayı eleştirdiğinde savunurum.	25	50.00%
Burada olmadığım zaman özlüyorum.	33	66.00%
Burayla ilgili isler üzerinde etkim var.	11	22.00%
Ben buraya aitim.	33	66.00%
Burası benim bir parçam.	29	58.00%
Burada olup bitenlere dahil olmak istiyorum.	19	38.00%
Buradan gurur duyuyorum.	30	60.00%
Burada kendimi güvende hissediyorum.	34	68.00%
Ben burada kok saldım.	13	26.00%
Burayı çok iyi biliyorum.	26	52.00%
Buradan taşınmak istemiyorum.	27	54.00%
Burayı sevmiyorum.	0	0.00%
Burayla ilgili eleştirilere katılıyorum.	1	2.00%
Buradan memnuniyetle ayrılıırım.	1	2.00%
Burayla ilgili islere karışmak istemiyorum	0	0.00%
Ben buraya ait değilim.	0	0.00%
Burada kendimi kökünden koparılmış hissediyorum.	0	0.00%
Burayla ilgili isler üzerinde hiçbir etkim yok.	1	2.00%
Buradan utanıyorum.	0	0.00%
Buradan taşınmak istiyorum.	0	0.00%
Burada kendimi risk altında hissediyorum.	0	0.00%
Burada kendimi yabancı hissediyorum.	1	2.00%
Burası hakkında pek bir şey bilmiyorum.	0	0.00%

Anket katılımcılarının, cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, oturma süreleri, çalışma durumu ve yere bağlanma değerlerinin öncelikle normal dağılıp dağılmadığı incelenmiştir. Veriler normal dağılım göstermedikleri için Spearman Brown analizi yapılmıştır. Kuzguncuk için yapılan yere bağlanma korelasyon analizi Tablo

5.15'te yer almaktadır. Kuzguncuk'ta yere bağlanma değerleri ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 5.15 Kuzguncuk İçin Yapılan Yere Bağlanma Korelasyon Analizleri

		Cinsiyet	Doğum yılı	Eğitim durumu	Çalışma durumu	Kuzguncuk'ta oturma süresi	Kuzguncuk 'ta yere bağlanma
Kuzguncuk'ta Yere Bağlanma	Korelasyon Katsayısı	-0.185	0.084	.306*	-0.035	-0.267	1
	Anl. (çift yönlü) P	0.204	0.567	0.033	0.81	0.064	.
	N	49	49	49	49	49	49

*. Korelasyon, 0.01 seviyesinde (çift yönlü) anlamlıdır.

5.3 Tuzla İlçesinde Postane Mahallesi

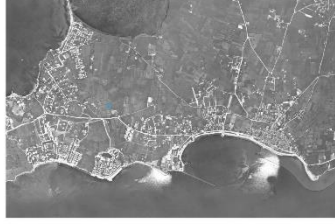
Tuzla ilçesi İstanbul'un doğu sınırında, Marmara Denizi kıyısında yer almaktadır. Tuzla ilçesi, 13 km. uzunluğunda kıyı şeridinde sahiptir. Tuzla'nın kentsel gelişiminde rol oynayan en önemli faktörleri, D-100 Karayolu'nun yapımı, 1961 yılında piyade okulunun bölgeye taşınması, 1981 yılında Pendik Tersanesi tesislerinin bir bölümünün Tuzla Yarımadası kuzey kıyılarına yapılması, 1985 yılında Deniz Harp Okulu'nun Heybeliada'dan Tuzla'ya taşınması, 1992 yılında Tuzla'nın ilçe olması, 1993 yılında Zeytinburnu-Kazlıçeşme'deki fabrikaların Organize Deri Sanayi Bölgesi'ne taşınması, Tuzla'nın Tem otoyolu ile arasındaki bağlantının da sağlanması olarak sıralanabilir. [73]

Şekil 5.17'de 1970 yılından 2021 yılına kadar Postane hava fotoğrafları düzenlenmiştir. Görsellerde dolgu alanlar kırmızı ile renklendirilmiştir. Ayrıca 51 yıllık süreçteki yapılaşmanın artışı da görsellerden rahatlıkla anlaşılmaktadır.

1970 Tarihli Postane Hava Fotoğrafi

1982 Tarihli Postane Hava Fotoğrafi

2011 Tarihli Postane Hava Fotoğrafi

2013 Tarihli Postane Hava Fotoğrafi

2017 Tarihli Postane Hava Fotoğrafi

2021 Tarihli Postane Hava Fotoğrafi

Şekil 5.17 Postane Mahallesi'nin Uydu Fotoğrafi

2006 Tarihli Uydu Fotoğrafi

2021 Tarihli Uydu Fotoğrafi

Şekil 5.18 Postane Mahallesi'nin Kıyı Bölümünün Uydu Fotoğrafları

Şekil 5.18'de Postane sahiline yapılan dolgu alan ve yeni inşa edilen TuzlaPort sitesi sebebiyle yaşanan değişim detaylı bir şekilde görülmektedir.

5.3.1 Postane Mahallesi Alan Çalışması Değerlendirmesi

50 kişi ile anket çalışması yapılmış. Üç kişi ile de kısa süreli yüz yüze mülakat yapılmış, bölgenin geçirdiği değişim hakkında görüşleri alınmıştır.

Postane Mahallesi anket çalışmasının Tablo 5.16'da görülebileceği gibi %86'si dijital olarak yapılmıştır. Sadece %14'ü çıktı üzerinden soruları yanıtlamıştır.

Postane Mahallesi alan çalışmasında, mahallede ikamet eden 18 yaş üstü 50 kişi ile anket çalışması yapılmıştır. Anketi yanıtlayanların %52'si kadın, %48'i erkektir.

Postane Mahallesinde anketi yanıtlayanların yaş ortalaması 46'dır. Anketi yanıtlayanların yaşları 21 ile 75 yaş arasında değişmektedir.

Anketi yanıtlayanların %42'si İstanbul doğumlu olduğunu; %26 oranında katılımcı ise doğum yerinin Tuzla olduğunu belirtmiştir. Bu iki grup toplandığında katılımcıların %68'inin İstanbul doğumlu olduğu görülmektedir. %32'lik kısım ise Türkiye'nin farklı illerinde doğmuştur.

Soruları yanıtlayanların eğitim durumlarına bakıldığında çoğunluğunun; %40 oranıyla lise mezunu olduğu, %38'sinin ön lisans ve lisans mezunu olduğu, %16'sının lisansüstü eğitimini tamamladığı görülmektedir.

Alan çalışmasına katılanların %64'ünün çalışmaya devam ettiği , %36'sının ise emekli olduğu ya da çalışmadığı görülmüştür

Katılımcıların İstanbul'da oturma sürelerine bakıldığında ise 3 yıl ile 70 yıl arasında değişen süreler ile karşılaşmıştır. Ortalama değer 41.50 yıldır.

Katılımcıların %28'i İstanbullu olduklarını belirtmiştir. %58'i ise Tuzlalı olduklarını söylemişlerdir. Diğer iki çalışma alanından farklı olarak burada Postane Mahallesi'nin bağlı olduğu ilçenin adı belirtilmiştir. Anket katılımcıları arasında hiç kimse Postaneli olduğunu söyleyememiştir.

Postane'de oturma süreleri 3 yıl ile 64 yıl arasında değişmektedir. Ortalama değer 30.44 yıldır.

Tablo 5.16 Postane Anketi Verileri

Anket Türleri			Anket Yanıtlayanların Çalışma Durumu		
	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
Çıktı	7	14	Çalışıyorum	32	64
Dijital	43	86	Çalışmıyorum	10	20
Toplam	50	100	Emekliyim	8	16
Anketi Yanıtlayanların Doğum Tarihleri			Anketi Yanıtlayanların Cinsiyeti		
Ortalama (M)		1976.32		Frekans	Yüzde
Medyan		1978	Kadın	26	52
Aralık		54	Erkek	24	48
Minimum		1947	Toplam	50	100
Maksimum		2001	Anketi Yanıtlayanların Eğitim Durumu		
				Frekans	Yüzde

Tablo 5.16 Postane Anketi Verileri (devamı)

Anketi Yanıtlayanların İstanbul'da Oturma Süreleri		İlkokul	1	2	
Ortalama (M)	41.5	Ortaokul	2	4	
Medyan	42.5	Lise	20	40	
Aralık	67	O. Lisans/ Lis.	19	38	
Minimum	3	Lisansüstü	8	16	
Maksimum	70	Anketi Yanıtlayanların Postane'de Oturma Süreleri			
		Ortalama (M)	30.44		
Anketi Yanıtlayanların Doğum Yerleri		Medyan	30		
	Frekans	Yüzde	Aralık	64	
Afyon	1	2	Minimum	3	
Bakırköy	1	2	Maksimum	67	
Balıkesir	2	4			
Bartın	1	2	Anketi Yanıtlayanların Kendilerini Nereli Hissettikleri		
Edirne	1	2	Frekans	Yüzde	
İstanbul	21	42	Balıkesirli	1	2
Kars	1	2	Bartınlı	1	2
Malatya	1	2	Doğulu	1	2
Manisa	1	2	Edirneli	1	2
Sakarya	1	2	İstanbullu	14	28
Sivas	1	2	Sakaryalı	1	2
Tokat	2	4	Selanikli	1	2
Trabzon	2	4	Trabzonlu	1	2
Tuzla	13	26	Tuzlalı	29	58

5.3.2 Postane Mahallesinin Hafıza Mekânları

Tablo 5.17'deki "Postane' yi düşündüğünüzde, şu anda Postane' de olan hangi 3 yapı ya da yer aklınıza geliyor?" sorusuna verdikleri yanıtlara bakıldığında, elli kişiden alınan 148 yanıtta, 48 farklı mekân ya da yer adı belirtilmiştir.

Mercan yanıtı %12.20 ile en çok alınan yanıttır. %10.80 oranında Sahil yanıtına ek olarak, sahil ile ilişkili diğer yanıtlar da eklenirse, Sahil ve sahil ile ilişkili yanıtların oranını %26.4 olduğu söylenebilir. %9.5 oranın da ise Ayazma ve yine %9.5 oranında Kalekapı şeklinde yanıtlar alınmıştır.

Tablo 5.17 Postane Mahallesinin Hafıza Mekanları

Postane' yi düşündüğünüzde, su anda Postane' de olan hangi 3 yapı ya da yer aklınıza geliyor?	Yüzde %	Postane' yi düşündüğünüzde, su anda Postane' de olan hangi 3 yapı ya da yer aklınıza geliyor?	Yüzde %
3 Meşeler Mevki	0.70%	Kara Kuvvetleri Kampı	0.70%
40 Pafta	0.70%	Köy içi	1.40%
Akbank binası	0.70%	Kum İskelesi	2.00%
Atatürk İlkokulu (İlce Milli Eğitim)	0.70%	Kuyulu Sokak	0.70%
Ayazma	9.50%	Manastır	2.00%
Balık Gölü	0.70%	Marina	0.70%
Bostanlar	0.70%	Mercan	12.20%
By Tahsin Cafe	0.70%	Organik Çarşı	0.70%
Çağrı Bey İlkokulu	1.40%	Perili Köşk/ Selami'nin Bahçesi	2.00%
Çeşmeler	4.70%	Piri Reis Üniversitesi	2.00%
Çiftçi Kiraathanesi	0.70%	Rumeli Kültür Merkezi	3.40%
Çolaklar Balık	0.70%	Sağlık Ocağı	0.70%
Deniz Harp Okulu	1.40%	Sahil	10.80%
Ermeni Yetimhanesi	1.40%	Sahil Kafeleri	0.70%
Esentepe	0.70%	Sigorta Evleri	0.70%
Eski Evler	2.70%	Sultan 1. Ahmet Camii	2.00%
Gol	0.70%	Tahaffuzhane	2.00%
Hakan Dondurmacısı	0.70%	Tuzla Belediyesi Sosyal Tesisi	0.70%
Hamam	1.40%	Tuzla Çarşı	0.70%
İstasyon	0.70%	Tuzla İlkokulu	0.70%
ITU	4.10%	Tuzla Lisesi	1.40%
Kafe Kendince Bir Yer	0.70%	Tuzla Mezarlığı	0.70%
Kalekapı	9.50%	Tuzla Port	4.70%
Kaplıcalar	0.70%	Tuzla Sahil	0.70%

5.3.2.1 Mercan

Postane Mahallesinde Mercan olarak belirtilen yer, daha çok yazlık evlerin olduğu bir bölgedir. Mercan bölgesi incelendiğinde tekil olarak ya da site şeklinde inşa edilmiş yazlık konutlar görülmektedir. Konutların bir kısmının kendi havuzu da bulunmaktadır. Şekil 5.19’da da görüleceği gibi sahil kısmında kafeler mevcuttur. Mercan bölgesinin konumu mahalle merkezine uzaktır. Deniz manzarasının olduğu, sayfiye bölgesi olma özelliğini devam ettirilmeye çalışıldığı bir alandır. Çeşitli etkinliklerin olduğu, hafızada yer etmiş, güvenli bir alandır.

Şekil 5.19 Mercan Sahili (2024)

Mercan yanıtını veren katılımcıların yaşlarının 29 ile 55 yaş arasında değişmekte olduğu, ortalamasının 42.76 olduğu görülmüştür. Postane ’de oturma süreleri 4-50 yıl arasında, oturma süreleri ortalaması ise 31.29 yıldır. Bu kişilerin Postane Mahallesine bağlanma değerleri ise 8’dir.

Mercan bölgesi yanıtını verenlerin, deneyimleme oranı; Çok sık:%41.2, sık:%41.2, seyrek:%5.9, çok seyrek:%5.9 şeklindedir.

5.3.2.2 Sahil

Postane Mahallesinde Sahil yanıtını veren katılımcıların yaşlarının 35 ile 58 yaş arasında değişmekte olduğu, ortalamasının 45.65 olduğu görülmüştür. Postane ‘de oturma süreleri 10-57 yıl arasında, oturma süreleri ortalaması ise 32.4 yıldır. Bu kişilerin Postane Mahallesine bağlanma değerleri ise 6.35’dir.

Sahil yanıtını verenlerin deneyimleme oranı; Çok sık:%70.6, sık:%17.6, seyrek:%11.8 şeklindedir.

Sahil bölgesi, manzaralı, peyzaj ve yeşil alan düzenlemeleri ile çeşitli etkinliklerin olduğu, faal bir alandır.

5.3.2.3 Ayazma

Ayazma; Postane Mahallesinde 1999 yılında SİT alanı ilan edilmiş bir bölgedir. Yüzyıllık çınar ağaçlarının bulunduğu, eskiden mahallelilerin piknik yaptığı bir alandır. Bölge yapılaşma tehdidi ile karşı karşıya kalınca halk, bölgeye sahip çıkmıştır.

Ayazma yanıtını veren katılımcıların yaşlarının 21 ile 75 yaş arasında değişmekte olduğu, ortalamasının 47.29 olduğu görülmüştür. Postane 'de oturma süreleri 3-70 yıl arasında, oturma süreleri ortalaması ise 39.93 yıldır. Bu kişilerin Postane Mahallesine bağlanma değerleri ise 5.31'dir.

Ayazma yanıtını verenlerin deneyimleme oranı; çok sık:%64.3, sık:%14.3, seyrek:%21.4 şeklindedir.

Ayazma bölgesi merkezi konumda, erişilebilir, faal bir alandır. Güçlü tarihi ve kültürel bağları ile mahalle hafızasında yer etmiştir.

5.3.2.4 Kalekapı

1958 yılında, şu anda Milli Eğitim Müdürlüğü binası işlevi ile mevcut olan Eski Tuzla İlkokulu'nun temel inşaatı sırasında, tarihi buluntular elde edilmiştir. Daha sonra 1965 yılında yapılan kazılarda aynı bölgede çanak çömlek parçaları bulunmuştur. Arkeolojik çalışmalarda Kalekapı bölgesinden elde edilen buluntuların Neolitik Çağa ait olduğu belirtilmiştir. Bu buluntular ile Tuzla tarihinin en eski tarihlendirilmesi yapılmıştır.

Şekil 5.20'de Kalekapı bölgesinden güncel bir fotoğraf görülmektedir. Kalekapı bölgesindeki dükkânlar, banka şubeleri, iş merkezleri gibi işlevlere sahip binalar, mahalleli tarafından gün boyunca kullanılmaktadır. Kalekapı bölgesi, hareketli, canlı bir merkez olarak nitelendirilebilir. Hala mevcudiyetini devam ettiren az sayıdaki ahşap ev sayesinde de geçmiş ile olan tarihi bağları görülmektedir.

Şekil 5.20 Kalekapı (2024)

Kalekapı yanıtını veren katılımcıların yaşlarının 36 ile 62 yaş arasında değişmekte olduğu, ortalamasının 47.86 olduğu görülmüştür. Postane’de oturma süreleri 17-57 yıl arasında, oturma süreleri ortalaması ise 35.07 yıldır. Bu kişilerin Postane Mahallesi’ne bağlanma değerleri ise 6’dır.

Kalekapı yanıtını verenlerin deneyimleme oranı; çok sık:%85.7, sık:%14.3, şeklindedir.

Kalekapı bölgesi merkezi konumda, erişilebilir, faal bir alandır. Güçlü tarihi ve kültürel bağları ile mahalle hafızasında yer etmiş, güvenli bir bölgedir.

Tablo 5.18 Postane’nin İlk 4 Hafıza Mekânına Dair Bilgiler

	Mercan	Sahil	Ayazma	Kalekapı
Söylenme oranı	12.20%	10.80%	9.50%	9.50%
Söyleyenlerin yaş ortalaması	42.76	45.65	47.29	47.86
Söyleyenlerin yaş aralığı	29-55	35-58	21-75	36-62
Söyleyenlerin mahallede oturma süresi ortalaması	31.29	32.4	39.93	35.07
Söyleyenlerin mahallede oturma süresi aralığı	4-50	10-57	3-70	17-57
Söyleyenlerin mahalleye bağlanma ortalaması	8	6.35	5.31	6

Tablo 5.18’de de görülebileceği gibi Postane Mahallesi’nde anket çalışması sonucunda ortaya çıkan dört hafıza mekânını söyleyenlerin yaş ortalaması, mahallede oturma süresi ve mahalleye bağlılıkları karşılaştırıldığında; oturma süreleri ortalamaları, mahalleye bağlılık değerleri ortalaması birbirlerine yakındır.

1 Mercan
2 Sahil
3 Ayazma
4 Kalekapı

5 Tuzlaport
6 İTÜ
7 Rumeli Kültür Merkezi

Harita 5.4 Postane Mahallesi Hafıza Haritası

Postane Mahallesi'nde en çok söylenen yedi hafıza mekânının yerleri Harita 5.4'de yer alan Postane Mahallesi hafıza haritasında belirtilmiştir.

Postane Mahallesi'nde mevcut olan hafıza mekânlarını deneyimleme durumlarını anlamak için sorulan kullanma sıklığı sorusuna verdikleri yanıtlar Tablo 5.19'da yer almaktadır. %65 oranında söz konusu mekânları; çok sık, %28 oranında ise sık olarak, kullandıklarını belirtmişlerdir. Sadece %3 oranında hafıza mekânlarını kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 5.19 Hafıza Mekânlarını Kullanma Sıklıkları

	Frekans	Yüzde
Çok Sık	65	43.3
Sık	28	18.7
Seyrek	34	22.7
Çok Seyrek	10	6.7
Hiç	3	2
Toplam	140	93.3
Sistem	10	6.7
	150	100

5.3.3 Postane Mahallesi'nin Yitirilen Hafıza Mekânları

Postane Mahallesi'nde, yitirilen hafıza mekanlarını öğrenmek için; anket katılımcılarına; "Eskiden Postane' de olan, şu anda mahallenizde mevcut olmayan yerler ya da yapılardan hatırlayabildiklerinizin adını yazar mısınız?" sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 5.20 Postane Mahallesi'nin Yitirilmiş Hafıza Mekânları

Eskiden Postane' de olan, su anda mahallenizde mevcut olmayan yerler ya da yapılardan hatırlayabildiklerinizin adını yazar mısınız?	Yüzde %	Eskiden Postane' de olan, su anda mahallenizde mevcut olmayan yerler ya da yapılardan hatırlayabildiklerinizin adını yazar mısınız?	Yüzde %
Abi Hayat Çeşmesi	1.20%	Kiliseler	1.20%
Ahşap Evler	1.20%	Kırmızı Duvar	1.20%
Ayazma	6.20%	Kübalı'nın Kahvesi	1.20%
Ayazma Çay Bahçesi	4.90%	Kum İskelesi	6.20%
Ayazma Düğün Salonu	1.20%	Mağfel	1.20%
Bahçeler	1.20%	Manastır Çay Bahçesi	1.20%
Balıkçılar Çarşısı	2.50%	Manastır Kilise	1.20%
Bamya Tarlaları	2.50%	Mercan Villaları	1.20%
Bostanlar	1.20%	Mezarlık burnu denizi	1.20%
Çeşme	2.50%	Müze	1.20%
Çiftçi Kıraathanesi	2.50%	Pide Salonu	1.20%
Değirmenaltı	1.20%	Sahil Cay Bahçesi	1.20%
Denize girilebilen bir sahil	1.20%	Sahilde değişen restoranlar	1.20%
Denizin içindeki Adil Restoran	2.50%	Sahilde yanan ev/ Selami'nin bahçesi	7.40%
Ermeni Yetimhanesi	2.50%	Sahildeki mekânlar	1.20%
Eski Tuzla Pazarı	1.20%	Su Deposu/Kulesi	11.10%
İdo göl	1.20%	Tarihi Rum Evleri	1.20%
Kalekapı	2.50%	Tarlalar	2.50%
Kalekapı'daki Çeşme	4.90%	Tuzla Cay Bahçesi	4.90%
Karakol Binası	1.20%	Yazlık Sinema	3.70%
Karantina	1.20%		

Tablo 5.20'de elli kişiden alınan 81 yanıtta, söylenen 41 farklı mekân ya da yer adı görülmektedir. Yanıtlar incelendiğinde; Ayazma, Ayazma Çay bahçesi, Ayazma Düğün Salonu şeklinde yanıtlar ile karşılaşmıştır. Ayazma yanıtı mevcut hafıza

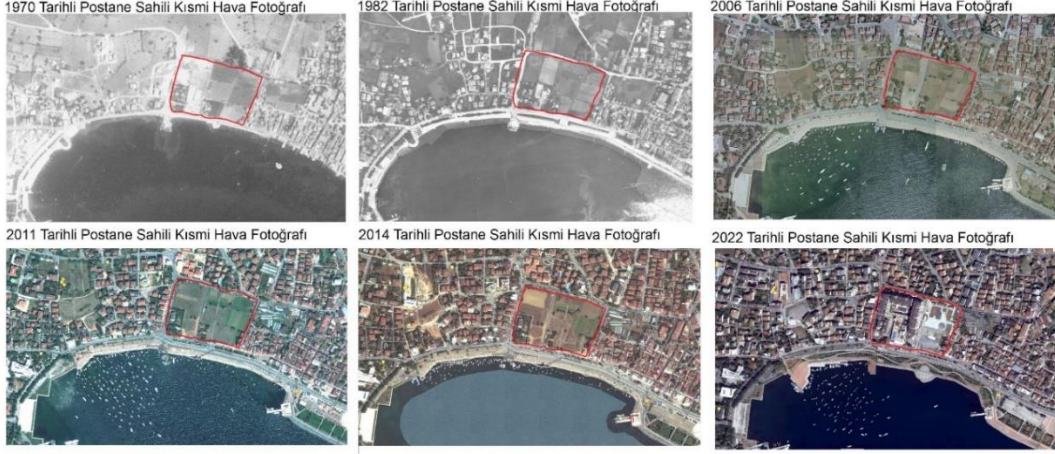
mekânı sorusuna da yanıt olarak verilmiştir. Ayazma adı verilen bölge varlığını sürdürmekte, yalnız yıllar içinde değişime uğramıştır. Bu nedenle yitirilmiş hafıza mekânı sorusuna yanıt olarak da toplamda %12.3 oranında; Ayazma, Ayazma Çay Bahçesi, Ayazma Düğün Salonu'nu belirtmişlerdir. Ayazma mevkiinde eski Ayazma Çay Bahçesi'nin yerine Şekil 5.21'de görülen Tuzla Rumeli Kültür Derneği yapılmıştır. Derneğin bahçesinde asırlık çınar ağaçları ve Bizans dönemi kalıntıları korunmuş ve çay bahçesi olarak halka hizmet etmeye devam etmektedir. Ayazma'nın mevcut hafıza mekânı olarak ve yitirilmiş hafıza mekânı olarak listelerle yer alması, eski doku kaybedilse de bir oranda hafızanın günümüze aktarılabilmiştir olduğunu göstermektedir.

Şekil 5.21 Tuzla Rumeli Kültür Derneği (2022).

%11.1 oranında su kulesi, su deposu şeklinde yanıtlar alınmıştır. İnternet ortamında yapılan araştırmalarda da mahallelilerin su kuyruğunda beklediği su kulesi/deposuna dair anılarını yazdıkları görülmüştür.

Farklı şekillerde ifade edilse de sıklıkla belirtilen bir diğer konuda, sahil dolgusu yapılmadan önce deniz kenarında olan bir pembe ev ve bahçesidir. Halk tarafından Pembe Ev, Yanan Pembe Ev, Perili Ev, Papazın Evi, Selami'nin Bahçesi isimlendirmeleri kullanılmıştır. %7.4 oranında verilen bu yanıt incelendiğinde mülkiyeti belediyeye devredilmiş evin, 2016 yılında metruk durumdayken bir yangın geçirdiği öğrenilmiştir. Şekil 5.22'de bölgeye ait hava fotoğrafları detaylı olarak incelendiğinde ise geçirilen değişim çok net anlaşılmaktadır.

Şekil 5.22 Postane Mahallesinin Hava Fotoğrafları [74]

Elli iki yıllık süreçte ilk etapta sahile yapılan dolgular dikkat çekmektedir. 2014 yılına ait hava fotoğrafına bakıldığında, anket çalışmasında belirtilen bahçe ve eski ev görülmekteyken, 2022 yılına ait hava fotoğrafında ise söz konusu alana yapılmış olan çok katlı, çarşı ve konut sitesinin çatı izi mevcuttur. Ayrıca 2022 yılına ait hava fotoğrafında sahile yapılmış olan eski dolgu yola ek olarak, yapılmış olan dolgu alan da rahatlıkla görülmektedir. Şekil 5.23'te alana yapılmış olan site görülmektedir.

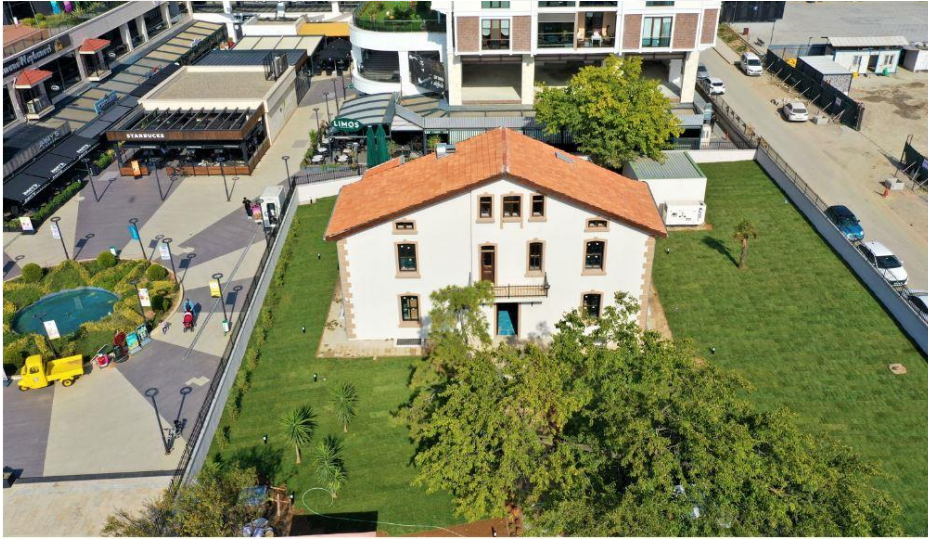

Şekil 5.23 Postane Sahiline Yeni İnşa Edilen Site

Şekil 5.24' te yanan yapının yerine belediye tarafından, 2022 yılında başlayan müze inşaatı yer alıyor. Müze, "Tuzla Kent ve Mübadele Müzesi" adıyla ise 2023 yılında açılmıştır. (Şekil 5.25)

Şekil 5.24 Şehir ve Mübadele Müzesi İnşaatı (2022)

Şekil 5.25 Tuzla Kent ve Mübadele Müzesi [77]

5.3.4 Postane Mahallesinde Değişim

Tuzla ilçesi tarımsal özelliği sahip bir sayfiye yeriiken, tersane ve sanayi bölgelerinin Tuzla'ya taşınması ile ilçede hızlı bir sanayileşme yaşanmıştır. Açılan fabrikalar ve tersane sebebiyle konut ihtiyacı oluşmuştur.

Uzun ve Akyüz'ün 2019 tarihli çalışmasına göre [68] Tuzla ilçesinde yapılan dolgu alanlar 2.81 km²'dir. Tuzla'daki dolgu alanların başlıca kullanım amacı; askeri alan, kullanılmayan açık alan ve tersane alanı olarak tespit edilmiştir. Postane Mahallesi

Tuzla'nın en uzun sahil şeridine sahip mahallesidir. Dolayısıyla Postane Mahallesi, Tuzla ilçesine yapılan dolgu alanlardan etkilenmiştir.

Deniz Harp Okulu, İTÜ Denizcilik Fakültesi, Piri Reis Üniversitesi mahallede yer almaktadır. Mercan mevkiinde yazlık evler mevcuttur.

Postane Mahallesinde yapılan anket çalışmasında, eskiden mevcut olan tarlaların, bostanların, bahçelerin ve sahille ilişkili olan kafe, çay bahçesi ve restoran gibi yerlerin söylendiği görülmüştür. Eskiden denize girilebilen yerler vurgulanmıştır. Ayrıca diğer iki alan çalışmasında olduğu gibi yazlık sinemaların da artık mevcut olmadığı belirtilmiştir.

5.3.5 Postane Mahallesinde Yere Bağlanma

Postane Mahallesinde yere bağlanma ölçeğinde seçimler yaptıklarında ortalama yere bağlanma değerleri 5.47 çıkmıştır. Postane Mahallesinin yere bağlanma değerleri Tablo 5.21'te yer almaktadır.

Tablo 5.21 Postane' de Yere Bağlanma Değerleri

Ortalama (M)	5.47
Medyan	5
Standart Sapma	3.731
Aralık	13
Minimum	-1
Maksimum	12

Tablo 5.22'de yer alan Postane Mahallesinde anket katılımcılarının yere bağlanma ölçeğinde işaretlediği maddelerin yüzdeleri incelendiğinde ;

- %70'i "Burayı beğeniyorum.",
- %64'ü "Burada olmadığım zaman özlerim.",
- %48'i "Buraya aitim."
- %48'i "Burada kendimi güvende hissediyorum."
- %46'ısı "Burası benim bir parçam."
- %42'si "Burayı çok iyi biliyorum."
- %40'ı "Ben burada kök saldım."
- %40'ı "Buradan gurur duyuyorum."
- %40'ı "Biri burayı eleştirdiğinde savunurum."

Maddelerinin en çok seçildiği görülmüştür. Seçilen bu maddeler kendileme, kök

salma, güvenlik hissi, tanıdık bildiklik hissi açısından literatürde yer alan araştırmalar ile benzerlik göstermektedir. [7] [54] [12]

Tablo 5.22 Postane’de Yere Bağlanma Maddeleri Yüzdeleri

Yere Bağlanma Maddeleri	Yanıt	Yüzde %
Burayı beğeniyorum	35	70.00%
Biri burayı eleştirdiğinde savunurum.	20	40.00%
Burada olmadığım zaman özlüyorum.	32	64.00%
Burayla ilgili işler üzerinde etkim var.	6	12.00%
Ben buraya aitim.	24	48.00%
Burası benim bir parçam.	23	46.00%
Burada olup bitenlere dahil olmak istiyorum.	18	36.00%
Buradan gurur duyuyorum.	20	40.00%
Burada kendimi güvende hissediyorum.	24	48.00%
Ben burada kök saldım.	20	40.00%
Burayı çok iyi biliyorum.	21	42.00%
Buradan taşınmak istemiyorum.	19	38.00%
Burayı sevmiyorum.	0	0.00%
Burayla ilgili eleştirilere katılıyorum.	0	0.00%
Buradan memnuniyetle ayrılıyorum.	1	2.00%
Burayla ilgili işlere karışmak istemiyorum	0	0.00%
Ben buraya ait değilim.	0	0.00%
Burada kendimi kökünden koparılmış hissediyorum.	0	0.00%
Burayla ilgili işler üzerinde hiçbir etkim yok.	1	2.00%
Buradan utanıyorum.	0	0.00%
Buradan taşınmak istiyorum.	0	0.00%
Burada kendimi risk altında hissediyorum.	0	0.00%
Burada kendimi yabancı hissediyorum.	0	0.00%
Burası hakkında pek bir şey bilmiyorum.	1	2.00%

Anket katılımcılarının, cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, oturma süreleri, çalışma durumu ve yere bağlanma değerlerinin öncelikle normal dağılıp dağılmadığı incelenmiştir. Veriler normal dağılım göstermedikleri için Spearman Brown analizi yapılmıştır. Postane için yapılan yere bağlanma korelasyon analizi Tablo 5.23’te

gösterilmektedir. Postane’de ise yere bağlanma değerleri ile kişilerin çalışma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 5.23 Postane’de Yere Bağlanma Korelasyon Analizleri

		Cinsiyet	Doğum yılı	Eğitim durumu	Postane'de oturma süresi	Postane'de yere bağlanma	Çalışma durumu
Postane'de yere bağlanma	Korelasyon Katsayısı	0.135	0.112	-0.03	0.069	1	-.398**
	Anl. (çift yönlü)P	0.36	0.45	0.842	0.643	.	0.005
	N	48	48	48	48	48	48

** Korelasyon, 0.01 seviyesinde (çift yönlü) anlamlıdır.

5.4 Değerlendirmeler

İstanbul kentindeki hafıza mekânları üzerine kurgulanan bu çalışmada, İstanbul’un Anadolu Yakasında, Maltepe ilçesinde Küçükyalı Semtinde, Üsküdar ilçesinde Kuzguncuk Mahallesinde, Tuzla ilçesinde Postane Mahallesinde yaşayanlarla, çevrimiçi ve basılı olarak anket çalışması yapılmıştır. Üç alanda da ellışer kişi olmak üzere toplamda 150 kişi anket sorularını yanıtlamıştır. 13 kişi ile de yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Demografik sorular da dahil olmak üzere katılımcılara on dört soru sorulmuştur. Sorularla;

- İstanbul’da ve mahallelerinde oturma süreleri,
- Mahallelerindeki Hafıza mekânları ve mahallelerindeki hafıza mekânlarını deneyimleme durumları,
- Mahallelerindeki yitirilen hafıza mekânları,
- Kendilerini nereli hissettikleri,
- Yere bağlanma değerleri öğrenilmiştir.

Tablo 5.24’te üç alan çalışmasına katılanların demografik bilgileri, oturma süreleri, kendilerini nereli hissettikleri ve yere bağlanma değerleri verilmiştir.

Küçükyalı’da %62 oranında kadın, %38 oranında erkek; Kuzguncuk’ta ise Küçükyalı’nın tersine %38 oranında kadın, %62 oranında erkek soruları yanıtlamıştır. Postane’ de ise kadın erke oranı birbirine daha yakın olmuştur. Postane’ de %52 oranında kadın, %48 oranında erkek çalışmaya katılmıştır.

Katılımcıların yaş ortalamalarına bakıldığında; 59 ile en yüksek yaş ortalaması Kuzguncuk'ta görülmektedir. Küçükyalı'da katılımcıların yaş ortalaması 49'dur. Postane' deki yaş ortalaması en düşük olmuştur. Postane' deki yaş ortalaması 46'dır.

Üç bölgedeki katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde; en fazla ilkokul mezunu (%10) ile en fazla ortaokul mezunu (%12) oranı Kuzguncukta; en fazla lise mezunu(%40) ile en fazla lisansüstü oranı (%16) Postane 'de; en fazla lisans/ön lisans mezunu(%52) oranı Küçükyalı'dadır.

Katılımcıların çalışma durumlarına bakıldığında aktif çalışan oranın en fazla olduğu bölge %64 ile Postane' dir. Kuzguncuk ve Küçükyalı'nın aktif çalışan oranı %46'dır. Üç bölgeye açısından emekli katılımcı oranının en yüksek olduğu bölge %48 ile Kuzguncuk'tur. Bu durum katılımcıların yaş ortalaması ile uyumludur.

Doğum yerleri incelendiğinde; Küçükyalı'daki ankete katılanların %60'ı İstanbul doğumlu olduklarını belirtmişlerdir. Kuzguncuk'ta ise % 18'i İstanbul, %18'i Üsküdar, %10'u ise Kuzguncuk doğumlu olduklarını söylemişleridir. Postane' de ise %44 İstanbul, %24 Tuzla, %2'de Postane doğumludur.

İstanbul'da oturma süreleri incelendiğinde Kuzguncuk'ta ankete katılanların, İstanbul'da oturma süreleri ortalaması 50.8 yıldır. Küçükyalı'dan ankete katılanların, İstanbul'da oturma süreleri ortalaması 42 yıldır, Postane' den ankete katılanların, İstanbul'da oturma süreleri 41.5 yıldır. Küçükyalı'dan ve Postane' den ankete katılanların İstanbul'da oturma süreli ortalaması benzerdir.

Çalışma alanlarındaki oturma süreleri ortalamasına bakıldığında; Küçükyalı'daki oturma süresi ortalaması 28.64 yıl, Postane'de oturma süresi ortalaması 30.44 yıl, Kuzguncuk'ta oturma süresi ortalaması 43.02 yıldır.

Kendilerini nereli olarak tanımladıkları sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde; Küçükyalı'da yaşayan anket katılımcılarının %52'si İstanbullu olduğunu, %6'sı Küçükyalılı olduğunu belirtmiştir. Kuzguncuk'ta yaşayan anket katılımcılarının %24'u İstanbullu olduğunu, %54'ü Kuzguncuklu olduğunu belirtmiştir. Postane' de ise farklı bir yanıt ile karşılaşmıştır. Postane' de yaşayan anket katılımcılarının %28'i İstanbullu olduğunu, %58'i ise Tuzlalı olduğunu söylemiştir. Postane'nin bağlı olduğu Tuzla ilçesine aitlik yanıtlarda büyük bir farkla ortaya çıkmıştır.

Tablo 5.24 Üç Alanın Anket Verileri Özeti

	Küçükyalı	Kuzguncuk	Postane
Cinsiyet %			
Kadın	62	38	52
Erkek	38	62	48
Yaş			
Ortalama (M)	49	59	46
Standart Sapma	15.962	11.401	10.428
Eğitim Durumu (%)			
İlkokul	6	10	2
Ortaokul	2	12	4
Lise	32	36	40
Ön Lisans/Lisans	52	32	38
Lisansüstü	8	10	16
Çalışma Durumu (%)			
Çalışıyorum	46	46	64
Çalışmıyorum	26	6	20
Emekliyim	28	48	16
Doğum Yeri (%)			
İstanbul	60	18	44
Maltepe/Üsküdar/Tuzla	0	18	24
Küçükyalı/Kuzguncuk/Postane	0	10	2
Oturma Süresi (Yıl)			
İstanbul	42	50.8	41.5
Küçükyalı/Kuzguncuk/Postane	28.64	43.02	30.44
Nereli Hissettikleri (%)			
İstanbul	52	24	28
Maltepe/Üsküdar/Tuzla	0	0	58
Küçükyalı/Kuzguncuk/Postane	6	54	0
Yere Bağlanma Değeri	4.13	6.24	5.47

Katılımcıların kendilerini nereli hissettiklerine dair sorulan soruya verilen yanıtlarda üç alanda farklılık gözlenmiştir. Küçükyalı’da İstanbul’a aitlik, Postane’de de Tuzla ilçesine aitlik hissetme durumu saptanmıştır. Kuzguncuk’taki

%54 oranında kendini Kuzguncuklu hissetme yanıtı, anketi yanıtlayanların yere bağlanma ölçeği yanıtları ile de uyumludur.

Tablo 5.25 Üç Çalışma Alanındaki Hafıza Mekânları ve İşlevleri

Deniz/Sahil İlişkili Yapılar	Alışveriş Yapıları	Cadde/ Sokak/Bölge İsimleri
Adil Restoran	Bakkal	3 Meşeler
Bakireler Tapınağı	Balık Pazarı	40 Pafta
Balıklı Göl	Bim Market	Altuntepe
Boğaz	Dilim Pastanesi	Ayazma
Deniz Manzarası	Eski Tuzla Pazarı	Bağdat Caddesi
Eski Plajlar	Hakan dondurma	Beşevler
Göl	Hilltown Alışveriş Merkezi	Çarşı Caddesi
Ido Göl	İnebolu Pazarı	Çınar Mahallesi
Karantina	Kasap	Değirmenaltı
Lido Plajı	Küçük Esnafılar	Dere boyu
Marina	Küçükyalı Pazarı	Esentepe
Mezarlık burnu	Migros	İcadiye Caddesi
Plaj	Mopaş Market	İdealtepe
Sahil	Organik Pazar	Kalekapı
Sahilde değişen restoranlar	Pasaj	Kılavuz Çayırı Caddesi
Sahildeki çay bahçesi	Pastane/Fırın	Koyıcı
Sahildeki Kafeler	Pazar	Kuyulu Sokak
Sahildeki mekanlar	Toys shop	Küçükyalı Merkez
Tuzla Sahil	Tuzla Pazarı	Mahalle
Yalı Park Plajı		Mercan
		Nakkastepe
		Simitçi Tahir Sokak
		Üryanizade Sokak

Türk Hamamları/Kaplıcalar	Eğitim Yapıları	Ulaşım Yapıları
Eski Hamam	Atatürk İlkokulu	63 Durağı
Kaplıcalar	Çağrı Bey İlkokulu	Eski Tren Geçidi
	Denizcilik Okulu	İskele
Çeşmeler	ITU	Kum İskelesi
Abi Hayat Çeşmesi	Küçükyalı Merkez İlkokulu	Marmaray
Kalekapı'daki Çeşme	Kuzguncuk İlkokulu	Metro
	Nersesyan Yermonyan Okulu	Tren İstasyonu
	Piri Reis Üniversitesi	Tünel
	Tuzla İlkokulu	Ulusoy
	Tuzla Lisesi	

Kültür Yapıları/Sinemalar	Dini Yapılar	Polis Merkezi/PTT/Bankalar
Arkeopark	Cami	Askerlik Şubesi
63 Sineması	Cami ve Kilise yanyana	Bankalar
İhya Sineması	İbadet Yerleri	Eski İğdaş
İpek Sineması	Kilise	Eski Polis Merkezi
Müze	Kilise Çanı	Eski PTT
Nail Kitabevi	Manastır Kilisesi	Polis Merkezi
Rumeli Kültür Merkezi	Sahildeki eski cami	PTT
Tuzla Belediye Sosyal	Sinagog	Türk Telekom
Yaz Sinemaları	Sultan I. Ahmet Cami	

Tablo 5.25 Üç Çalışma Alanındaki Hafıza Mekânları ve İşlevleri (devam)

Konaklama Yapıları	Parklar, Bahçeler, Yeşil Alanlar	Kafeler/Restoranlar/Kahvehaneler
Eski Ahşap Evler	50th Yıl Parkı	AğırBey Kafe
Beyaz Ev	Adnan Kahveci Parkı	Ayazma Çay Bahçesi
Çinili Köşk	Ağaçlar	Ayazma Düğün Salonu
Ermeni Yetimhanesi	Atatürk Park	By Tahsin Cafe
Evim	Bahçeler	Çamlık Kafe
İs Bankası Blokları	Bamya Tarlaları	Çiftçi Kahvesi
Karayolları Lojmanları/	Bostan	Cınaraltı Kafe
Köşk Apartmanı	Fethi Paşa Korusu	Çolaklar Balık Restoranı
Marko Pasa Köşkü	Futbol Sahası	Eski Kahvehaneler
Mercan Evleri	Park	İsmet Baba Restaron
Nida park	Sani Malaz Parkı	Kafe
Perili Köşk	Selami'nin Bahçesi	Kübalı'nın Yeri
Sahildeki yanan ev	Tarlalar	Manastır Çay Bahçesi
Sigorta Apartmanları		Pide restoran
Simotas Apartmanı		Starbucks
Tek katlı bahçeli evler		Tuzla Çay Bahçesi
Tuzla Port		Yeşilçam Kafe
Yahılar		
	Depo ve kuleler	Sağlık Yapıları
	Kum Deposu	Tıp Merkezi
	Efes Pilsen'in Deposu	Eski Kızılçay
	Su Kulesi	
	Odun Deposu	

Tablo 5.25’de anket çalışmalarından elde edilen bilgiler doğrultusunda, üç çalışma alanındaki mevcut ve yitirilmiş hafıza mekânları, söyleneme oranlarına bakılmaksızın sıralanmış ve söz konusu Hafıza Mekânları işlevlerine göre gruplanmıştır. Hafıza mekânlarının işlevleri; Dini Yapılar, Alışveriş Yapıları (Mahallede yer alan dükkânlar), Eğitim Yapıları, Ulaşım Yapıları, Deniz /Sahil ilişkili mekânlar, Park ve Bahçeler, Top Sahaları, Cadde, Sokak, Bölge İsimleri, Çeşmeler, Kafe, Restoran, Kırathane, Su Kulesi/ Deposu/ Depolar, Sinemalar/ Kültür Yapıları, Konaklama Yapıları, Hamamlar/ Kaplıcalar, Sağlık Yapıları, Karakol, Postane, Banka Yapıları olarak gruplandırılmıştır.

Tablo 5.26 Mevcut Hafıza Mekânlarında Deneyimleme

	Frekans	Yüzde
Çok Sık	146	33.6
Sık	104	23.9
Seyrek	99	22.8
Çok Seyrek	37	8.5
Hiç	35	8
Toplam	421	96.8
Sistem	14	3.2
	435	100

Tablo 5.26’da üç bölge için hafıza mekânlarını deneyimleme sıklığı tablosu yer almaktadır. Verilen 421 yanıt incelendiğinde; katılımcıların %33.6 oranında çok sık; % 23.9 oranında sık; %22.8 oranında seyrek; % 8.5 oranında çok seyrek olarak hafıza mekânlarını deneyimledikleri ortaya çıkmıştır. Sadece yanıtların %8 ‘inde hafıza mekânlarını deneyimlemedikleri belirtmişlerdir.

Küçükyalı’da söylenen hafıza mekânlarına bakıldığında, Arkeopark’ın deneyimlenme oranının düşük olduğu, fiziksel özellikleri ve etkinlikler açısından da ele alınan kriterleri sağlamadığı; ancak bölgede yaşayanlar tarafından güçlü tarihi, kültürel bağlara sahip bulunduğu, mahalle hafızasında yer ettiği sözlü görüşmelerde ortaya çıkmıştır.

Küçükyalı’da söylenen 50. Yıl Korusu Parkı’nın deneyimlenme oranı yüksektir. Fiziksel özellikler ve etkinlikler açısından zengindir. Küçükyalı’da genel olarak söylenen sahil yanıtına bakıldığında da deneyimlenme oranının yüksek olduğu görülmüştür; ancak daha önce de belirtildiği gibi Orhangazi Şehir Parkı halk tarafından belirtilmemiştir. Küçükyalı’da söylenen Hilltown AVM’nin ise deneyimlenme oranı yüksektir. Hilltown AVM yanıtını verenlerin mahalleye bağlılık değeri, üç alanda söylenen mekânların içinde fark edilir düzeyde düşüktür.

Kuzguncuk’ta söylenen kilise yanıtının deneyimlenme oranı düşüktür. Tarihi kültürel bağlar, hafıza açısından güçlüdür. Bostan ve İskele, fiziksel özellikler, etkinlik, görsellik ve anlam açısından da tercih edilen mekânlardır. Deneyimlenme oranları da yüksektir. Çınaraltı mahalle hafızası açısından önemli, fiziksel özellikler açısından da tercih edilen, canlı, faal bir alandır; deneyimlenme oranı yüksektir. İsmet Baba Restoran da fiziksel özellikler açısından, etkinlik ve mahalle hafızası açısından önemlidir.

Postane Mahallesi’nde söylenen Mercan, Sahil, Ayazma ve Kalekapı’nın deneyimlenme oranı yüksektir. Söz konusu mekânların hiç biri için deneyimlenme sorusuna “Hiç” yanıtı alınmamıştır. Mercan bölgesi manzaralı, çeşitli etkinliklerin olduğu, mahallelinin hafızasında yer etmiş, güvenli bir bölgedir. Sahil alanı dolgu alanlar nedeniyle eskisi kadar erişilebilir olmasa da etkinliklerin olduğu faal bir alandır. Ayazma bölgesi de geçirdiği değişimlere rağmen fiziksel özellikleri ve halk için sahip olduğu anlam nedeniyle tercih edilmektedir. Ayazma, Kalekapı’nın deneyimlenme oranı ve söyleyenlerin mahalleye bağlılıkları yüksektir. Ayazma ve

Kalekapı bölgesinin tarihi ve kültürel bağlar ve hafıza açısından Postane Mahallesi için önemlidir. Kalekapı bölgesi merkezi konumda, erişilebilir, canlı, faal bir alandır. Her alanda en çok söylenen Hafıza Mekânlarına ait anket verileri, deneyimlenme oranları, fiziksel özellikleri, etkinlikler, görsellik ve anlam açısından yapılan inceleme Tablo 5.27’da görülebilir.

Deneyimlenme konusuna genel olarak bakıldığında; fiziksel özellikleri, görsellikleri ya da etkinlikleri ile öne çıkan hafıza mekânlarının deneyimlenme oranı yüksektir. (Örneğin; Kalekapı, Ayazma, Çınaraltı, Bostan gibi.) Mahallelerde yer alan simgesel ya da tarihi değeri olan yapılar ya da dini yapıların deneyimlenme oranı düşüktür. (Örneğin; Kilise, Arkeopark gibi.)

Araştırma oluşturulurken, Lefebvre’ nin mekânı sosyal bir üretim olarak algılamamızı sağlayan; algılanan, tasarlanan, yaşanan şekillindeki üç momentli sürecinden yararlanılarak, insanların yaşadıkları, öykülerini bildikleri, kendi yaşam öyküleri ile bir ara kesit yakalayabildikleri mekânların kolektif hafızada yer aldığı kabulünden yola çıkılmıştır. Küçükyalı, Kuzguncuk ve Postane’ de yapılan alan çalışmalarının hafıza mekânları ile ilgili sonuçları da bu kabul ile uyumludur.

Yere bağlanma değerlerine bakıldığında Kuzguncuk’un yere bağlanma değeri 6.24; Postane’nin yere bağlanma değeri 5.47; Küçükyalı’nın yere bağlanma değeri 4.13 çıkmıştır.

Küçükyalı’da yere bağlanma değerleri ile oturma süresi ve eğitim düzeyi, Postane’de yere bağlanma değeri ile çalışma durumu, Kuzguncuk’ta yere bağlanma değeri ile eğitim düzeyi arasında bir korelasyon tespit edilmiştir. Lewicka’ [12] nin çalışmasında olduğu gibi üç alanda da yere bağlanma ile yaşa ve cinsiyete dair bir anlamlı ilişki ya da fark çıkmamıştır.

Seçilen yere bağlanma maddeleri incelendiğinde, fiziksel bağlanmaya işaret eden mekânı beğenme ve duygusal bağlanmaya referans veren kendileme, kök salma, güvenlik hissi, tanıdıklık bildiklik hissi, aitlik hissi oranlarının yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 5.27 Hafıza Mekânları Anket Verileri ve Yere Dair Özellikler

	HAFIZA MEKANLARI	KÜÇÜKYALI				KUZGUNCUK					POSTANE			
		Sahil	Arkeopark	50.yıl korusu	Hilltown AVM	Kilise	Bostan	İskele	İsmet Baba	Çınaraltı	Mercan	Sahil	Ayazma	Kalekapı
ANKET VERİLERİ	Söylenme oranı	20.80%	16%	5.60%	4.90%	14.20%	13.50%	6.80%	6.10%	5.40%	12.20%	10.80%	9.50%	9.50%
	Söyleyenlerin yaş ortalaması	47.69	47.32	46.25	48.57	56.35	52.74	66.2	62.33	57.25	42.76	45.65	47.29	47.86
	Söyleyenlerin yaş aralığı	19-72	19-73	18-72	39-58	27-74	27-76	52-76	56-69	34-74	29-55	35-58	21-75	36-62
	Söyleyenlerin semtte oturma süresi ortalaması	32.6	32.6	28.38	18.14	39.15	30.58	48.6	53.89	34.63	31.29	32.4	39.93	35.07
	Söyleyenlerin semtte oturma süresi aralığı	10-52	11-58	10-53	10-30	3-67	3-60	7-68	35-65	5-64	4-50	10-57	3-70	17-57
	Söyleyenlerin semte bağlanma ortalaması	4.28	4.1	4	2.43	5.45	6.79	6.8	6.44	6.88	8	6.35	5.31	6
DENEYİMLENME ORANI	Çok sık	46.20%	9.10%	25%	28.60%	0	36.80%	0	11.10%	75%	41.20%	70.60%	64.30%	85.70%
	Sık	26.90%	9.10%	25%	57.10%	4.80%	42.10%	40%	33.30%	0	41.20%	17.60%	14.30%	14.30%
	Seyrek	15.40%	18.20%	37.50%	14.30%	23.80%	21.10%	50%	11.10%	25%	5.90%	11.80%	21.40%	0
	Çok seyrek	3.80%	27.30%	12.50%	0	23.80%	0	10%	33.30%	0	5.90%	0	0	0
	Hiç	0	27.30%	0	0	47.60%	0	0	11.10%	0	0	0	0	0
	İŞLEV	Sahil	Kültür Yapısı	Park/ Yeşil Alan	Alışveriş	Dini Yapı	Yeşil Alan	Ulaşım Yapısı	Restoran	Açık alan/Kafe	Bölge Adı	Sahil	Bölge Adı	Bölge Adı
FİZİKSEL ÖZELLİKLER	Merkezi Konum					X	X	X	X	X			X	X
	Erişilebilirlik				X		X	X		X			X	X
	Peyzaj/ Yeşil Alan	X		X			X			X		X		
	Manzara	X		X				X	X	X	X	X		
ETKİNLİK	Canlılık			X	X		X		X	X			X	X
	Çeşitlilik	X		X	X		X	X		X	X	X		X
	Faaliyet	X		X	X		X	X	X	X		X		X
GÖRSELLİK	Ayrırt edicilik			X	X	X	X			X				
	Simgesellik					X		X						
ANLAM	Tarihi Bağlar		X			X	X	X					X	X
	Kültürel Bağlar		X			X	X	X					X	X
	Hafıza		X	X		X	X	X	X	X	X		X	X
	Güven							X			X			X

6 SONUÇ

İstanbul kentinde yaşanan yıkım ve yeniden yapım süreçleri kent belleğinin sürekliliği açısından olumsuz bir etkidir. Ortak kent belleği için önem taşıyan birçok mekân kentlerdeki değişim nedeniyle yıkılmakta, bu nedenle de kent belleğinin sürekliliği kesintiye uğramaktadır.

Kentlerde yaşanan değişimlerle ilgili olarak, Rapoport [21], yaratıcı uyumlanma denebilecek, daha yavaş değişimlerin daha iyi sonuç verdiğini belirtmiştir. Bazı yenilikler reddedilirken, halk bazılarında uyumlanır ve değişimler kültürel sisteme katılabilir. İstanbul kentinde yaşanan hızlı ve köklü değişimlerin kentte yaşayanlara etkileri olmaktadır.

İstanbul'un farklı değişim süreçleri geçirmiş olan üç alanında, değişimin etkilerini anlamak için, mahallede yaşayanların; mahallelerindeki mevcut ve yitirilmiş hafıza mekânları ve mahallelerine bağlılıkları araştırılmıştır.

Alan seçimi yapılırken, İstanbul'un Anadolu Yakası'nda en çok kıyı dolgu alanı yapılmış iki ilçesi olan Maltepe ve Tuzla'dan, Küçükyalı Senti ve Postane Mahallesi seçilmiştir. Kontrol alanı olarak da yine sahilde yer alan ancak korunmuş bir bölge olan Kuzguncuk Mahallesi çalışılmıştır.

Kuzguncuk'ta yaşanan değişim hafıza mekânları üzerinden incelenmiştir. Alanın koruma altında olması sebebiyle, yapılaşmada yasal izinler doğrultusunda küçük değişimler olmuştur. Yitirilmiş hafıza mekânları olarak belirtilen yerlerin büyük çoğunluğu, mevcut binalardaki işlev değişikliğinden kaynaklanmaktadır. Yaşanılan değişim yavaş yavaş ve bina ölçeğinde olmuştur. Diğer iki bölgeye kıyasla daha çok korunmuş, küçük değişimler geçirmiş bir alandır. Kuzguncuk, yere bağlanma değeri açısından da çalışılan diğer iki alanla kıyaslandığında, yere bağlanma değerinin en yüksek olduğu görülmüştür.

Postane 'de yaşanan değişim hafıza mekânları üzerinden incelendiğinde, sahilde yapılan dolgular alanlar ile yaşayanların deniz ile ilişkisinin değiştiği anlaşılmıştır. Mahallenin farklı yıllara ait uydu fotoğrafları incelendiğinde, parsel ölçeğinde

değişimler ve yapılan dolgu alanlar görülmüştür. Daha önce halk tarafından kullanılan bazı açık alanlarda yapılaşma gerçekleşmiştir. Değişim geçiren bazı hafıza mekânlarının yitirilmiş hafıza mekânı olarak dile getirilmesine karşın, aynı hafıza mekânlarının yeni halleri de mevcut hafıza mekânı olarak söylenmiştir. Bu durum hafıza mekânlarının değişim geçirmesine rağmen yine de korunmuş olmasının kolektif belleğin aktarımı konusunda etkili olduğunu düşündürmüştür. Yere bağlanma değeri açısından Postane, Kuzguncuk'tan sonra ikinci sırada yer almaktadır.

Küçükalyalı'da yaşanan değişim hafıza mekânları üzerinden incelendiğinde, 1980 yılından itibaren yapılan dolgu alanlarının etikleri görülmüştür. İlk yapılan dolgu alana araç yolu yapılmıştır. Ardından yapılan dolgularla sahil tarafında yürüme yolları, peyzaj düzenlemeleri yapılmıştır. 2024 yılına gelindiğinde, yitirilmiş hafıza mekânı olarak belirtilen plajların bulunduğu yerlerden denizle görsel ilişki kurmak bile zorlaşmıştır. Küçükalyalı'da etki alanı geniş, hızlı bir değişim yaşanmıştır. Değişim, yaşayanların hafıza mekânlarını ve yere bağlanma değerlerini etkilemiştir. Üç çalışma alanından yere bağlanma değeri en düşük çıkan Küçükalyalı olmuştur.

Üç alan çalışmasının yere bağlanma değerleri incelendiğinde; yere bağlanma değerleri ile kişilerin cinsiyetleri, yaşları, alanlarda oturma süreleri, eğitim durumları ve çalışma durumları arasında anlamlı ilişkiler olup olmadığına bakılmıştır. Her alanda farklı olmak üzere yere bağlanma değerlerinde oturma süresi, eğitim durumu ve çalışma durumu arasında anlamlı ilişkiler görülmüştür. Lewicka [12]'nin çalışmasında da oturma süresinin yere bağlanmaya olumlu etkisi ölçülmüştür. Hidalgo ve Hernandez'in [17] çalışmasının aksine üç alanda da yaşa ya da cinsiyete bağlı olarak yere bağlanma değerleriyle anlamlı bir ilişki ya da anlamlı bir fark yoktur.

İstanbul'da sahil şeridinde bulunan üç alanda, mahalle ölçeğinde yapılan araştırmada üç alandaki hafıza mekânlarının fonksiyonlarında benzerlikler saptanmıştır. Hafıza mekânlarının işlevleri söylenme oranlarına bakılmaksızın gruplandırılmıştır. Fonksiyonlar; dini yapılar, alışveriş yapıları, eğitim yapıları, ulaşım yapıları, deniz /sahil ile ilişkili mekânlar, park ve bahçeler, top sahaları, cadde, sokak, bölge isimleri, çeşmeler, kafeler, restoranlar, kıraathaneler, su kulesi/

deposu/ depolar, sinemalar/ kültür yapıları, konaklama yapıları, hamamlar/ kaplıcalar, sağlık yapıları, karakol, postane, banka yapılarıdır.

Literatürdeki yerin nitelikleri, yere bağlanma ve hafıza mekânları üzerine yapılan çalışmalar birleştirilerek, hafıza mekânlarının sahip olduğu bazı nitelikler; fiziksel özellikler olarak, merkezi konum, erişilebilirlik, peyzaj/yeşil alan, manzara, etkinlikler olarak; canlılık, çeşitlilik, faaliyet, görsellik olarak; ayırt edicilik, simgesellik, anlam olarak da tarihi bağlar, kültürel bağlar, hafıza ve güven olarak belirlenmiştir.

Mahalle ölçeğinde hafıza mekânlarının deneyimlenme durumuna bakıldığında, mekânların yüksek bir oranda deneyimlendiği sonucu çıkmıştır. Ayrıca fiziksel özellikleri, görsellikleri ya da etkinlikleri ile öne çıkan hafıza mekânlarının deneyimlenme oranının mahallelerde yer alan simgesel ya da tarihi değeri olan yapılar ya da dini yapılara kıyasla çok yüksek olduğu da söylenebilir.

Mahalle merkezinden uzak, mahallede söylenen diğer hafıza mekânlarına göre daha yeni tarihli olan, alışveriş merkezi işlevli yapıyı söyleyenlerin verileri incelendiğinde, söyleyenlerin yaş ortalaması, semtte yaşama süreleri diğer katılımcılar ile benzerlik göstermelerine rağmen, alışveriş merkezini söyleyenlerin semte bağlılık değerinin semt ortalamasının çok altında olduğu görülmüştür. Elde edilen aykırı hafıza mekânı örneğinin nedeninin, söyleyen kişilerin semte bağlılığın düşük olması olarak yorumlanmıştır.

Mahallelerde yitirilen hafıza mekânlarına bakıldığında ise; yitirilen hafıza mekânlarının yerine farklı işlevle dahi olsa halk tarafından erişilebilir, kullanılabilir bir mekânın yapılmasının, hafızanın aktarımına katkı sağladığı görülmüştür. Böyle yerlerde katılımcılar mekânın eski halini yitirilmiş hafıza mekânı olarak, yeni halini ise mevcut hafıza mekânı olarak söylemişlerdir. (Küçükyalı Çamlık ya da Postane Ayazma gibi)

İstanbul için en çok söylenen hafıza mekânlarına bakıldığında ise, Kız Kulesi, Galata Kulesi, Boğaz ve Boğaz Köprüsü, Ayasofya en çok söylenen hafıza mekânları olmuştur. Söylenen hafıza mekânları tarihi ve simgesel değeri yüksek olan mekânlardır. Ayrıca her üç alanda söylenen İstanbul'un hafıza mekânı yanıtları ayrı ayrı incelendiğinde, kişilerin yaşadıkları mahalle ya da ilçe adlarını da söyledikleri görülmüştür.

Bu çalışmada; kentte yaşanan değişim, kent belleği ve yere bağlanma konularında yapılan çalışmalardan farklı olarak, üç farklı mahallede hafıza mekânları üzerinden, mahallelinin yere bağlanma değerleri ile birlikte incelenmiştir. Çalışmanın farklı bölgelerde, mahalle ölçeğinde hafıza mekânları ve yere bağlanma konularını beraber ele alması açısından, bellek ve yere bağlanma konularında yapılan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Hafıza ve yere bağlanma konularında yapılan birçok çalışmaya ek olarak bu araştırmada; hazırlanan mahalle ölçeğinde Hafıza Haritalarının geliştirilip, mahallelerde kullanılmasının belleğinin aktarılması, koruma bilincinin gelişmesi, mahallede yaşayanlar ve de mahallelerde geliştirilecek projeler açısından meslek profesyonelleri için de faydalı olacağı ve böylece de sosyal, toplumsal, çevresel fayda sağlayacağı ön görülmektedir.

Yere bağlanma, hafıza mekânları, kent belleğinin sürekliliği konularında sosyal bilinç oluşturulması ile hafıza mekânlarının korunması, kullanılması, hafıza mekânlarının yitirilmesinin önlenmesi ile çevresel fayda sağlanması beklenmektedir.

- [1] G. Bachelard, *Mekanın Poetikası*, İstanbul: İthaki, 2017.
- [2] S. Özaloğlu, «Hatırlamanın Yapıtışı Mekanın Bellek ile İlişkisi Üzerine,» içinde *Bir Varmış Bir Yokmuş: Toplumsal Bellek, Mekan ve Kimlik Üzerine Araştırmalar*, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, 2017, pp. 13-19.
- [3] M. Hallbwachs, *Kollektif Hafıza*, Ankara: Heretik Yayınları, 2018.
- [4] F. A. Yates, *Hafıza Sanatı*, İstanbul: Metis Yayınları, 2020.
- [5] P. Ricoeur, *Hafıza, Tarih, Unutuş*, İstanbul: Metis Yayınları, 2017.
- [6] P. Nora, *Hafıza Mekanları*, Ankara: Dost Kitabevi, 2006.
- [7] N. Bilgin, *Tarih ve Kolektif Bellek*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2013.
- [8] M. Göregenli, *Çevre Psikolojisi, İnsan Mekan İlişkileri*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2018.
- [9] M. Lewicka, «Place attachment: How far have we come in the last 40 years?,» *Journal of Enviromental Psychology*, cilt 31, pp. 207-230, 2011.
- [10] M. Lewicka, «Ways to make people active: The role of place attachment, cultural capital, and neighborhood ties.,» *Journal of Enviromental Psychology*, cilt 25, pp. 381-395, 2005.
- [11] M. Lewicka, «Place attachment, place identity, and place memory: Restoring the forgotten city past.,» *Journal of Enviromental Psychology*, cilt 28, pp. 208-231, 2008.

- [12] M. Lewicka, «What makes neighborhood different from home and city? Effects of place scale on place attachment,» *Journal of Environmental Psychology*, cilt 30, pp. 35-51, 2010.
- [13] Clare L Twigger-Ross, David L. Uzzell, «Place and Identity Processes,» *Journal of Environmental Psychology*, cilt 16, pp. 205-220, 1996.
- [14] J. Meyrowitz, *The Impact of Electronic Media on Social Behavior.*, New York: Oxford University Press, 1985.
- [15] A. Giddens, *Introduction to Sociology*, Norton, 1991.
- [16] R. Hay, «Sense of Place in Development Context,» *Journal of Environmental Psychology*, cilt 18, no. 1, pp. 5-29, 1998.
- [17] M. Castells, «The Net and The Self Working Notes for a Critical Theory of The Informational Society.,» *Critique of Anthropology*, cilt 16, no. 1, pp. 9-38, 1996.
- [18] U. Hannerz, *Transnational Connections: Culture, People, Places.*, Londra: Routledge, 1996.
- [19] M. Albrow, *The Global Age: State and Society Beyond Modernity.*, Stanford University Press, 1997.
- [20] E. Relph, *Place and Placelessness*, Londra: Pion Limited, 2008.
- [21] A. Rapoport, *Kültür Mimarlık Tasarım*, İstanbul: Yapı Yayın, 2004.
- [22] M. Carmen Hidalgo, Bernardo Hernandez, «Place attachment: Conceptual and Empirical Questions.,» *Journal of Environmental Psychology*, cilt 21, pp. 273-281, 2001.
- [23] Gillian Butler, Freda McManus, *Psikolojinin ABC'si*, İstanbul : Kabalıcı, 1998.

- [24] S. Gülgöz, «Otobiyografik Bellek: Tanımı ve Temel Kavramlar,» içinde *Hayatı Hatırlamak, Otobiyografik Belleğe Bilimsel Yaklaşımlar*, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, 203, pp. 13-26.
- [25] E. Tulving, «Zamanın oku çember çizer.,» içinde *Psikoloji Kitabı*, İstanbul, Alfa Yayınları, 2012, pp. 187-191.
- [26] H. Bergson, *Madde ve Bellek*, Ankara: Dost Kitabevi, 2015.
- [27] P. Connerton, *Toplumlar Nasıl Anımsar?*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2019.
- [28] J. Assmann, *Kültürel Bellek: Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2018.
- [29] A. Rossi, *Şehrin Mimarisi*, İstanbul: Kanat Kitap, 2006.
- [30] M. Göregenli, «Kent Belleğini Hafıza Mekanları Üzerinden Okumak,» İzmir, 2020.
- [31] İ. Basa, «Kentsel Hafızanın Sürdürülebilirliği: Bir Mimarlık Stüdyosu Deneyimi,» *STD*, cilt Haziran, pp. 27-42, 2015.
- [32] H. Lefebvre, *Mekânın Üretimi*, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2016.
- [33] Irwin Altman, Setha M. Low, «Place Attachment: A Conceptual Inquiry,» içinde *Place Attachment*, New York, Plenum Press, 1992, pp. 1-12.
- [34] Y.-F. Tuan, *Topophilia: A Study of Environmental Perception, Attitudes, and Values*, Columbia University Press, 1990.
- [35] A. K. F. R. K. Harold M. Proshansky, «Place-Identity: Physical world socialization of the self.,» *Journal of Environmental Psychology*, cilt 3, pp. 57-83, 1983.

- [36] G. D. Rowles, «Growing old "inside": Aging and attachment to place in an Appalachian Community.,» içinde *Transitions of Aging*, Academic Press, 1980, pp. 153-170.
- [37] M. Hufford, «Tresholds to an Alternate Realm: Mapping The Chaseworld in New Jersey's Pine Barrens.,» içinde *Place Attachment (Irwin altman, Setha M. Low Eds)*, New York and London, Springer, 1992, pp. 231-252.
- [38] L. Chawla, «Childhood Place Attachments,» içinde *Place Attachment (Irwin Altman, Setha M. Low Eds.)*, New York and London, Springer, 1992, p. 63.
- [39] D. M. Hummon, «Community Attachment: Local Sentiment and Sense of Place,» içinde *Place Attachment (Irwin Altman, Setha M. Low)*, New York and London, Springer, 1992, pp. 253-278.
- [40] I. A. Setha M. Low, «Place Attachment: A Conceptual Inquiry,» içinde *Place Attachment (Irwin Altman, Setha M. Low Eds.)*, New York and London, Springer, 1992, pp. 1-12.
- [41] A. S. C. S. F. Kathleen Gerson, «Attachment to Place,» içinde *Network and Places: Social relations in the urban setting*, The Free Press, 1977.
- [42] S. A. S. J. M. Daniel Stokols, «Residential Mobility and Personal Well-Being,» *Journal of Enviromental Psychology*, cilt 3, pp. 5-19, 1983.
- [43] D. V. Canter, *The Psychology of Place*, Londra: Architectural Press, 1977.
- [44] J. Punter, «Participation in the design of urban space,» *Landscape Design*, cilt 200, pp. 24-27, 1991.
- [45] J. Montgomery, «Making a City, Urbanity, Vitality and Urban Design.,» *Journal of Urban Design*, cilt 3, no. 1, pp. 93-116, 1998.

- [46] N. Ujang, «Place Attachment and Continuity of Urban Place Identity,» *Ujang, N. 2017. Place Attachment and Continuity of Urban Place Identity. Asian Journal of Environment-Behaviour Studies*, cilt 2, pp. 117-132, 2017.
- [47] M. B. A. P. E. Marco Perugini, «Mutidimensional perception of residential environment quality and neighbourhood attachment in the urban environment.,» *Journak of Environmental Psychology*, cilt 19, pp. 331-352, 1999.
- [48] M. V. Giuliani, «Theory of attachment and place attachment.,» içinde *Psychological theories for environmental issues.*, Aldersot, Ashgate, 2003, pp. 137-170.
- [49] D. Smaldone, «The role of time in place attachment.,» içinde *Northeastern Recreation Research Symposium*, New York, 2006.
- [50] R. C. Stedman, «Is It Really just a Social Construction?: The Contribution of the Phsical Environment to Sense of Place.,» *Society & Natural Resources*, cilt 16, no. 8, pp. 671-685, 2003.
- [51] M. E. P. J. W. R. Daniel R. Williams, «Beyond the Commodity Metaphor: Examining Emotional and Symbolic Attachment to Place,» *Leisure Sciences*, cilt 14, pp. 29-46, 1992.
- [52] N. M. Daniel R. Williams, «Where heart and home reside: Changing constructions of place and identity.,» içinde *Trends 2000: Shaping the future*, East Lansing, 2000.
- [53] M. Göregenli, «Mekana Bağlılık ve Yer Kimliği: Gençlerin Kentsel Mekanlara Bağlılığını Etkileyen Faktörler.,» içinde *Yerel Yönetimler ve Gençlik*, İstanbul, Wald Yayınları, 1995.
- [54] M. Göregenli, «Kent Kültürleri ve Kent Kimlikleri,» içinde *1. Ulusal Kültür Kongresi Bildirileri*, İzmir, 1997.

- [55] K. M. Korpela, «Place-Identity as a Product of Environmental Self-Regulation,» *Journal of Environmental Psychology*, cilt 9, pp. 241-256, 1989.
- [56] Melek Göregenli, Pelin Karakuş, Yeşim Özgen Kösten, İrem Uğurluoğlu, «Mahalleye Bağlılık Düzeyinin Kent Kimliği ile İlişkisi İçinde İncelenmesi,» *Türk Psikoloji Dergisi*, cilt 73, pp. 73-85, 2014.
- [57] S. A. Y. A. A. H. N. B. Hashem Hashemnezhad, «Comparison the concept of sense of place and attachment to place in architectural studies,» *Australian Journal of Basic and Applied Sciences.*, cilt 7, no. 1, pp. 219-227, 2013.
- [58] K. Lynch, *Kent İmgesi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017.
- [59] S. Osmay, «1923'ten Bugüne Kent ve Merkezlerinin Dönüşümü,» içinde *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık*, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, 1998, pp. 139-154.
- [60] Ö. S. Erol, «Kent Belleğinin Değişkenleri ve Mekanın Algısında Etkisi,» *Mimarlar*, cilt 18, pp. 31-37, 2019.
- [61] İ. Tekeli, *The Development of the İstanbul Metropolitan Area*, IULA-EMME, 1994.
- [62] D. Tekeli, «İstanbul'un Son 150 Yılı ve Planlama Çalışmaları,» içinde *Mimar Gözünden Derlemeler*, İstanbul, Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi Anadolu 1.Bölge Temsilciliği Yayınları, 1993, pp. 72-80.
- [63] İ. Tekeli, «Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması,» içinde *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık*, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, 1998, pp. 1-24.
- [64] Ü. Altınoluk, «Kızkulesi,» içinde *Mimar Gözünden Derlemeler*, İstanbul, Mimarlar Odası, 1993, pp. 126-131.

- [65] Y. Salman, «Galata Kulesi,» içinde *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul, Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı Ortak Yayını, 1994.
- [66] E. A. Köksal Anadol, «Galata Kulesi,» *Mimarist158*, cilt 17, no. 1, pp. 49-55, 1979.
- [67] B. Mutlu, *Mimarlık Tarihi Ders Notları I*, Mimarlık Vakfı Enstitüsü Yayınları, 2001.
- [68] S. Murat Uzun, Özlem Akyüz, «İstanbul'un Anadolu yakasında kıyı dolgu alanları ve kullanımı,» içinde *1.İstanbul Uluslararası Coğrafya Kongresi*, İstanbul, 2019.
- [69] Ş. A. B. Ş. E. K. E. H. K. S. Y. S. D. Z. Ü. Hatice Kurtuluş, *Toplumsal Hafızada Zamanda ve Mekanda: Maltepe*, İstanbul: Maltepe Belediyesi, 2018.
- [70] <https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/yazarlar-tenarafindan-hazirlanmistir>., 2022.
- [71] *Küçükyalı Çamlık Plajı* <https://www.sozcu.com.tr/2015/gunun-icinden/eski-istanbuldan-nostaljik-fotograflar-836308/>.
- [72] «Yapı & Yapı,» [Çevrimiçi]. Available: <https://www.yapi-yapi.com.tr/projeler/ibb-orhangazi-sehir-parki/28>. [Erişildi: 10 06 2024].
- [73] M. F. Döker, *İstanbul Kentsel Büyüme Sürecinin Belirlenmesi, İzlenmesi ve Modellenmesi* Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2012.
- [74] *İBB Şehir Haritası*. <https://sehirharitasi.ibb.gov.tr> adresinden yazarlar tarafından düzenlendi., 2022.
- [75] C. Bektaş, *Kuzguncuk*, İstanbul: Literatür Yayınları, 2003.

[76] «twitter.com,» [Çevrimiçi]. Available:
https://twitter.com/sehir_hatleri/status/1770123110315921811. [Erişildi: 14
Nisan 2024].

[77] «Tuzla Belediyesi,» 30 Ekim 2023. [Çevrimiçi]. Available:
<https://www.tuzla.bel.tr/icerik/922/7055/sehir-ve-mubadele-muzesi.aspx>.
[Erişildi: 222 Haziran 2024].

Hafıza Mekânları (KÜÇÜKYALI)

Bu çalışma, Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimari Tasarım Doktora programı kapsamında “Hafıza Mekânlarının İstanbul Üzerinden İrdelenmesi” başlıklı doktora tezinin alan çalışması kısmına veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Alan çalışması için İstanbul’un Üsküdar ilçesinde Kuzguncuk'ta, Maltepe ilçesinde Küçükalyalı'da ve Tuzla ilçesinden Postane 'de oturan gönüllü katılımcılarla anket çalışması planlanmaktadır.

Elde edilecek veriler isimsiz olarak değerlendirilecektir. İsim, soy isim bilgisi verilerin düzenlenmesi için istenmektedir.

Araştırmanın amacı; değişimin yaşandığı İstanbul kentinde, mahalle ölçeğinde, kentlilerin yere bağlanmasını ve hafıza mekânlarını araştırıp, hafıza mekânlarının niteliklerini ve özelliklerini tespit etmek ve kent belleğinin sürekliliği için hafıza mekânlarının korunmasını önemini ortaya koymaktır.

Bu çalışmaya katılımınız gönüllük esasına dayanmaktadır.

Çalışmanın amacı doğrultusunda hafıza mekânları ve yere bağlanmaya dair veriler toplanacaktır.

Araştırma kapsamında toplanan veriler, bilimsel amaçlar doğrultusunda isminiz belirtilmeden kullanılacaktır.

Veri toplama süreci size rahatsızlık verebilecek bir nitelikte değildir. Yine de herhangi bir nedenden ötürü rahatsızlık hissederseniz, araştırmadan çıkabilirsiniz.

Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak isterseniz, edaerkan@gmail.com adresinden araştırmayı yürüten Eda Erkan'a ulaşabilirsiniz.

Çalışmaya katılım durumunuzu onayladıktan sonra 14 sorudan oluşan anketimize başlayabilirsiniz.

Evet, çalışmaya katılmak istiyorum.

Hayır, çalışmaya katılmak istemiyorum.

SORULAR:

1) İsmınızı ve soy isminizi yazar mısınız?

2) Cinsiyetiniz nedir?

Kadın

Erkek

3) Hangi yıl doğdunuz?

4) Doğum yeriniz neresidir?

5) Eğitim Durumunuz nedir?

İlkokul

Ortaokul

Lise

Ön lisans / Lisans

Lisansüstü

6) Çalışıyor musunuz?

Çalışıyorum.

Çalışmıyorum.

Emekliyim.

7) Kaç yıldır İstanbul'da oturuyorsunuz?

8) Kendinizi nereli olarak tanımlarsınız?

9) Kaç yıldır Küçükyalı'da oturuyorsunuz?

10) İstanbul'u düşündüğünüzde aklınıza gelen ilk 3 yeri ya da yapıyı yazar mısınız?

-
-
-

11) Küçükyalı'yı düşündüğünüzde, şu anda Küçükyalı'da olan hangi 3 yapı ya da yer aklınıza gelir? İsimlerini sırasıyla yazar mısınız?

-
-
-

12) 11. soruda sıraladığınız yerlerde bulunma ya da kullanma sıklığınızı sütunlardan işaretler misiniz?

	Çok Sık	Sık	Seyrek	Çok Seyrek	Hiç
1.	☐	☐	☐	☐	☐
2.	☐	☐	☐	☐	☐
3.	☐	☐	☐	☐	☐

13) Eskiden Küçükyalı'da olan, şu anda semtinizde mevcut olmayan yerler ya da yapılardan hatırlayabildiklerinizin adını yazar mısınız?

14) Küçükyaalı ile ilgili hislerinizi işaretler misiniz?(İstediginiz kadar seçim yapabilirsiniz.)

- Burayı beğeniyorum.
- Biri burayı eleştirdiğinde savunurum.
- Burada olmadığım zaman özlüyorum.
- Burayla ilgili işler üzerinde etkim var.
- Ben buraya aitim.
- Burası benim bir parçam.
- Burada olup bitenlere dahil olmak istiyorum.
- Buradan gurur duyuyorum.
- Burada kendimi güvende hissediyorum.
- Ben burada kök saldım.
- Burayı çok iyi biliyorum.
- Buradan taşınmak istemiyorum.
- Burayı sevmiyorum.
- Burayla ilgili eleştirilere katılıyorum.
- Buradan memnuniyetle ayrılırım.
- Burayla ilgili işlere karışmak istemiyorum.
- Ben buraya ait değilim.
- Burada kendimi kökünden koparılmış hissediyorum.
- Burayla ilgili işler üzerinde hiçbir etkim yok.
- Buradan utanıyorum.
- Buradan taşınmak istiyorum.
- Burada kendimi risk altında hissediyorum.
- Burada kendimi yabancı hissediyorum.
- Burası hakkında pek bir şey bilmiyorum.

B KUZGUNCUK ANKET

Hafıza Mekânları (KUZGUNCUK)

Bu çalışma, Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimari Tasarım Doktora programı kapsamında “Hafıza Mekânlarının İstanbul Üzerinden İrdelenmesi” başlıklı doktora tezinin alan çalışması kısmına veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Alan çalışması için İstanbul’un Üsküdar ilçesinde Kuzguncuk'ta, Maltepe ilçesinde Küçükyalı'da ve Tuzla ilçesinden Postane 'de oturan gönüllü katılımcılarla anket çalışması planlanmaktadır.

Elde edilecek veriler isimsiz olarak değerlendirilecektir. İsim, soy isim bilgisi verilerin düzenlenmesi için istenmektedir.

Araştırmanın amacı; değişimin yaşandığı İstanbul kentinde, mahalle ölçeğinde, kentlilerin yere bağlanmasını ve hafıza mekânlarını araştırıp, hafıza mekânlarının niteliklerini ve özelliklerini tespit etmek ve kent belleğinin sürekliliği için hafıza mekânlarının korunmasını önemini ortaya koymaktır.

Bu çalışmaya katılımınız gönüllük esasına dayanmaktadır.

Çalışmanın amacı doğrultusunda hafıza mekânları ve yere bağlanmaya dair veriler toplanacaktır.

Araştırma kapsamında toplanan veriler, bilimsel amaçlar doğrultusunda isminiz belirtilmeden kullanılacaktır.

Veri toplama süreci size rahatsızlık verebilecek bir nitelikte değildir. Yine de herhangi bir nedenden ötürü rahatsızlık hissederseniz, araştırmadan çıkabilirsiniz.

Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak isterseniz, edaerkan@gmail.com adresinden araştırmayı yürüten Eda Erkan'a ulaşabilirsiniz.

Çalışmaya katılım durumunuzu onayladıktan sonra 14 sorudan oluşan anketimize başlayabilirsiniz.

Evet, çalışmaya katılmak istiyorum.

Hayır, çalışmaya katılmak istemiyorum.

SORULAR:

1) İsmınızı ve soy isminizi yazar mısınız?

2) Cinsiyetiniz nedir?

Kadın

Erkek

3) Hangi yıl doğdunuz?

4) Doğum yeriniz neresidir?

5) Eğitim Durumunuz nedir?

İlkokul

Ortaokul

Lise

Ön lisans / Lisans

Lisansüstü

6) Çalışıyor musunuz?

Çalışıyorum.

Çalışmıyorum.

Emekliyim.

7) Kaç yıldır İstanbul'da oturuyorsunuz?

8) Kendinizi nereli olarak tanımlarsınız?

9) Kaç yıldır Kuzguncuk'ta oturuyorsunuz?

10) İstanbul'u düşündüğünüzde aklınıza gelen ilk 3 yeri ya da yapıyı yazar mısınız?

-
-
-

11) Kuzguncuk'u düşündüğünüzde, şu anda Kuzguncuk'ta olan hangi 3 yapı ya da yer aklınıza gelir? İsimlerini sırasıyla yazar mısınız?

-
-
-

12) 11. soruda sıraladığınız yerlerde bulunma ya da kullanma sıklığınızı sütunlardan işaretler misiniz?

	Çok Sık	Sık	Seyrek	Çok Seyrek	Hiç
1.	☐	☐	☐	☐	☐
2.	☐	☐	☐	☐	☐
3.	☐	☐	☐	☐	☐

13) Eskiden Kuzguncuk'ta olan, şu anda mahallenizde mevcut olmayan yerler ya da yapılardan hatırlayabildiklerinizin adını yazar mısınız?

14) Kuzguncuk ile ilgili hislerinizi işaretler misiniz?(İstedığınız kadar seçim yapabilirsiniz.)

- Burayı beğeniyorum.
- Biri burayı eleştirdiğinde savunurum.
- Burada olmadığım zaman özlüyorum.
- Burayla ilgili işler üzerinde etkim var.
- Ben buraya aitim.
- Burası benim bir parçam.
- Burada olup bitenlere dahil olmak istiyorum.
- Buradan gurur duyuyorum.
- Burada kendimi güvende hissediyorum.
- Ben burada kök saldım.
- Burayı çok iyi biliyorum.
- Buradan taşınmak istemiyorum.
- Burayı sevmiyorum.
- Burayla ilgili eleştirilere katılıyorum.
- Buradan memnuniyetle ayrılırım.
- Burayla ilgili işlere karışmak istemiyorum.
- Ben buraya ait değilim.
- Burada kendimi kökünden koparılmış hissediyorum.
- Burayla ilgili işler üzerinde hiçbir etkim yok.
- Buradan utanıyorum.
- Buradan taşınmak istiyorum.
- Burada kendimi risk altında hissediyorum.
- Burada kendimi yabancı hissediyorum.
- Burası hakkında pek bir şey bilmiyorum.

Hafıza Mekânları (POSTANE)

Bu çalışma, Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimari Tasarım Doktora programı kapsamında “Hafıza Mekânlarının İstanbul Üzerinden İrdelenmesi” başlıklı doktora tezinin alan çalışması kısmına veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Alan çalışması için İstanbul’un Üsküdar ilçesinde Kuzguncuk'ta, Maltepe ilçesinde Küçükalyalı'da ve Tuzla ilçesinden Postane'de oturan gönüllü katılımcılarla anket çalışması planlanmaktadır.

Elde edilecek veriler isimsiz olarak değerlendirilecektir. İsim, soy isim bilgisi verilerin düzenlenmesi için istenmektedir.

Araştırmanın amacı; değişimin yaşandığı İstanbul kentinde, mahalle ölçeğinde, kentlilerin yere bağlanmasını ve hafıza mekânlarını araştırıp, hafıza mekânlarının niteliklerini ve özelliklerini tespit etmek ve kent belleğinin sürekliliği için hafıza mekânlarının korunmasını önemini ortaya koymaktır.

Bu çalışmaya katılımınız gönüllük esasına dayanmaktadır.

Çalışmanın amacı doğrultusunda hafıza mekânları ve yere bağlanmaya dair veriler toplanacaktır.

Araştırma kapsamında toplanan veriler, bilimsel amaçlar doğrultusunda isminiz belirtilmeden kullanılacaktır.

Veri toplama süreci size rahatsızlık verebilecek bir nitelikte değildir. Yine de herhangi bir nedenden ötürü rahatsızlık hissederseniz, araştırmadan çıkabilirsiniz.

Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak isterseniz, edaerkan@gmail.com adresinden araştırmayı yürüten Eda Erkan'a ulaşabilirsiniz.

Çalışmaya katılım durumunuzu onayladıktan sonra 14 sorudan oluşan anketimize başlayabilirsiniz.

Evet, çalışmaya katılmak istiyorum.

Hayır, çalışmaya katılmak istemiyorum.

SORULAR:

1) İsminizi ve soy isminizi yazar mısınız?

2) Cinsiyetiniz nedir?

Kadın

Erkek

3) Hangi yıl doğdunuz?

4) Doğum yeriniz neresidir?

5) Eğitim Durumunuz nedir?

İlkokul

Ortaokul

Lise

Ön lisans / Lisans

Lisansüstü

6) Çalışıyor musunuz?

Çalışıyorum.

Çalışmıyorum.

Emekliyim.

14) Postane ile ilgili hislerinizi işaretler misiniz?(İstedığınız kadar seçim yapabilirsiniz.)

- Burayı beğeniyorum.
- Biri burayı eleştirdiğinde savunurum.
- Burada olmadığım zaman özlüyorum.
- Burayla ilgili işler üzerinde etkim var.
- Ben buraya aitim.
- Burası benim bir parçam.
- Burada olup bitenlere dahil olmak istiyorum.
- Buradan gurur duyuyorum.
- Burada kendimi güvende hissediyorum.
- Ben burada kök saldım.
- Burayı çok iyi biliyorum.
- Buradan taşınmak istemiyorum.
- Burayı sevmiyorum.
- Burayla ilgili eleştirilere katılıyorum.
- Buradan memnuniyetle ayrılıyorum.
- Burayla ilgili işlere karışmak istemiyorum.
- Ben buraya ait değilim.
- Burada kendimi kökünden koparılmış hissediyorum.
- Burayla ilgili işler üzerinde hiçbir etkim yok.
- Buradan utanıyorum.
- Buradan taşınmak istiyorum.
- Burada kendimi risk altında hissediyorum.
- Burada kendimi yabancı hissediyorum.
- Burası hakkında pek bir şey bilmiyorum.

D ETİK KURUL ONAYI

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

Toplantı Tarihi: 29.03.2022

Toplantı No: 2022.03

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU TOPLANTI KARARI

Yürütücülüğünü Üniversitemiz Fen Bilimleri Enstitüsü öğretim üyelerinden Doç. Dr. Aslı Sungur danışmanlığında lisansüstü öğrencisi EDA ERKAN tarafından yapılacak olan "Hafıza Mekanlarının İstanbul Üzerinden İrdelenmesi" adlı çalışma ve bu çalışmada kullanılacak veri toplama araçları ve yöntemlerine ilişkin bilgilerde etiğe aykırı herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR

Konferans Bildirisi:

-E. Erkan, A. Sungur, Ç. Canbay Türkyılmaz, «Hafıza Mekânları Açısından, İstanbul Anadolu Yakası'nda Kıyı Şeridindeki 3 Alanın İncelenmesi: Üsküdar'da Kuzguncuk Mahallesi, Maltepe'de Küçükyalı Senti ve Tuzla'da Postane Mahallesi,» 3. *Ulusal Lisansüstü Mekansal Çalışmalar Sempozyumu*, MSGSÜ, İstanbul, 2022.

Makale:

-E. Erkan, A. Sungur, Ç. Canbay Türkyılmaz, “Places of memory and place attachment: a study at the neighborhood scale in Istanbul.” *Megaron*, Yıl 19 :2, ss.123-137, 2024